

Załącznik
do uchwały nr 117/2020
Rady Ministrów
z dnia 20 sierpnia 2020 r.

Program Wieloletni Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

SPIS TREŚCI

ZAŁOŻENIA I CELE NARODOWEGO PROGRAMU ROZWOJU CZYTELNICTWA	6
I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ	6
II. KONSTRUKCJA PROGRAMU.....	47
III. CEL OGÓLNY I CELE GŁÓWNE PROGRAMU	48
IV. ADRESACI PROGRAMU.....	51
V. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z EUROPEJSKIMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	52
VI. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z KRAJOWYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	54
VII. FORMUŁA PROGRAMU	59
VIII. OPERATORZY PRIORYTETÓW W RAMACH PROGRAMU	60
IX. UKŁAD INSTYTUCJONALNY PROGRAMU.....	61
X. PRZEPLYWY FINANSOWE	64
XI. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ	67
XII. WSKAŹNIKI MIERZĄCE CELE PROGRAMU.....	69
XIII. ZASADY AKTUALIZACJI PROGRAMU	78
XIV. KOSZTY I SPODZIEWANE EFEKTY PROGRAMU	79
PRIORYTET 1: ZAKUP NOWOŚCI WYDAWNICZYCH DO BIBLIOTEK PUBLICZNYCH.....	84
I. CELE I ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 1.....	85
II. FORMA WSPARCIA.....	86
III. PRZEDMIOT DOFINANSOWANIA.....	88
IV. ZAKRES CZASOWY.....	88
V. ADRESACI I PODMIOTY UPRAWNIONE DO UBIEGANIA SIĘ O DOTACJE	89
VI. PROCEDURA UBIEGANIA SIĘ O DOFINANSOWANIE	89
VII. ZAŁOŻENIA FINANSOWE PRIORYTETU 1	90
VIII. TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW	91
IX. INFORMACJA I SZKOLENIA	91
X. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ	91
PRIORYTET 2: INFRASTRUKTURA BIBLIOTEK 2016–2020	93
I. CELE I ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 2.....	94
II. FORMA WSPARCIA.....	99
III. PRZEDMIOT DOFINANSOWANIA.....	100
IV. ZAKRES CZASOWY.....	101
V. ADRESACI I PODMIOTY UPRAWNIONE DO UBIEGANIA SIĘ O DOTACJE	102
VI. PROCEDURA UBIEGANIA SIĘ O DOFINANSOWANIE	102
VII. ZAŁOŻENIA FINANSOWE	104
VIII. KRYTERIA MERYTORYCZNEJ OCENY WNIOSKÓW.....	105
IX. TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW.....	106

X. INFORMACJA I SZKOLENIA	106
XI. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ	106
PRIORYTET 3: ROZWIJANIE ZAINTERESOWAŃ UCZNIÓW PRZEZ PROMOWANIE I WSPIERANIE ROZWOJU CZYTELNICTWA WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY, W TYM ZAKUP NOWOŚCI WYDAWNICZYCH.....	108
I. WSTĘP	109
II. PODSTAWA PRAWNA	109
III. CEL GŁÓWNY	110
IV. CELE SZCZEGÓŁOWE	111
V. CZAS TRWANIA	111
VI. FORMY REALIZACJI PROGRAMU	111
VII. BENEFICJENCI PRIORYTETU 3	112
VIII. ZAŁOŻENIA PRIORYTETU 3.....	113
IX. KOSZTY REALIZACJI PRIORYTETU 3	114
X. PODMIOTY REALIZUJĄCE PRIORYTET 3.....	114
XI. FINANSOWANIE PRIORYTETU 3.....	114
XII. ZASADY UDZIELANIA WSPARCIA FINANSOWEGO	115
XIII. ZADANIA DLA MINISTRA WŁAŚCIWEGO DO SPRAW OŚWIATY I WYCHOWANIA	121
XIV. MONITOROWANIE I OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....	122
XV. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU	123
XVI. DZIAŁANIA LEGISLACYJNE	127
PRIORYTET 4: UDOSTĘPNIENIE PUBLIKACJI W FOTMATACH CYFROWYCH.....	128
I. CELE I ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 4.....	129
II. FORMA WSPARCIA.....	134
III. PRZEDMIOT DOFINANSOWANIA.....	135
IV. ZAKRES CZASOWY.....	136
V. ADRESACI PRIORYTETU	137
VI. PROCEDURA PRZYZNANIA DOTACJI	137
VII. ZAŁOŻENIA FINANSOWE PRIORYTETU 4	137
VIII. TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW	139
IX. INFORMACJA O REALIZACJI PRIORYTETU.....	139
X. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ	139

SPIS TABEL:

Tabela 1. Deklaracje respondentów dotyczące czytania książek w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie w latach 2002–2014	7
Tabela 2. Źródła pochodzenia książek wymienionych przez respondentów jako lektury z ostatniego roku	14
Tabela 3. Sieć placówek bibliotecznych w 2013 r. według województw	15
Tabela 4. Komputeryzacja bibliotek publicznych w 2013 r.	20
Tabela 5. Zakup i czytelnictwo wymiana zbiorów – przykłady	23
Tabela 6. Wskaźniki w wybranych krajach	24
Tabela 7. Porównanie wskaźników Finlandii i Polski	24
Tabela 8. Zakup a czytelnictwo w Finlandii (2010–2013) ¹⁾	25
Tabela 9. Prognozowana kwota wydatkowana na 1 czytelnika i 1 „nowego” czytelnika ze środków ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz jednostek samorządu terytorialnego (zwanym dalej „jst”)	26
Tabela 10. Prognozowana kwota wydatkowana na 1 czytelnika i 1 „nowego” czytelnika z dotacji	27
Tabela 11. Prognozowana kwota wydatkowana na 1 czytelnika i 1 „nowego” czytelnika ze środków jst	27
Tabela 12. Dane porównawcze dotyczące różnych środowisk	27
Tabela 13. Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych w 2013 r. według województw	30
Tabela 14. Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych w 2013 r. w podziale wojewódzkim	31
Tabela 15. Zasięg czytelnictwa instytucjonalnego na poziomie gmin	39
Tabela 16. Tabela krzyżowa czytelnictwa w województwach w stosunku do poziomu urbanizacji	39
Tabela 17. Zgodność Programu z SRK	56
Tabela 18. Matryca logiczna Programu	69
Tabela 19. Podstawowe dane Głównego Urzędu Statystycznego i SIO wykorzystane do konstrukcji wskaźników Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa	72
Tabela 20. Wskaźniki realizacji Programu	73
Tabela 21. Wskaźniki realizacji Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek	73
Tabela 22. Wskaźniki realizacji Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020	74
Tabela 23. Wskaźniki realizacji Priorytetu 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych	77
Tabela 24. Wskaźniki realizacji Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.	78
Tabela 25. Finansowanie Programu w latach 2016–2020	79
Tabela 26. Finansowanie Programu z budżetu państwa z podziałem na działy administracji rządowej	79
Tabela 27. Finansowanie Programu z budżetu państwa z podziałem na priorytety	80
Tabela 28. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych w latach 2016–2020	80
Tabela 29. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 2: Infrastruktura Bibliotek w latach 2016–2020	81
Tabela 30. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych w latach 2016–2020	81
Tabela 31. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych	81

Tabela 32. Poziom wkładu własnego bibliotek publicznych do Programu „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” w 2013 r.....	82
Tabela 33. Etapy ubiegania się o dotację z Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych.....	89
Tabela 34. Wskaźniki względne Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 ¹⁾	98
Tabela 35. Etapy ubiegania się o dotację Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020	103
Tabela 36. Harmonogram realizacji Priorytetu 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych..	123

SPIS SCHEMATÓW:

Schemat 1. Liczba bibliotek publicznych i filii bibliotecznych w Polsce w 2013 r. w układzie wojewódzkim	16
Schemat 2. Liczba mieszkańców przypadająca średnio na jedną bibliotekę lub filię biblioteczną w układzie wojewódzkim.....	18
Schemat 3. Liczba czytelników na 100 mieszkańców w układzie wojewódzkim	31
Schemat 4. Liczba organizacji pozarządowych w województwach.....	43
Schemat 5. Schemat Programu.....	47
Schemat 6. Schemat celów Programu	50
Schemat 7. Układ instytucjonalny Programu	61
Schemat 8. Przepływy finansowe w ramach Programu	66
Schemat 9. Cel główny i cele szczegółowe Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych	85
Schemat 10. Schemat celów Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020	95
Schemat 11. Metodologia definiowania zgodności celów Priorytetu 2 i projektów beneficjentów.....	96
Schemat 12. Cel główny i cele szczegółowe Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.....	132

SPIS WYKRESÓW:

Wykres 1. Zakup książek (w woluminach na 100 mieszkańców).....	25
Wykres 2. Czytelnicy bibliotek publicznych na 100 mieszkańców	29
Wykres 3. Liczba wypożyczeń zbiorów na 1 czytelnika.....	30
Wykres 4. Zasięg terytorialny działania organizacji pozarządowych w Polsce	44
Wykres 5. Główne dziedziny działalności organizacji pozarządowych.....	44
Wykres 6. Partnerzy organizacji pozarządowych.....	45
Wykres 7. Rodzaje działań podejmowanych przez biblioteki publiczne wspólnie z organizacjami pozarządowymi	46

ZAŁOŻENIA I CELE NARODOWEGO PROGRAMU ROZWOJU CZYTELNICTWA

I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

W 2014 r. Biblioteka Narodowa we współpracy z TNS Polska przeprowadziła kolejną falę odbywających się w dwuletnim cyklu badań społecznego zasięgu książki¹⁾, które potwierdziły tendencje rozpoznane również w poprzednich edycjach badania, to znaczy ustabilizowanie się na niskim poziomie grupy osób czytających książki. Przyjmując, że ilościową miarą bycia „rzeczywistym” czytelnikiem jest deklaracja przeczytania siedmiu lub więcej książek w ciągu roku, w 2014 r. osób w wieku 15 lat i więcej²⁾, które można uznać za rzeczywistych czytelników, było 11%. Warto podkreślić, że w ciągu dekady 1994–2004 odsetek takich osób wynosił 22–24% i to właśnie spadek intensywności czytania do obecnego poziomu, jaki dokonał się między 2004 r. a 2008 r., należy uznać za najważniejszą zmianę w postawach Polaków wobec czytania książek.

Przynajmniej jednokrotny kontakt z jakąkolwiek książką w ciągu roku zadeklarowało prawie 42% Polaków³⁾ w wieku 15 lat i więcej, przy czym książkę zdefiniowano w tym badaniu szeroko – włączając do tej kategorii także albumy, poradniki, encyklopedie, słowniki, a także książki w formie elektronicznej. To wciąż nieco mniej niż w 2010 r. (44%), lecz więcej niż w 2012 r. (39%) i w 2008 r. (38%), co pozwala ostrożnie domniemywać o względnej stabilizacji poziomu czytelnictwa i zahamowaniu trwającej od 2006 r. tendencji spadkowej. Realizacja uchwały Rady Ministrów w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa”, zwanego dalej „Programem”, ma zatem stworzyć w Polsce warunki stymulujące wzrost grupy czytelników systematycznie czytających książki.

¹⁾ Izabela Koryś, Dominika Michalak, Roman Chymkowski *Stan czytelnictwa w Polsce w 2014 r.*, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2015; e-book dostępny pod adresem:

<http://www.bn.org.pl/download/document/1428654601.pdf>

²⁾ W całym tekście, za każdym razem, gdy mowa o badaniach społecznego zasięgu książki w Polsce Biblioteki Narodowej, dane dotyczą populacji Polaków w wieku 15 lat i więcej. Są to osoby dysponujące swoim czasem wolnym, a zatem decydujące o swoich zachowaniach czytelniczych.

³⁾ Warto pamiętać, że w gronie tak wyodrębnionych czytelników znajdują się zarówno ci, którzy przypomnieli sobie, że w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zajrzeli – choćby przelotnie – do jednej książki, np. poradnika działkowca czy książki kucharskiej, jak i ci, którzy czytają stosunkowo systematycznie i dużo. W pierwszym przypadku mamy do czynienia z osobami, których kontakt z książkami jest raczej przypadkowy, i trudno określać ich mianem czytelników; w drugim – uzasadnione jest twierdzenie o względnej trwałości nawyku czytania książek.

Tabela 1. Deklaracje respondentów dotyczące czytania książek w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie w latach 2002–2014

Rok badania	Nieczytający	Czytający 1–6 książek	Czytający 7 i więcej książek
2002	44,4	32,1	22,2
2004	41,8	32,9	24,4
2006	50,3	31,7	17,2
2008	62,2	24,8	10,6
2010	56,0	31,1	11,6
2012	60,8	26,5	11,1
2014	58,3	28,7	11,3

Źródło: Opracowanie własne Biblioteki Narodowej.

Czytanie książek potocznie jest postrzegane często przez pryzmat czasu wolnego i lektury traktowanej jako przyjemność i rozrywka. Tymczasem wiele z tekstów ma charakter funkcjonalny (np. artykuły naukowe, dokumentacja techniczna, orzeczenia i interpretacje prawne) i wykracza poza formę „typowej” książki, co może przekładać się na pomijanie ich w odpowiedziach dotyczących czytania książek, mimo bardzo inkluzywnego sformułowania pytania ankietowego. Regularne korzystanie z tekstów i przetwarzanie zawartych w nich informacji – na użytek wykonywanej pracy, nauki, z powodu własnych zainteresowań lub dla innych celów, stanowi wartościowy wskaźnik praktyk czytelniczych i od 2010 r. jest systematycznie monitorowany. Choć poziom wskazań podlega pewnym wahaniom, co najmniej połowa badanych deklaruje czytanie w ciągu ostatniego miesiąca poprzedzającego badanie tekstu o objętości co najmniej 3 stron maszynopisu (w 2014 r. – 51%). Regularna recepcja dłuższych tekstów pozytywnie łączy się z faktem i liczbą czytanych książek (w większym stopniu, niż ma to miejsce w przypadku czytania prasy).

Jak potwierdzają to wyniki kolejnych badań, praktyki lekturowe mają tendencję do kumulacji – regularne podejmowanie jednej z nich (np. czytania książek) w istotny statystycznie sposób zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia kolejnych (np. czytelnictwa prasy czy czytania dłuższych tekstów w internecie).

W konsekwencji czytający i nieczytający najliczniej koncentrują się wokół biegunów czytelniczego zaangażowania: z jednej strony lokują się osoby deklarujące zarówno lekturę książek, dłuższych tekstów oraz prasy tradycyjnej i internetowej (31%), z drugiej zaś te, które nie czytają ani książek, ani prasy czy chociażby obszerniejszych tekstów w internecie (19%). Regularne czytanie większej liczby książek ma w tym przypadku znaczenie szczególne, wiążąc

się z kwestią stylu życia, indywidualnych preferencji oraz gustów literackich i nawyków czytelniczych wyniesionych z domu ukształtowanych w trakcie edukacji formalnej.

Prawidłowość tę widać w wolnym tempie upowszechniania się e-booków, przy dynamicznym wzroście w grupie czytających teksty w formatach cyfrowych. W 2014 r. już co trzeci Polak (32%) deklaruje czytanie dłuższych tekstów w formie elektronicznej (dwa lata wcześniej – 17,5%). Po e-booka kiedykolwiek sięgnął co ósmy respondent (12%)⁴⁾, posiadanie e-booka w swojej bibliotece deklaruje jeden na piętnastu (7%) respondentów. Wśród rolników i robotników wykwalifikowanych, czyli grup zawodowych, w których udział czytelników książek jest generalnie niski, czytanie tekstów w formatach cyfrowych deklaruje 27% (w całej populacji jest to 32%), lecz czytanie e-booków potwierdziło zaledwie 5% (w porównaniu do 12% w całej populacji). Szybciej upowszechniają się audiobooki (21% w 2014 r. w porównaniu do 6% w 2012 r.), co może świadczyć o tym, że to właśnie ta forma książki może mieć większy potencjał włączania w uczestnictwo w kulturze osób na co dzień książek nieczytających (np. seniorów).

Badania wyraźnie potwierdzają zależność między czytaniem książek a takimi cechami społecznymi, jak wiek, płeć, wykształcenie czy miejsce zamieszkania badanych. Odsetek czytelników maleje wraz z wiekiem badanych, i jest to szczególna cecha polskiego czytelnictwa, związana zapewne z różnicą w strukturze wykształcenia i dysproporcją osób o niskim wykształceniu w grupie osób po 60. roku życia. W 2014 r. czytanie książek deklaruowało 71% nastolatków i zaledwie 34% osób sześćdziesięcioletnich i starszych, co czyni seniorów ważną grupą docelową akcji promujących czytelnictwo. Wśród najmłodszych respondentów jest najmniej takich, którzy nie mają kontaktu ani z książkami, ani z prasą, ani z innymi tekstami, choć wysoki poziom aktywności czytelniczej w tej grupie w znacznym stopniu jest stymulowany (i wymuszany) przez system edukacyjny. Wiek różnicuje również charakter czytelnictwa. O ile ogólny poziom czytelnictwa spada wraz z wiekiem, o tyle wśród starszych respondentów, którzy nie zaprzestali czytania książek, częstotliwość lektury jest wyższa niż w młodszych grupach wiekowych, lecz i tu zarysowuje się tendencja spadkowa – w 2014 r. codzienną lekturę książek deklaruowało 13% czytelników powyżej sześćdziesiątego roku życia i tylko 5% nastoletnich (w 2012 r. odpowiednio 22% i 8%). Czytelnicy nastoletni (w wieku 15–19 lat) wyróżniają się zdecydowanie rzadszym niż w innych grupach wiekowych czytaniem całych książek, a częstszym wybieraniem jedynie fragmentów lub przedwczesnym w stosunku do zamierzeń przerywaniem lektury. Z uwagi na tak przedstawiającą się sytuację

⁴⁾ W 2012 r. odsetek ten wyniósł 7%.

czytelnictwa wśród nastolatków szczególnie istotna jest interwencja na poziomie szkół gimnazjalnych, które dla części respondentów stanowiąc będą ostatnią agendę wyrabiania i utrwalania praktyk czytelniczych. Kluczowe więc jest zapewnienie im dobrze wyposażonych i atrakcyjnych bibliotek szkolnych, łatwo dostępnych dla każdego ucznia.

W 2020 r., w związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii⁵⁾ oraz wprowadzonymi restrykcjami (następnie stopniowo znoszonymi) m.in. w zakresie określonego sposobu przemieszczania się, czy też ograniczeń dotyczących funkcjonowania określonych instytucji według stanu na dzień 20 lipca 2020 r. (por. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. z 2020 r. poz. 1066, z późn. zm.)⁶⁾ oraz wcześniejsze rozporządzenia Rady Ministrów z 2020 r. w tym zakresie – Dz. U. poz. 566, z późn. zm., Dz. U. poz. 658, z późn. zm., Dz. U. poz. 697, z późn. zm., Dz. U. poz. 792, z późn. zm., Dz. U. poz. 878, z późn. zm., Dz. U. poz. 964, z późn. zm.), a także w związku z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19⁷⁾ kluczowe jest przeniesienie dużej części działań związanych z kształceniem i dostępem do zbiorów bibliotecznych do przestrzeni wirtualnej. Rozwiązania, wprowadzane w Programie Wieloletnim ekstraordinaryjnie w 2020 r., dotyczą udostępnienia publikacji w formatach cyfrowych i mają na uwadze konieczność zapewnienia za pośrednictwem Internetu, jak najszerszego dostępu do zbiorów bibliotecznych, stanowiących dobro narodowe oraz umożliwiających korzystanie z zasobów nauki i kultury.

Instytut Badań Edukacyjnych w 2014 r. prowadził badania dotyczące czytelnictwa dzieci i młodzieży. Celem badania *Czytelnictwo dzieci i młodzieży* była ocena społecznego zasięgu książki wśród uczniów kończących szkołę podstawową i gimnazjum. Wyniki analiz pozwoliły na odniesienie się do następujących zagadnień:

⁵⁾ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. poz. 491, 522, 531 i 565) por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000491> (dostęp z dn. 26.03.2020 r.).

⁶⁾ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. poz. 1066, 1161, 1182 i 1292), por. https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000577#collapse_3 (dostęp z dn. 20.07.2020 r.)

⁷⁾ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz. U. poz. 493, 530, 564, 657, 781, 872, 891, 952, 1111 i 1394), por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000493> (dostęp z dn. 26.03.2020 r.).

- 1) społecznych uwarunkowań inicjacji literackich i pierwszych etapów biografii czytelniczej dziewcząt i chłopców, w tym wpływu wzorów czytelniczych wyniesionych z domu rodzinnego;
- 2) oczekiwań i potrzeb nastolatków wobec książek, w tym określenie stosunku wobec lektur związanych z realizacją obowiązku szkolnego (wskazanie czynników decydujących o czerpaniu satysfakcji z lektury oraz określeniu różnic w czytaniu spontanicznym i szkolnym);
- 3) podobieństw i różnic w postawach czytelniczych uczniów, zarówno w ramach obowiązku szkolnego, jak i poza nim, warunkowanych czynnikami demograficznymi, społecznymi i kulturowymi;
- 4) podobieństw i różnic w doświadczeniach czytelniczych dwunastolatków i piętnastolatków;
- 5) związków między czytelnictwem uczniów a kulturą popularną i młodzieżową oraz trendami we współczesnej literaturze dla dzieci i młodzieży.

Biblioteki szkolne i współpracujące z nimi biblioteki pedagogiczne spełniają ważną funkcję w edukacji dzieci i młodzieży. Rozbudzanie zainteresowań czytelniczych już na etapie szkoły podstawowej, stanowi ważny element w kształtowaniu postaw czytelniczych ważnych w rozwoju społeczeństwa. Zatem rozwój sieci bibliotek, ich współpraca i uzupełnianie księgozbiorów stanowią znaczący element procesu edukacyjnego.

Na podstawie badania można ponadto sformułować następujące wnioski dla pracy szkoły, które będą wpływać na rozwijanie postaw czytelniczych wśród dzieci i młodzieży:

- 1) nauczyciel, motywując swoich uczniów do czytania, powinien się odwoływać do ich zainteresowań, oczekiwań wobec lektury oraz wykształconych nawyków; sprzyja temu podstawa programowa języka polskiego, która daje nauczycielowi pełną (w szkole podstawowej) czy bardzo dużą (w gimnazjum) swobodę w doborze tekstów omawianych na lekcji; lektura szkolna może i powinna być dla uczniów ciekawa i atrakcyjna; często niechęć do przeczytania zadanego przez nauczyciela tekstu wynika z tego, że oczekuje się od ucznia, iż samodzielnie przełamie trudność związaną z odbiorem; nauczyciel musi zdiagnozować przyczyny uczniowskiej niechęci i oporu; nauczyciel nie powinien się obawiać oporu ucznia, wręcz odwrotnie, jest zalecane, żeby wykorzystał niełatwy tekst dla przeprowadzenia ćwiczeń rozwiązywania problemów, mierzenia się z wyzwaniami, poszukiwania sposobów przełamania trudności;

- 2) przy wyborze lektury trzeba zadbać, by język dzieła był zrozumiały dla uczniów; jeżeli już jednak wybiera się trudny utwór (lub w przypadku tekstów z gwiazdką w gimnazjum obowiązkowo trzeba go przeczytać), konieczne jest wprowadzenie ćwiczeń słownikowych, które uprzystępnia dzieło, a także skupienie działań dydaktycznych na tym, co stanowi przeszkodę w zrozumieniu tekstu;
- 3) dobrze jest przymus lektury zastąpić zachętą; uczniowie chcą znać powody, dla których warto czytać dany utwór, dlaczego może on być dla nich ważny, interesujący, kształcący; warto wskazywać odniesienia do osobistych doświadczeń uczniów, ich potrzeb, zainteresowań, fascynacji; ważne, żeby w materiałach dydaktycznych i podczas szkoleń ukazywać nauczycielom metody aktywizujące, które pozwalają na przyciąganie do lektury i żywy kontakt młodego czytelnika z tekstem; istotne w zachęcaniu do lektury jest przedstawianie uczniom atrakcyjnych fragmentów utworów, aktywizowanie (np. przez zabawę), stwarzanie atmosfery przyjemności poznawania nowej fabuły;
- 4) należy eliminować zauważalną w wieku gimnazjalnym tendencję odchodzenia od czytania książek; dydaktyka gimnazjalna powinna z tego wyciągnąć wnioski; na tym etapie edukacyjnym trzeba szczególnie uważnie planować proces dydaktyczny; w gimnazjum lekcje języka polskiego nie mogą być zdominowane przez zagadnienia z dziedziny poetyki czy historii literatury, trzeba umiejętnie wyważyć proporcje między przekazywaną wiedzą a rozbudzaniem przyjemności lektury;
- 5) nauczyciele w doborze zalecanych do lektury pozycji często kierują się obecnością tytułów w zasobach biblioteki szkolnej; dlatego konieczne jest, aby biblioteki szkolne systematycznie uzupełniały swoje zasoby o dzieła poczytne wśród nastolatków i atrakcyjne dla nich; szczególnie istotne to jest na wsi i w małych miastach; samorządy mają obowiązek dbać o zasobność bibliotek, również władze państwowe oraz organizacje pozarządowe powinny się włączać w uzupełnianie publicznych księgozbiorów;
- 6) płeć jest czynnikiem najmocniej różnicującym motywacje czytelnicze: dziewczęta częściej i chętniej czytają; wśród chłopców jest duża grupa takich, którzy w ogóle nie sięgają po książki; zatem nauczyciele powinni indywidualizować swoje podejście do uczniowskich lektur; istotne jest rozróżnienie między postawami chłopców i dziewcząt; teksty powinny być tak dobierane, żeby uwzględnić potrzeby i zainteresowania obu płci, przy czym szczególnie przemyślana powinna być strategia włączania do aktywności czytelniczej chłopców;

- 7) na nawyki czytelnicze w bardzo dużym stopniu wpływa rodzina; konieczne wydaje się zatem propagowanie obyczajowości domowej, w której znaczną rolę odgrywa kontakt z książką; trzeba wzmacniać społeczne akcje promocyjne skierowane w stronę rodziców, a także samej młodzieży; należy zachęcać do głośnego czytania dzieciom oraz rozmawiania w domu o książkach; takie akcje powinny być prowadzone równoległe w szkołach, mediach o przestrzeni publicznej (np. jako uliczna akcja reklamowa lub plenerowe happeningi); warto zatem zachęcać rodziców do budowania domowych księgozbiorów z myślą o dziecięcym czytelniku; przemyślane prezenty i nagrody książkowe mogą stanowić ważny składnik uczniowskich bibliotek domowych;
- 8) w kształtowaniu motywacji do czytania nauczyciel może, a nawet powinien korzystać z nowoczesnych form przekazywania informacji o literaturze oraz udostępniania tekstów, zwłaszcza trzeba zachęcać, żeby korzystał z Internetu; niezbędne jest prowadzenie szkoleń dla nauczycieli, w trakcie których zyskają umiejętność wykorzystywania elektronicznych nośników informacji w kształtowaniu postaw czytelniczych;
- 9) ponadto znacząca jest rola nowoczesnych mediów w propagowaniu czytelnictwa, a zatem należy w działania związane z rozwojem czytelnictwa włączyć wszystkie instytucje oraz stowarzyszenia promujące książkę.

W świetle przywołanych wcześniej badań Biblioteki Narodowej wiele wskazuje na to, że brak zainteresowania czytaniem książek to nie tylko zjawisko diagnozowane przez odniesienie do zmiennych społeczno-demograficznych, ale także rezultat głębszego kulturowego procesu, który zaczął się ok. 2006 r. Podobny trend spadkowy – manifestujący się w pierwszej fazie słabnącą intensywnością lektury, w drugiej spadkiem odsetka czytelników, dał się zaobserwować także w innych krajach zachodnich (np. Francja, Niemcy, Portugalia, USA). W Polsce 65% osób, które w 2014 r. zadeklarowały, iż nie przeczytały żadnej książki w ciągu ostatnich 12 miesięcy, nigdy nie czytało książek bądź czytało je wyłącznie w bezpośrednim związku z pobieraniem nauki w szkole; pozostałe 34% nieczytających przyznało, że dawniej czytało książki, obecnie jednak sięga po nie rzadziej niż raz w roku. Takiej odpowiedzi najczęściej udzielają nieczytający z wykształceniem wyższym, co stanowi ślad ważnego przeobrażenia tej kategorii społecznej, która to przemiana doprowadziła do sytuacji, w której ludzie formalnie wysoko wykształceni nie są już czytelnikami książek, rezygnując także z czytania innych form tekstu. 30% Polaków z wykształceniem wyższym magisterskim deklaruje, że nie przeczytało w ciągu ostatniego roku żadnej książki, 25% w ciągu ostatniego

miesiąca nie przeczytało tekstu o objętości trzech stron lub dłuższego artykułu w prasie, 19% nie przypomina sobie, żeby w ciągu ostatniego roku czytało jakąkolwiek prasę. W przypadku inżynierów (oraz badanych, którzy ukończyli studia z tytułem licencjata) tendencja ta rysuje się jeszcze wyraźniej – w ciągu roku żadnej książki nie przeczytało 45% badanych (prasy nie czytało w tym czasie 17%, dłuższych tekstów – 27%).

Nawyki czytania książek i umiejętność czerpania przyjemności z lektury, jak pokazują badania, jest zachowaniem „dziedzicznym” po rodzicach. Wyższe wykształcenie przynajmniej jednego z rodziców silnie koreluje z nawykiem czytania. Wpływ wykształcenia zdobytego przez respondentów na fakt i intensywność czytania przez nich książek jest niższy niż wpływ, jaki wywiera poziom wykształcenia ich rodziców. Należy jednak podkreślić, że współcześni rodzice są w większym stopniu świadomi roli, jaką w rozwoju dziecka odgrywa obecność książek, i skłonni są tworzyć więcej zachęt stymulujących do ich czytania.

Wciąż jednak utrzymuje się wyraźne zróżnicowanie praktyk czytelniczych ze względu na miejsce zamieszkania. W miastach mieszka więcej czytelników książek, w opozycji do rejonów wiejskich, gdzie również czyta się co innego i w inny sposób niż w aglomeracjach miejskich. Oprócz różnic w dostępie do infrastruktury (bibliotek, księgarni, lecz także szkół i uczelni) na odsetek czytelników książek wpływa wielkość miejsca zamieszkania i związana z nią struktura demograficzna (mieszkańcy wsi są statystycznie starsi i gorzej wykształceni) oraz struktura wykształcenia i rynek pracy (osoby z wyższym wykształceniem chętnie poszukują pracy i osiedlają się w miastach pow. 500 tys. mieszkańców). Również w przypadku osób, których rodzice mieli najniższe wykształcenie, a więc też najmniejsze szanse przekazania nawyku czytania, fakt zamieszkania w wielkim mieście okazuje się być bardzo ważny. Różnica między odsetkiem nieczytających potomków rodziców z wykształceniem podstawowym zamieszkałych na wsi a ich odpowiednikami z miasta powyżej 100 tys. mieszkańców sięga aż 20 punktów procentowych (81% i 61%). Także osób czytających przynajmniej siedem książek w ciągu roku wśród tych, których rodzice mają wykształcenie podstawowe, na wsi jest przeszło dwukrotnie mniej niż w wielkich miastach (odpowiednio 5% i 12%). Obecność dobrze wyposażonych i sprawnie funkcjonujących bibliotek w mniejszych miejscowościach zmniejsza prawdopodobieństwo reprodukcji nierówności w kolejnym pokoleniu. Jest to szczególnie istotne w przypadku dzieci z rodzin o skromnych księgozbiorach (w 16% gospodarstw domowych nie ma żadnych książek, kolejne 15% zawiera tylko podręczniki i książki szkolne; 80% domowych księgozbiorów zajmuje nie więcej niż 3 półki na książki)⁸⁾.

⁸⁾ Por.: Izabela Koryś, Dominika Michalak, Roman Chymkowski, „*Stan czytelnictwa (...)*” *op. cit.*

Co istotne, oddziaływanie bibliotek wykracza poza wąsko zdefiniowane grupy bezpośrednich użytkowników – książki wypożyczone z bibliotek szkolnych są czytane nie tylko przez uczniów, lecz zdarza się, że sięgają po nie także pozostali domownicy. Z bibliotek publicznych korzystają również te osoby, które osobiście książek nie czytają. Biblioteki publiczne stanowią ważne źródło pozyskiwania książek przez tych, którzy albo wcale ich nie kupują, albo czynią to rzadko, więc przez rolników, bezrobotnych oraz emerytów i rencistów.

Można zatem powiedzieć, że tam, gdzie nie ma dobrze funkcjonującej biblioteki, ryzyko wykluczenia z obiegu wartościowych treści kultury jest największe.

Nie oznacza to jednak, że sama dostępność biblioteki automatycznie eliminuje ryzyko takiego wykluczenia. W sytuacji znacznego ograniczenia zasięgu i intensywności czytania książek na rzecz innych form spędzania czasu wolnego utrzymanie dotychczasowego poziomu wypożyczeń i zachęcenie do korzystania z bibliotek kolejnych użytkowników stanowi ambitne wyzwanie, w którym biblioteki potrzebują systemowego i systematycznego wsparcia. Tym bardziej, że w ostatnim pomiarze zmalało znaczenie bibliotek wskazywanych jako źródło przeczytanych książek (z 35% w 2012 r. do 22% w 2014 r., por. tab. 2, co w kolejnych latach może okazać incydentalnym odchyleniem lub zwiastunem trendu spadkowego.

Tabela 2. Źródła pochodzenia książek wymienionych przez respondentów jako lektury z ostatniego roku

Źródło pochodzenia czytanych książek	Czytelnicy, którzy wymienili książkę z danego źródła (dane w %)*	
	2012	2014
Zakupy (także przez Internet)	38,2	31
Prezent	15,1	16,2
Księgozbiór domowy	15,6	30
Wypożyczenie od rodziny, znajomych	26,4	31,6
Biblioteka szkolna	9,7	5,1
Biblioteka publiczna	22,7	15,5
Inna biblioteka	2,3	1,8
Legalne pobranie z Internetu	1,9	2,1
Nieformalne pobranie z Internetu	0,5	1,1
Inne	0,9	0,2
Trudno powiedzieć	1,1	1

* Odsetki nie sumują się do stu, ponieważ czytelnicy mogli wymienić kilka książek, pochodzących z różnych źródeł
Źródło: badanie Biblioteki Narodowej „Społeczny zasięg książki” z 2012 r. i z 2014 r.

W 2013 r. według danych Głównego Urzędu Statystycznego w Polsce funkcjonowało 8112 samorządowych bibliotek i filii bibliotecznych w obrębie sieci bibliotecznej na poziomie

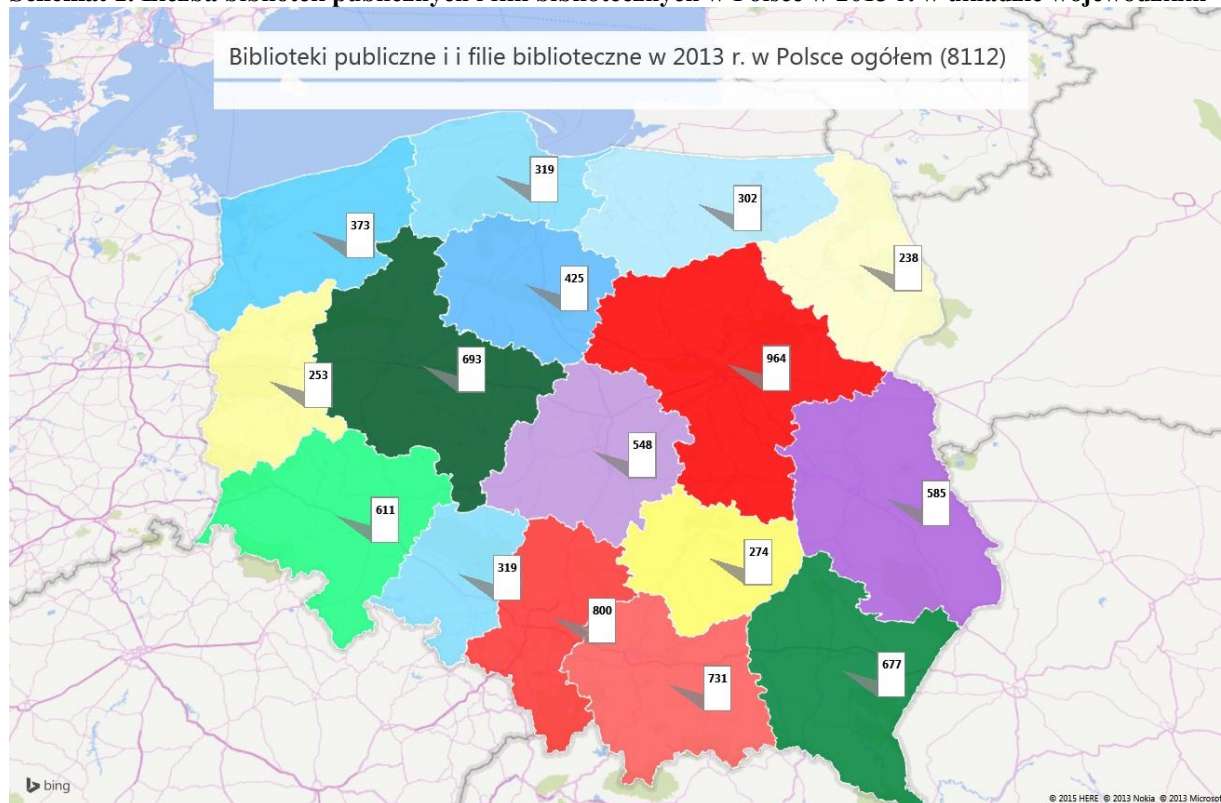
województw, powiatów i gmin (1,4% z nich to placówki publiczno-szkolne). Mimo że w ostatnich latach obserwuje się systematyczny spadek ich liczby – głównie filii bibliotecznych (w 2008 r. było ich 8420, a w 2010 r. – 8342, w 2012 r. – 8182), biblioteki publiczne stanowią nadal jedną z najbardziej rozbudowanych sieci bibliotek w Polsce.

Tabela 3. Sieć placówek bibliotecznych w 2013 r. według województw

Województwa	Biblioteki i filie biblioteczne ogółem	Biblioteki	Filie biblioteczne	Liczba mieszkańców przypadających na 1 placówkę
POLSKA – ogółem	8112	2608	5504	4746
Dolnośląskie	611	187	424	4763
Kujawsko-Pomorskie	425	146	279	4924
Lubelskie	585	226	359	3686
Lubuskie	253	82	171	4037
Łódzkie	548	189	359	4586
Małopolskie	731	197	534	4597
Mazowieckie	964	337	627	5515
Opolskie	319	73	246	3149
Podkarpackie	677	193	484	3145
Podlaskie	238	115	123	5021
Pomorskie	319	122	197	7197
Śląskie	800	169	631	5749
Świętokrzyskie	274	103	171	4629
Warmińsko-Mazurskie	302	117	185	4791
Wielkopolskie	693	227	466	5003
Zachodniopomorskie	373	125	248	4608

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Schemat 1. Liczba bibliotek publicznych i filii bibliotecznych w Polsce w 2013 r. w układzie wojewódzkim

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Według danych Systemu Informacji Oświatowej, zwanego dalej „SIO”, w roku szkolnym 2012/2013, na ogólną liczbę 28 107 szkół dla dzieci i młodzieży, 19 713 szkół posiadało biblioteki, a 26 057 szkół posiadało dostęp do biblioteki. Na ogólną liczbę bibliotek szkolnych składają się biblioteki w szkołach podstawowych, gimnazjach, zasadniczych szkołach zawodowych, liceach ogólnokształcących, liceach profilowanych, technikach, liceach ogólnokształcących uzupełniających, technikach uzupełniających, szkołach policealnych, szkołach specjalnych przysposabiających do pracy. W przytoczonej liczbie szkół znajdują się biblioteki funkcjonujące w jednostkach złożonych, które zostały policzone tylko jeden raz, mimo iż często obsługują więcej niż jedną szkołę. W roku szkolnym 2012/2013 liczba jednostek złożonych wynosiła 7113. Na liczbę tę składają się zespoły szkół, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii. W jednostkach złożonych liczba bibliotek kształtowała się na poziomie 10 780 bibliotek szkolnych. Dane SIO wskazują, że z 13 451 szkół podstawowych, w których jest 2 160 647 uczniów, bibliotekę w roku szkolnym 2012/2013 posiadało 12 012 szkół. Uczniowie tych szkół stanowią liczbę 2 028 284. Dostęp do biblioteki posiadało 12 754 szkół i 2 103 099 uczniów. Przytoczone dane wskazują, że 89,30% szkół podstawowych posiada biblioteki szkolne, a dostęp do biblioteki posiada 94,82% szkół. Uczniowie uczęszczający do

szkół posiadających biblioteki stanowią 93,87% wszystkich uczniów, a 97,34% uczniów uczęszcza do szkół posiadających dostęp do biblioteki szkolnej.

W gimnazjum dane SIO, z roku szkolnego 2012/2013, wskazują, że na ogólną liczbę 7285 gimnazjów i 1 160 957 uczniów, gimnazja posiadające biblioteki to liczba 4276 szkół i 873 870 uczniów. Dostęp do biblioteki posiadało natomiast 6572 gimnazjów i 1 104 614 uczniów. Dane te wskazują, że 58,70% wszystkich gimnazjów posiada biblioteki, a 75% uczniów uczęszcza do tych szkół. Dostęp do biblioteki w roku szkolnym 2012/2013 miało zatem 94,82% gimnazjów i 97,34% uczniów.

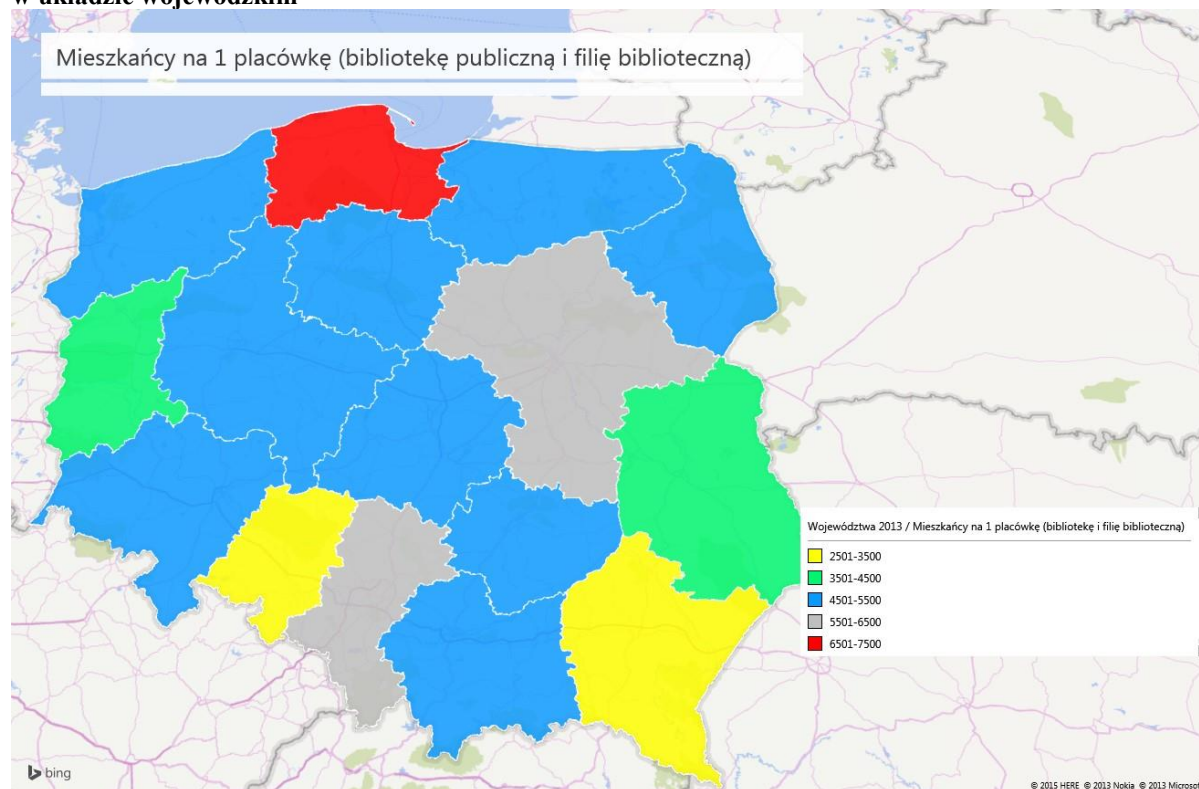
Powyższe dane wskazują, że nie wszystkie szkoły posiadają (mimo takiego wymogu) bibliotekę czy dostęp do biblioteki, co niewątpliwie może utrudniać rozwój czytelnictwa dzieci i młodzieży. Ułatwiając dostęp do bibliotek czy udostępniając pomieszczenia biblioteczne, szkoła może pozytywnie oddziaływać na wzrost wypożyczeń.

Zadaniem szkoły jest zapewnienie warunków umożliwiających stymulowanie właściwych postaw czytelniczych. Na podstawie danych zawartych w SIO należy stwierdzić, że biblioteki szkolne starają się dostosować swoje zasoby do potrzeb realizacji nowej podstawy programowej. Dane dotyczące liczebności księgozbioru w szkołach i placówkach dla młodzieży w latach 2006–2012 wskazują, że od roku szkolnego 2006/2007 do 2012/2013, mimo stale zmniejszającej się liczby uczniów w szkołach, liczba książek w szkołach i placówkach dla młodzieży na terenie kraju wzrosła – z 110 267 690 do liczby 150 767 281. Wzrost zasobów bibliotek dotyczy także materiałów na kasetach wideo, których liczba z 575 309 w roku szkolnym 2006/2007 wzrosła do liczby 862 553 w roku szkolnym 2012/2013. Największą tendencję wzrostową można zaobserwować, porównując liczbę materiałów na nośnikach elektronicznych zgromadzonych w bibliotekach szkolnych: z liczby 332 731 w roku szkolnym 2006/2007 nastąpił wzrost do liczby 1 204 255 w roku szkolnym 2012/2013.

Dla realizowania podstawy programowej – na każdym etapie edukacyjnym – bardzo istotne znaczenie ma dobrze wyposażona biblioteka szkolna. Biblioteka, w której księgozbiorach znajdują się nie tylko lektury szkolne, ale utwory, którymi uczniowie będą rzeczywiście zainteresowani. Takie utwory, które rozbudzą pasję czytelniczą uczniów. Książki, które pobudzą uczniów do twórczego myślenia i rozwoju postaw społecznych. Tak zarysowane

zadania biblioteki szkolnej zobowiązują do uzupełniania księgozbioru, który w procesie użytkowania ulega zniszczeniu. A zatem w sposób oczywisty wymaga uzupełnienia i wymiany. Redukcja sieci bibliotek publicznych ma bezpośredni wpływ na zwiększanie się tzw. rejonów obsługi bezpośredniej (liczby mieszkańców przypadających średnio na jedną placówkę biblioteczną), co może mieć negatywny wpływ na poziom realizacji usług czytelniczych. W 2011 r. wskaźnik ten osiągnął poziom 4649 mieszkańców w przeliczeniu na jedną placówkę. W 2013 r. wzrósł do poziomu 4746 mieszkańców w przeliczeniu na 1 placówkę (wzrost o 97 osób). Niższa jest wartość tego wskaźnika w przypadku bibliotek zlokalizowanych na terenach wiejskich i wynosi odpowiednio 2765 i 2844 osoby. W tym przypadku przyrost osób obsługiwanych przez jedną bibliotekę był nieco niższy na przestrzeni tych 2 lat i wyniósł 79 osób. Biorąc pod uwagę wspomnianą już rolę biblioteki jako podstawowego źródła książek, niezbędne jest jak najszersze wspieranie sieci tych instytucji kultury.

Schemat 2. Liczba mieszkańców przypadająca średnio na jedną bibliotekę lub filię biblioteczną w układzie wojewódzkim

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Niekorzystną kondycję i zachodzące zmiany w bibliotekach publicznych w Polsce potwierdzają też dane statystyczne dotyczące ich wyposażenia oraz zaopatrzenia w zbiory. Należy zwłaszcza zwrócić uwagę na poziom komputeryzacji, którego wzrost uznawany jest za pozytywny przejaw procesów modernizacyjnych. W 2008 r. 67,2% bibliotek publicznych posiadało komputery, było ich 29 109. W efekcie wprowadzenia programów, m.in. *Programu Rozwoju Bibliotek*, Kraszewski. *Komputery dla bibliotek*, stan wyposażenia bibliotek znacznie się poprawił. W 2013 r. komputeryzacja objęła już 92,5% bibliotek publicznych, w których użytkowanych było łącznie 43 690 komputerów, tj. średnio 5,8 komputera na każdą skomputeryzowaną placówkę (w 2008 r. było to 5,1 komputerów). Wyposażone w komputery są przede wszystkim biblioteki główne: w 2013 r. było to 99,1% z 2608 bibliotek, ze średnią liczbą 10,5 komputera przypadającego na każdą ze skomputeryzowanych bibliotek. W przypadku gmin miejsko-wiejskich poziom komputeryzacji wyniósł 99,7% i 10,2 komputera na bibliotekę. Zbliżony do średniej krajowej jest poziom komputeryzacji bibliotek głównych gmin wiejskich (98,7%) ze średnią 5,7 na bibliotekę. Wartości te znacznie obniżają się w przypadku filii: na 5504 placówki skomputeryzowanych na koniec 2013 r. było 4920 (89,4%) i średnio każda z tych placówek wyposażona była w 3,4 komputera. Za pozytywny przejaw należy uznać poziom dostępnych dla czytelników komputerów podłączonych do Internetu. Duże znaczenie ma w tym kontekście porozumienie w sprawie uruchomienia programu internetyzacji bibliotek publicznych. Program ten jest efektem porozumienia, jakie w 2009 r. zawarł Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz Orange Polska (wówczas grupa TP). Grupa TP zadeklarowała w nim bezpłatne podłączenie szerokopasmowego Internetu do wszystkich gminnych bibliotek publicznych w Polsce na okres 3 lat. W 2012 r. porozumienie to zostało przedłużone na kolejne trzy lata. Z oferty Orange Polska skorzystało 3500 bibliotek, dzięki czemu ich użytkownicy mają swobodny dostęp do cyfrowego świata. A zatem w przypadku bibliotek ogółem jest to 52,4% użytkowanych w bibliotekach komputerów, na terenie gmin wiejskich (biblioteki główne) oraz w przypadku filii wskaźniki te są wyższe i wynoszą odpowiednio 63,2% oraz 63,5%. Świadczy to o dodatkowych funkcjach, jakie biblioteki spełniają w przypadku tych placówek.

Tabela 4. Komputeryzacja bibliotek publicznych w 2013 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Biblioteki główne			Filie
		razem	gminy miejsko-wiejskie	gminy wiejskie	
Liczba bibliotek wyposażonych w komputery	7 504	2 584	581	1 612	4 920
Liczba komputerów użytkowanych w bibliotece:	43 690	27 152	5 899	9 110	16 538
a) podłączonych do Internetu (ogółem)	41 791	25 855	5 717	8 843	15 936
b) podłączonych do Internetu dostępnych dla czytelników	24 428	13 292	3 025	5 894	11 136
c) podłączonych do Internetu dostępnych dla czytelników, z tego liczba komputerów z dostępem do Internetu	23 193	12 563	2 932	5 779	10 630
Liczba komputerów wykorzystywanych do prac biblioteczno-bibliograficznych	13 646	8 585	1 861	2 136	5 061

Źródło: Kultura w 2013 r., Publikacja Głównego Urzędu Statystycznego, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2014.

Dane SIO z roku 2012/2013 wskazują, że na ogólną liczbę 19 713 szkół dla dzieci i młodzieży posiadających biblioteki i 26 057 szkół posiadających dostęp do biblioteki, szkoły posiadają 58 179 komputerów do użytku uczniów, w tym 56 475 z dostępem do Internetu, a 38 393 z dostępem szerokopasmowym. Z przytoczonych danych wynika, że na każdą szkołę posiadającą bibliotekę przypada 2,95 komputera do użytku uczniów, w tym 1,03 komputera z dostępem do Internetu.

Powyższe dane wskazują, że dla rozwoju bibliotek szkolnych ważne jest wzbogacenie jej zasobów komputerowych, aby biblioteki stawały się rzeczywistymi pracownikami i źródłem wyszukiwania informacji i pogłębiania wiedzy.

Ważnym elementem procesu informatyzacji była realizacja przygotowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej programu – „Cyfrowa szkoła”. Wnioski wynikające z realizacji programu, w tym te dotyczące kwalifikacji nauczycieli i ich umiejętności w zakresie nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych są ważne we wszystkich aspektach procesu edukacyjnego. W rekomendacjach do dalszej cyfryzacji szkół, przygotowanych w wyniku realizacji programu pilotażowego „Cyfrowa szkoła” wskazano, iż jedną z funkcjonalności „Cyfrowej szkoły” jest to, że szkoła posiada co najmniej jedno miejsce, np. bibliotekę szkolną, w której uczniowie mają możliwość korzystania z dostępu do Internetu w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych.

Wpływ na zmniejszenie się liczby użytkowników bibliotek publicznych oraz rejestrowanych przez nie wypożyczeń ma niewątpliwie wiele czynników. Wśród nich można wskazać na poprawiający się stan bibliotek innych typów (szczególnie bibliotek szkół wyższych),

rozbudowę sieci bibliotek niepublicznych szkół wyższych oraz rozwój bibliotek cyfrowych (animowanych przede wszystkim przez biblioteki akademickie i duże biblioteki publiczne lub konsorcja bibliotek różnych typów). Znaczenie mają także wzrastające oczekiwania dotyczące standardów pracy bibliotek, a z tymi – w przypadku bibliotek publicznych – bywa różnie. Wiele spośród nich daleko odbiega od wyobrażeń na temat miejsca, jakim powinna być biblioteka. Biorąc pod uwagę rosnący poziom komputeryzacji bibliotek, przyjąć należy, że wymagają one pomieszczeń przystosowanych do nowych technologii i sposobów pracy. Tymczasem mała funkcjonalność lokali bibliotecznych, niewielka powierzchnia, zły stan techniczny budynków i brak odpowiedniego wyposażenia często negatywnie oddziałują na ich działalność, zaś bariery architektoniczne dodatkowo ograniczają dostęp do nich osobom starszym lub niepełnosprawnym. Przeciętna powierzchnia polskiej biblioteki publicznej w 2013 r. wynosiła 126,9 m² (wobec 113,3 m² w 2008 r.), w miastach to ok. 239,6 m² (w 2008 r. – 210,4 m²), zaś na wsi ponad trzykrotnie mniej, czyli 69,0 m² (w 2008 r. 62,5 m²).

Z danych SIO z 2012 r. wynika, że biblioteki szkolne w szkołach dla dzieci i młodzieży w liczbie 19 713 posiadają ogółem 25 342 pomieszczeń bibliotecznych o łącznej powierzchni 1 017 390 m². Dane te wskazują, że średnio na szkołę przypada 1,28% pomieszczenia. Średnia wielkość pomieszczenia to 40,14 m². W 12 012 szkołach podstawowych posiadających biblioteki znajduje się 14 538 pomieszczeń o łącznej powierzchni 529 811 m².

Organizację biblioteki szkolnej określa statut szkoły. Istotne jest, aby dostęp do zbiorów biblioteki był możliwy nie tylko w czasie trwania zajęć lekcyjnych, ale również w innym czasie ustalonym przez dyrektora. Obowiązki nauczyciela bibliotekarza są określone w art. 6 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215) oraz w statucie szkoły. Dane z SIO (stan na 30 września 2013 r.) wskazują, że w roku szkolnym 2013/2014 zatrudnionych było 22 540 nauczycieli.

Biblioteki publiczne coraz częściej podejmują działania mające na celu ułatwienie dostępu osobom niepełnosprawnym do zasobów zgromadzonych w placówkach i tym samym stwarzają możliwość wyrównania szans edukacyjnych. Działania te polegają m.in. na wyposażeniu czytelni w specjalny sprzęt komputerowy dla osób z różnym rodzajem niepełnosprawności, np. w powiększalniki elektroniczne, ułatwiające czytanie osobom niedowidzącym oraz urządzenia do odtwarzania książki mówionej zapisanej cyfrowo, tzw. czytaki. Ponadto 37,5% wszystkich placówek bibliotecznych posiadało w 2013 r. wejście do budynku przystosowane dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (wzrost w stosunku do 2012 r. o 2,0%).

Udogodnieniami wewnątrz budynku dysponowało natomiast 23,7% bibliotek (wzrost o 1,6%). Spośród wszystkich typów bibliotek najlepiej przystosowane do obsługi specjalnych grup użytkowników były biblioteki naukowe. Choć widać pozytywną tendencję w ofercie bibliotek skierowanej do użytkowników z niepełnosprawnościami, nadal wyraźnie widoczna jest potrzeba inwestowania w ich infrastrukturę i wyposażenie, tak aby jak najbardziej otworzyć je dla tych grup, a tym samym niwelować różnice w dostępie do edukacji i informacji, a z drugiej strony umożliwiać większą integrację osób niepełnosprawnych z resztą społeczności lokalnej przez spotkania i wspólne spędzanie czasu w bibliotece.

Wobec obniżania się w ostatnich dekadach wskaźników dotyczących stanu i korzystania z bibliotek publicznych, powszechnie uznaje się konieczność wspierania zakupów nowości wydawniczych do bibliotek publicznych. W podobny sposób myśli się o wspieraniu czytelnictwa także w innych krajach Unii Europejskiej, przykładowo – w raporcie o niemieckiej kulturze przygotowanym dla Komisji Kultury Bundestagu znajdujemy stwierdzenie, że “w swojej funkcji miejsc pamięci biblioteki stanowią istotną część naszej [niemieckiej] historii kulturowej. [...] Biblioteki mogą mieć istotny wkład w integrację kulturową. [...] Biblioteki poszerzają horyzonty, pośredniczą w wymianie wartości i wpływają na jakość życia. [...] Poza inwestycjami w wyposażenie, niezbędne są także środki przeznaczone na gromadzenie treści objętych prawem autorskim, żeby w przyszłości biblioteki nadal mogły pełnić swoje zadanie jako instytucje pośredniczące w wymianie informacji.”⁹⁾ Niezbędnym narzędziem stymulowania czytelnictwa jest stałe wzbogacanie księgozbiorów bibliotek o nowości wydawnicze, poszukiwane przez czytelników książki, a także prezentacja najważniejszych publikacji z zakresu beletrystyki oraz wydawnictw naukowych. Zbiory bibliotek publicznych są w dużej części przestarzałe i wymagają zdecydowanej selekcji. Problemem jest zatem w pierwszej kolejności nie tylko ilość, ale przede wszystkim jakość i struktura kolekcji bibliotecznych. Zasoby bibliotek publicznych są bowiem wypadkową wpływów (w tym zakupów, darów, depozytów, wymiany) oraz ubytковania. Według zaleceń International Federation of Library Associations and Institutions, zwanego dalej „IFLA”¹⁰⁾, a także rekomendacji

⁹⁾ Schlussbericht der Enquete-Kommission „Kultur in Deutschland“, <http://www.kulturrat.de/dokumente/enquete-bericht.pdf>

¹⁰⁾ *Działalność Bibliotek Publicznych. Wytyczne IFLA-UNESCO*. Warszawa 2002 r. ; *IFLA public library service guidelines*. Edited by Christie Koontz and Barbara Gubbin. (IFLA Publications 147). Berlin/Munich, 2010. <http://www.ifla.org/publications/ifla-publications-series-147>.

stosowanych w wielu krajach¹¹⁾ proponuje się, aby dopływ nowych publikacji do bibliotek pozwalał na ich wymianę w cyklu ok. 10–15-letnim, tj. w przeciągu 5 lat na wymianę ok. 40–50% zasobów¹²⁾. Zalecenia te uzupełniają rekomendowane wysokości zakupów nowości w zależności od środowiska biblioteki: w środowiskach poniżej 25 tys. mieszkańców zaleca się zakup 25 woluminów na 100 mieszkańców w ciągu roku, w środowiskach 25–50 tys. – 22,5 woluminów, w środowiskach powyżej 50 tys. – 20 woluminów.

Tabela 5. Zakup i czytelnictwo wymiana zbiorów – przykłady

Kraj	Wskaźnik zakupu/100 mieszkańców	Odsetek czytelników	Wymiana zbiorów
Estonia	36,8	32,9	-
Australia	25,0	-	wymiana 50% zasobów w ciągu 5 ostatnich lat
Finlandia	35,1	37,8	co najmniej 40% kolekcji w otwartym dostępie powinny stanowić publikacje wydane w ciągu ostatnich 5 lat
Polska	7,6	16,7	w Polsce nowo zakupione książki w ostatnich pięciu latach stanowią ok. 10,9% zbiorów

Źródło: opracowanie BN¹³⁾

¹¹⁾ J. Wojciechowski: *Z problemów organizacji zasobów bibliotecznych*. Przegląd Biblioteczny 1998 r. nr 1, s. 6; *Guidelines for public libraries*. Munchen 1986 r., s. 29;

http://www.plconnect.slq.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0006/123648/123648_Resource_List_v4._23.11.10.pdf;
Beyond a Quality Service: Strengthening the Social Fabric. Standards and Guidelines for Australian Public Libraries 2011-2012 http://www.alia.org.au/sites/default/files/documents/advocacy/PLSG_ALIA_2012.pdf;
Maintaining a Valued Service. The Fourth Framework of Welsh Public Library Standards 2011 – 14. Museums Archives and Libraries Wales. <http://wales.gov.uk/docs/drah/publications/110223wpls2101112en.pdf>;
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Yleisten_kirjastojen_laatusuositus.html?lang=en;
<http://www.libraries.fi/en-GB/library-branch/basic-information-about-finnish-libraries/statistics/>.

¹²⁾ Rekomendacje te ulegają zmianie. Ponieważ szacuje się, że kolekcje biblioteczne podwajają się co 20–30 lat (Przegląd Biblioteczny 1998 r., nr 1, s. 6) przyjęto, że w bibliotece publicznej nie dłużej niż w cyklu 5-letnim powinna być wymieniona ¼ zbiorów. Całość zbiorów powinna być odnawiana co ok. 20 lat. (*Guidelines for public libraries*. Munchen 1986 r., s.29). Propozycje dla szkół (np. w Anglii) były bardziej restrykcyjne – co 10–12 lat. Obecnie zaleca się dla bibliotek publicznych wymianę ok. 40-50% zasobów w ciągu 5 lat (Beyond a Quality Service: Strengthening the Social Fabric. Standards and Guidelines for Australian Public Libraries 2011-2012 http://www.alia.org.au/sites/default/files/documents/advocacy/PLSG_ALIA_2012.pdf; Quality recommendation for public libraries. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Yleisten_kirjastojen_laatusuositus.html?lang=e).

¹³⁾ Opracowanie BN na podstawie: <http://www.libraries.fi/en-GB/library-branch/basic-information-about-finnish-libraries/statistics/>; Beyond a Quality Service: Strengthening the Social Fabric. Standards and Guidelines for Australian Public Libraries 2011-2012

http://www.alia.org.au/sites/default/files/documents/advocacy/PLSG_ALIA_2012.pdf;

http://www.plconnect.slq.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0006/123648/123648_Resource_List_v4._23.11.10.pdf;

<http://www.dst.dk/en/Statistik/emner/biblioteker/folkebiblioteker.aspx;pub.stat.ee/px>

[web.../10Libraries/10Libraries.aspGB/library-branch/basic-information-about-finnish-libraries/statistics/](http://www.libraries.fi/en-GB/library-branch/basic-information-about-finnish-libraries/statistics/);

<https://www.nlib.ee/public/.../2010vrmtk-dstat.pdf>; Biblioteki Publiczne w Liczbach. Biblioteka Narodowa; *Wpływ finansowania zakupu książek do bibliotek publicznych na zasięg czytelnictwa w Polsce* (maszynopis) Biblioteka Narodowa 2011.

Wymiana księgozbioru, kształtowanie kolekcji atrakcyjnych, aktualnych, nowoczesnych możliwa jest przy systematycznym i wysokim finansowaniu zakupu nowości wydawniczych do bibliotek. Kraje europejskie, które odnotowują najwyższe wskaźniki czytelnictwa, osiągają je dzięki wysokim nakładom finansowym, co umożliwia zakup na wysokim poziomie, w konsekwencji nasycenie bibliotek nowościami.

Tabela 6. Wskaźniki w wybranych krajach

Kraj	Woluminy/100 mieszkańców	Wypożyczenia /100 mieszkańców	Wydatki na książki/1 mieszkańca	Zakup/100 mieszkańców
Dania	362	708	44,63 euro	30
Finlandia	707	1719	4,46 euro	35,1
Estonia	873	837	2,9 euro	35–36
Polska	340	319	0,5 euro (1,83 zł)	7,6

Źródło: opracowanie BN¹⁴⁾

Przykładem zależności wpływów finansowania na poziom czytelnictwa w bibliotekach publicznych jest sytuacja w dwóch krajach (Finlandia, Polska) o zróżnicowanych uwarunkowaniach i polityce finansowania zakupów, a w konsekwencji kształtowania kolekcji bibliotecznych.

Tabela 7. Porównanie wskaźników Finlandii i Polski

Wskaźniki – 2013 r. ¹⁵⁾	Finlandia	Polska
Woluminy /100 mieszkańców	707	340
Zakupy/100 mieszkańca	35,1	7,6
Wypożyczenia/100 mieszkańców	1719	319
Koszt 1 wypożyczenia	3,44 euro	2,6 euro (10,53 zł)
Odwiedziny/1 mieszkańca	9,5	2,0
Czytelnicy	37,8%	16,7%
Wydatki na bibliotekę/1 mieszkańca	59,11 euro	8,4 euro (33,53 zł)
Wydatki na książki/ 1 mieszkańca	4,46 euro	0,5 euro (1,83 zł)

Źródło: opracowanie BN.

¹⁴⁾ Opracowanie BN na podstawie: <http://www.libraries.fi/en-GB/library-branch/basic-information-about-finnish-libraries/statistics/>;

http://www.plconnect.slq.qld.gov.au/_data/assets/pdf_file/0006/123648/123648_Resource_List_v4._23.11.10.pdf;

<http://www.dst.dk/en/Statistik/emner/biblioteker/folkebiblioteker.aspx>;

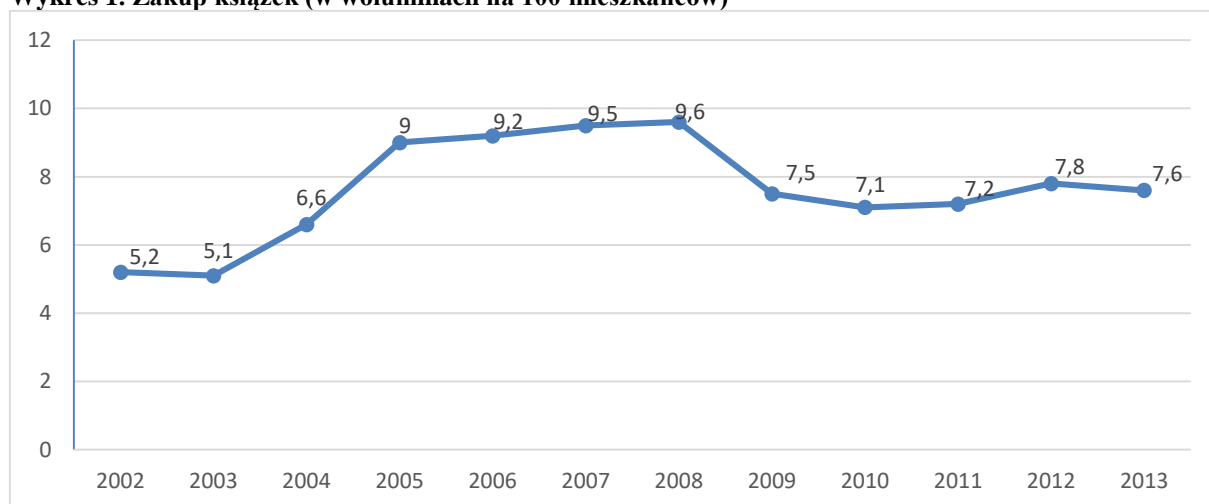
pub.stat.ee/px-web.../10Libraries/10Libraries.asp

[GB/library-branch/basic-information-about-finnish-libraries/statistics/](http://www.nlib.ee/public/.../2010vrmtk-dstat.pdf);
<https://www.nlib.ee/public/.../2010vrmtk-dstat.pdf>; Biblioteki Publiczne w Liczbach. Biblioteka Narodowa.

¹⁵⁾http://tilastot.kirjastot.fi/LibraryStatistics/File/BasicReport_Y2013T1N1.xls?AreaKey=Y2013T1N1&CultureId=en-GB; Stan Bibliotek w Polsce 2013 (maszynopis).

Sytuacja w Finlandii, w kraju o wysokich wskaźnikach nakładów na zakup nowości i czytelnictwa, pokazuje możliwości i potencjał działających tam bibliotek publicznych. Polskie biblioteki publiczne z zakupem w 2013 r. na poziomie 7,6 woluminów książek na 100 mieszkańców nie mogą zbliżyć się do wskaźników osiągniętych w Finlandii. Dane dotyczące sytuacji w Polsce wskazują także na niestabilność zachodzących zjawisk. Wpływy ogółem do księgozbiorów bibliotek publicznych były wyższe w 2013 r. niż w poprzednim analizowanym okresie o 4,0%, jednak zakup książek był o 1,9% niższy niż rok wcześniej. Zmiany te wpłynęły na spadek wypożyczonych woluminów.

Wykres 1. Zakup książek (w woluminach na 100 mieszkańców)

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Finansowanie bibliotek ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju bibliotek i ich usług, a w konsekwencji dla ich atrakcyjności z punktu widzenia obecnych i nowych czytelników. Potwierdzeniem tej zależności są wskaźniki rozwoju bibliotek i wyników ich pracy (poziom czytelnictwa, poziom wypożyczeń – Finlandia: 17,19 wypożyczeń na 1 mieszkańca przy blisko 38% populacji korzystających z bibliotek publicznych, Polska – odpowiednio: 3,19; 16,7%). W Finlandii wydatki na biblioteki publiczne i zakup materiałów bibliotecznych są 8–9 razy wyższe niż w Polsce. Jednakże dane z ostatnich lat dotyczące sytuacji w Finlandii pokazują też zachwianie wskaźników czytelnictwa i wykorzystania zbiorów, dotychczas wykazujących tendencje wzrostowe. Jedną z możliwych przyczyn jest spadek finansowania zakupu książek.

Tabela 8. Zakup a czytelnictwo w Finlandii (2010–2013)¹⁶⁾

Lata	Wydatki na książki /1 mieszkańca	Wypożyczenia/1 mieszkańca	Odsetek czytelników
2010	4,80 euro	18,08 woluminów	39,24

¹⁶⁾http://tilastot.kirjastot.fi/LibraryStatistics/File/BasicReport_Y2013T1N1.xls?AreaKey=Y2013T1N1&CultureId=en-GB

2011	4,83 euro	18,22 woluminów	39,19
2012	4,50 euro	17,66 woluminów	38,53
2013	4,46 euro	17,19 woluminów	37,80

Zródło: opracowanie BN.

W tym kontekście warto odnotować, że od 1997 r. w Portugalii działa Program Nacional de Promoção da Leitura (PNPL), którego celem jest „tworzenie i umacnianie nawyków czytelniczych Portugalczyków, w szczególności dzieci i młodzieży”. Program ten zakłada m.in. dotowanie bibliotek publicznych i szkolnych. Do 2007 r. odsetek czytelników w Portugalii wzrósł z 53 do 57%. Natomiast od 2008 r., kiedy w związku z kryzysem gospodarczym rozpoczęto gwałtowne ograniczanie środków przeznaczanych na biblioteki, odnotowywany jest systematyczny spadek odsetka czytających – w 2011 r. stanowili oni 42% populacji, a w 2013 r. – tylko 40%.¹⁷⁾

Miarą możliwości rozwoju bibliotek są nakłady ponoszone na ich utrzymanie i odbudowę zasobów. Oprócz prezentowanych wyżej wskaźników można się odnieść do środków wydatkowanych przez biblioteki w stosunku do wielkości populacji, którą obsługuje. Przykładowo – rekomendacje stosowane w Australii¹⁸⁾, przewidują wydatki na poziomie 36–41 AUD (25,56–29,11 euro) na osobę w obsługiwanej populacji. W Polsce w 2013 r. przychody biblioteki publicznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca obsługiwanej populacji wyniosły 33 zł 53 gr (ok. 8,3 euro), wydatki na materiały biblioteczne na 1 mieszkańca 2 zł 22 gr, a na książki 1 zł 83 gr. Wysokość wkładu państwa (dotacja w 2013 r. – 20 mln zł) w wydatkach na zakup nowości to na 1 czytelnika 3 zł 11 gr, na mieszkańca 0 zł 52 gr.

Prognozowane wydatki i koszty, jakie mogą ponieść biblioteki publiczne na „nowego czytelnika” w zakresie uzupełniania zbiorów, ilustrują poniższe tabele.

Tabela 9. Prognozowana kwota wydatkowana na 1 czytelnika i 1 „nowego” czytelnika ze środków ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz jednostek samorządu terytorialnego (zwanym dalej „jst”)

Lata	Założony % czytelników	Prognozowana na liczbę czytelników w stosunku do liczby ludności	Kwota dotacji	Kwota wydatkowana na na 1 czytelnika z dotacji	„Przyrost” czytelników, tzn. różnica między bazową liczbą czytelników a prognozowaną liczbą czytelników	Kwota wydatkowana na na 1 „nowego” czytelnika z dotacji	Prognozowana na kwota wkładu jst	Kwota wydana przez jst na nowego czytelnika	Łączna kwota wydatkowana przez jst i z dotacji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	Koszt „nowego” czytelnika z dotacji jst i ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

¹⁷⁾ Dane na podstawie raportu *Comércio livreiro em Portugal. Estado da arte na segunda década do século XXI* przygotowanego w 2014 r. przez APEL (Associação Portuguesa de Editores e Livreiros).

¹⁸⁾ Beyond a Quality Service: Strengthening the Social Fabric. Standards and Guidelines for Australian Public Libraries 2011-2012 http://www.alia.org.au/sites/default/files/documents/advocacy/PLSG_ALIA_2012.pdf

2016	19,5	7482031	27000000	3,61	1047494	25,78	14017535	13,38	41017535	39,16
2017	20,7	7931301	27000000	3,40	1496764	18,04	17407895	11,63	44407895	29,67
2018	22	8417097	27000000	3,21	1982560	13,62	26149606	13,19	53149606	26,81
2019	23,2	8862528	27000000	3,05	2427991	11,12	39502463	16,27	66502463	27,39
2020	24,3	9267486	27000000	2,91	2832949	9,53	50142857	17,70	77142857	27,23

Tabela 10. Prognozowana kwota wydatkowana na 1 czytelnika i 1 „nowego” czytelnika z dotacji

Lata	Założony % czytelników	Prognozowana liczba czytelników w stosunku do liczby ludności	Kwota dotacji	Kwota wydatkowana na 1 czytelnika z dotacji	„Przyrost” czytelników, tzn. różnica między bazową liczbą czytelników a prognozowaną liczbą czytelników	Kwota wydatkowana na 1 „nowego” czytelnika z dotacji
2016	19,5	7482031	27000000	3,61	1047494	25,78
2017	20,7	7931301	27000000	3,40	1534064	17,60
2018	22	8417097	27000000	3,21	2034508	13,27
2019	23,2	8862528	27000000	3,05	2496456	10,82
2020	24,3	9267486	27000000	2,91	2919908	9,25

Tabela 11. Prognozowana kwota wydatkowana na 1 czytelnika i 1 „nowego” czytelnika ze środków jst

Lata	Założony % czytelników	Prognozowana liczba czytelników w stosunku do liczby ludności	Kwota dotacji	„Przyrost” czytelników, tzn. różnica między bazową liczbą czytelników a prognozowaną liczbą czytelników	Prognozowana kwota wkładu jst	Kwota wydana przez jst na nowego czytelnika
2016	19,5	7482031	27000000	1047494	14017535	13,38
2017	20,7	7931301	27000000	1496764	17407895	11,63
2018	22	8417097	27000000	1982560	26149606	13,19
2019	23,2	8862528	27000000	2427991	39502463	16,27
2020	24,3	9267486	27000000	2832949	50142857	17,70

Zależności związane z wielkością finansowania a poziomem czytelnictwa (wzrost i spadek) potwierdzają wskaźniki rejestrowane w różnych środowiskach w Polsce (opracowano na podstawie analiz bibliotek wojewódzkich dla Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego).

Tabela 12. Dane porównawcze dotyczące różnych środowisk

Biblioteki z wysokimi wskaźnikami				
Rok	Krośnieńska Biblioteka Publiczna			
	Zakup książek na 100 mieszkańców (w woluminach)	Czytelnicy na 100 mieszkańców	Wypożyczenia na 100 mieszkańców	Wydatki na zakup książek na 100 mieszkańców (w zł)
2011	26,8	37,3	699	645
2012	19,4	37,8	700	478

2013	12,3	37,6	676	306
------	------	------	-----	-----

Rok	Miejska Biblioteka Publiczna w Podkowie Leśnej			
	Zakup książek na 100 mieszkańców (w woluminach)	Czytelnicy na 100 mieszkańców	Wypożyczenia na 100 mieszkańców	Wydatki na zakup książek na 100 mieszkańców (w zł)
2011	33,2	33,2	726	857
2012	36,0	37,3	872	1078
2013	38,7	39,5	832	1168

Biblioteki z niskimi wskaźnikami				
Rok	Biblioteka Publiczna Gminy Łowicz z/s w Bocheniu			
	Zakup książek na 100 mieszkańców (w woluminach)	Czytelnicy na 100 mieszkańców	Wypożyczenia na 100 mieszkańców	Wydatki na zakup książek na 100 mieszkańców (w zł)
2011	5,8	4,9	74	132
2012	6,1	5,0	71	144
2013	6,3	5,1	76	152

Rok	Biblioteka Publiczna w Chotumiu (Gmina Ciechanów)			
	Zakup książek na 100 mieszkańców (w woluminach)	Czytelnicy na 100 mieszkańców	Wypożyczenia na 100 mieszkańców	Wydatki na zakup książek na 100 mieszkańców (w zł)
2011	8,1	3,4	103	152
2012	8,7	3,1	94	165
2013	8,9	3,1	96	186

Rok	Gminna Biblioteka Publiczna w Kurnosie Drugim, Gminna Biblioteka Publiczna Łękawie (Gmina Belchatów) – 5 placówek			
	Zakup książek na 100 mieszkańców (w woluminach)	Czytelnicy na 100 mieszkańców	Wypożyczenia na 100 mieszkańców	Wydatki na zakup książek na 100 mieszkańców (w zł)
2011	2,6	2,1	20	53
2012	2,8	1,6	20	53
2013	3,7	1,4	7,5	59

W latach 2012–2013 wypożyczenia księgozbioru podawane były bez czasopism nieoprawnych.

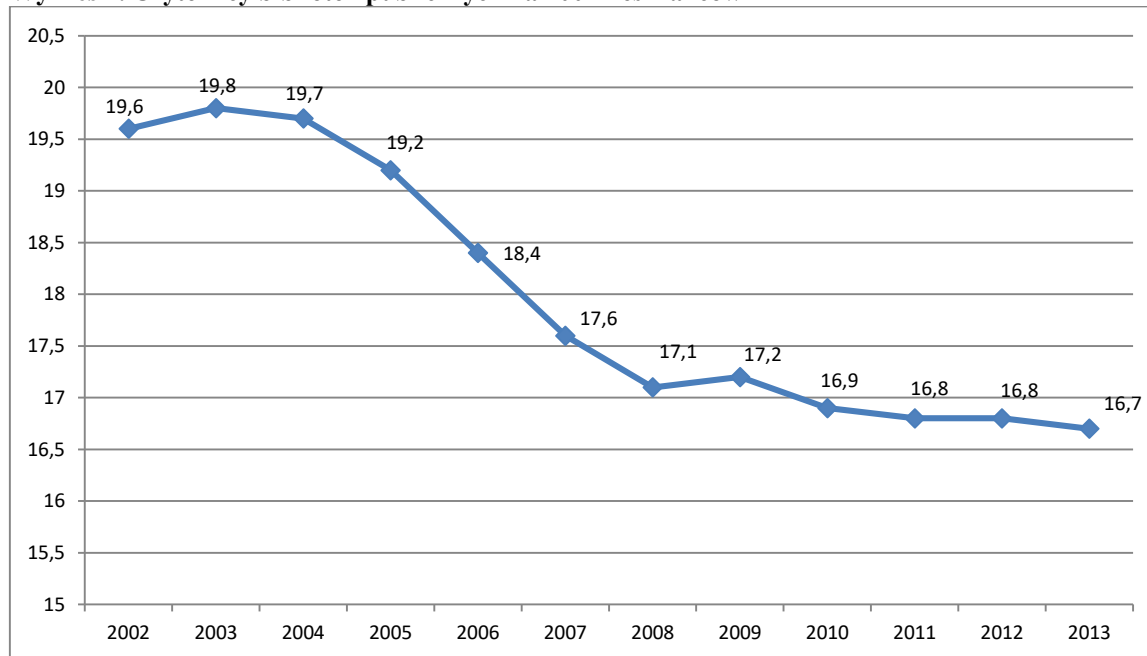
Ważnym elementem kształtowania zbiorów jest ubytkowanie. Zalecany przez IFLA współczynnik selekcji w bibliotekach publicznych w ciągu roku wynosi 12,5 woluminów na 100 mieszkańców.

Poziom ubytkowania jest zróżnicowany środowiskowo, ogółem w 2013 r. ubytkowano o 4,5% więcej niż rok wcześniej, w wyniku czego wskaźnik ubytkowania liczony na 100 mieszkańców osiągnął wartość 12,2 woluminów (w 2012 r. – 11,7). Bardziej niepokojąca sytuacja występuje w bibliotekach wiejskich, w których przy większym zaniedbaniu księgozbioru (ale przy większym przyroście wpływów) wskaźnik ubytkowania pokazuje na odnawianie księgozbioru w mniejszym stopniu (2013 r. – 10,9 woluminów na 100 mieszkańców; 2012 r. – 10,6) niż to jest w bibliotekach miejskich (2013 r. – 13,1 woluminów; 2012 r. – 12,4). Na taką sytuację mają wpływ m.in. postawy samorządów – organizatorów bibliotek, dla których zasobna biblioteka to biblioteka z pełnymi półkami książek, niezależnie od roku ich wydania, aktualności treści i stopnia zacytowania.

O ile właściwe ubytkowanie księgozbioru zależy w dużym stopniu od osób zarządzających bibliotekami, o tyle wpływy nowości wydawniczych uzyskiwanych w drodze zakupu uzależnione są przede wszystkim od budżetu.

W 2013 r. w bibliotekach publicznych zarejestrowano 6 434 537 czytelników – osób, które dokonały co najmniej jednego wypożyczenia w ciągu roku, tj. na 100 mieszkańców w Polsce przypadało 16,7 czytelników. Choć niezmiennie najliczniejszą grupę czytelników bibliotek publicznych stanowią uczniowie, odnotowuje się spadek ich aktywności jako czytelników (w 2013 r. uczniowie stanowili 36,3% ogółu, tj. o 3,9% mniej niż w poprzednim roku).

Wykres 2. Czytelnicy bibliotek publicznych na 100 mieszkańców

Źródło: Biblioteki Publiczne w Liczbach. Opracowanie własne BN.

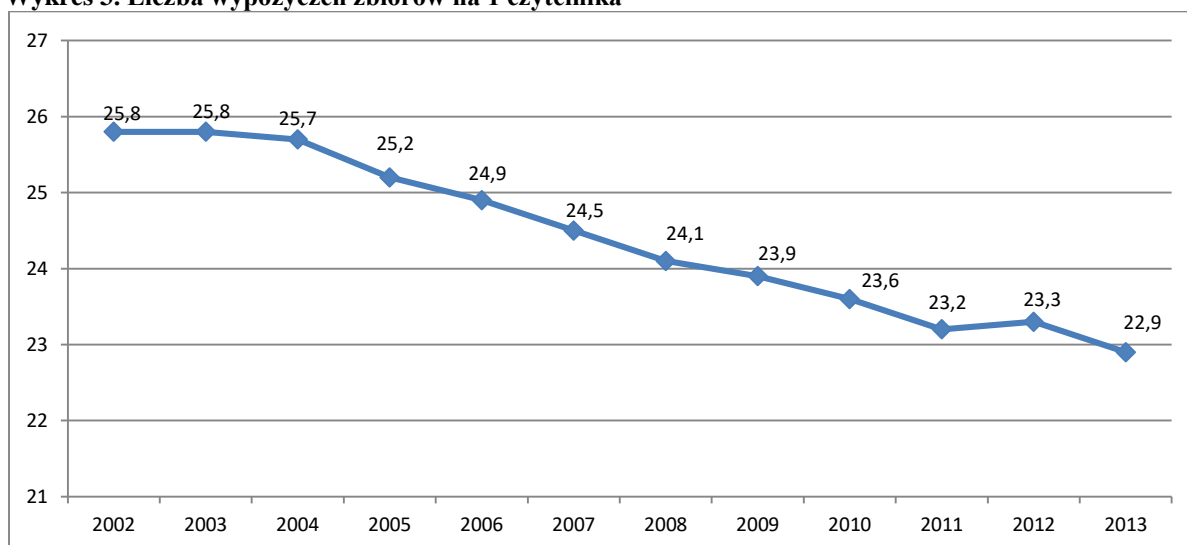
Dane dotyczące wykorzystania zasobów bibliotek publicznych pokazują niestabilność w zachowaniu czytelników. O ile w 2012 r. odnotowano wzrost wykorzystania o 0,2% w stosunku do poprzedniego roku, to w 2013 r. był to spadek o 2,5%.

Tabela 13. Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych w 2013 r. według województw

WOJEWÓDZTWA	Czytelnicy – ogółem	Liczba czytelników na 100 mieszkańców
Polska	6 434 537	16,7
Dolnośląskie	491 906	16,9
Kujawsko-Pomorskie	284 344	13,6
Lubelskie	382 458	17,7
Lubuskie	164 439	16,1
Łódzkie	397 294	15,8
Małopolskie	669 932	19,9
Mazowieckie	967 756	18,2
Opolskie	161 768	16,1
Podkarpackie	359 620	16,9
Podlaskie	145 384	12,2
Pomorskie	368 750	16,1
Śląskie	850 170	18,5
Świętokrzyskie	177 494	14,0
Warmińsko-Mazurskie	214 200	14,8
Wielkopolskie	537 109	15,5
Zachodniopomorskie	261 913	15,2

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Sytuacja ta ma odzwierciedlenie w poziomie wskaźnika wypożyczeń na 1 czytelnika, który systematycznie spada od 2004 r. (w 2013 r. wynosił – 22,9, w 2012 r. – 23,3). Ten bardzo negatywny wynik zmusza biblioteki do zrewidowania zasad doboru nowości, zintensyfikowania działań promujących czytelnictwo, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, a także wśród najstarszych czytelników. Wyniki te są również istotne dla przygotowania działań promocyjnych skierowanych do potencjalnych odbiorców usług bibliotecznych. Należy bowiem pamiętać, iż zaledwie co szósty statystyczny Polak to czytelnik biblioteki publicznej.

Wykres 3. Liczba wypożyczeń zbiorów na 1 czytelnika

Źródło: Biblioteki Publiczne w Liczbach. Opracowanie BN.

Biblioteki publiczne są instytucjami silnie zakorzenionymi w środowiskach lokalnych. Ponad 66% bibliotek publicznych prowadzi swoją działalność na terenach wiejskich, są tam często jedynymi instytucjami kultury. Biblioteki odgrywają niezwykle istotną rolę w procesie cyfryzacji i tworzenia nowoczesnej infrastruktury usług publicznych i dostępu do zasobów kultury w formie cyfrowej jako miejsca dostępu do tych usług (w mniejszych miejscowościach nieraz jedyne miejsce, w którym użytkownicy mogą liczyć na pomoc i fachowe wsparcie w korzystaniu z zasobów cyfrowych).

Schemat 3. Liczba czytelników na 100 mieszkańców w układzie wojewódzkim

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Tabela 14. Czytelnicy zarejestrowani w bibliotekach publicznych w 2013 r. w podziale wojewódzkim

WOJEWÓDZTWA/ POWIATY	Biblioteki i filie biblioteczne ogółem	Biblioteki	Filie biblioteczne	Liczba czytelników	Czytelnicy na 100 mieszkańców
POLSKA	8112	2608	5504	6434537	16,7
DOLNOŚLĄSKIE	611	187	424	491906	16,9
bolesławiecki	25	14	11	15998	17,7
dzierżoniowski	22	7	15	17282	16,5
głogowski	16	6	10	13012	14,4
górowski	11	4	7	4697	12,9
jaworski	16	6	10	7633	14,7
jeleniogórski	22	11	11	11313	17,4

kamiennogórski	12	6	6	6620	14,7
kłodzki	50	14	36	30103	18,3
legnicki	17	8	9	6765	12,3
lubański	17	8	9	7992	14,2
lubiński	21	8	13	16445	15,4
lwówecki	21	5	16	7308	15,4
milicki	11	3	8	5675	15,2
oleśnicki	20	8	12	18337	17,3
oławski	16	4	12	11739	15,5
polkowicki	19	6	13	9752	15,4
strzebiński	13	5	8	5607	12,6
średzki	17	5	12	6495	12,4
świdnicki	30	8	22	27556	17,1
trzebnicki	15	6	9	10773	13,0
wałbrzyski	19	8	11	11200	19,4
wołowski	12	3	9	4880	10,3
wrocławski	38	9	29	16852	13,2
ząbkowicki	27	7	20	9372	13,8
zgorzelecki	26	7	19	16630	17,9
złotoryjski	19	6	13	7342	16,3
Jelenia Góra	7	1	6	12006	14,6
Legnica	16	1	15	17117	16,8
Wrocław	44	2	42	137135	21,7
Wałbrzych	12	1	11	18270	15,5
KUJAWSKO-POMORSKIE	425	146	279	284344	13,6
aleksandrowski	13	9	4	7245	13,0
brodnicki	28	10	18	13658	17,5
bydgoski	20	9	11	12548	11,3
chełmiński	15	7	8	8432	16,0
golubsko-dobrzyński	16	6	10	5563	12,2
grudziądzki	12	6	6	4420	11,0
inowrocławski	34	9	25	23458	14,3
lipnowski	19	9	10	8590	12,8
mogileński	8	4	4	6938	14,9
nakielski	23	5	18	11526	13,3
radziejowski	11	7	4	7027	16,9
rypiński	19	6	13	6043	13,5
sępoleński	10	4	6	5286	12,7
świecki	24	11	13	12845	12,9
toruński	30	9	21	12344	12,2
tucholski	18	6	12	6997	14,5
wąbrzeski	14	6	8	4640	13,2
włocławski	20	13	7	10326	11,9
żniński	20	6	14	10958	15,5
Bydgoszcz	34	1	33	48606	13,5
Grudziądz	10	1	9	13707	14,0
Toruń	15	1	14	26578	13,1
Włocławek	12	1	11	16609	14,5
LUBELSKIE	585	226	359	382458	17,7
białski	40	19	21	14163	12,5
biłgorajski	35	16	19	15276	14,8
chełmski	30	16	14	11230	14,1
hrubieszowski	22	9	13	10671	15,9

janowski	15	7	8	8755	18,5
krasnostawski	20	11	9	10382	15,6
kraśnicki	28	10	18	16115	16,3
lubartowski	41	14	27	17219	19,1
lubelski	55	15	40	22299	14,9
łęczyński	21	7	14	13646	23,7
lukowski	26	11	15	15927	14,6
opolski	21	8	13	9447	15,3
parczewski	22	8	14	4080	11,3
puławski	27	12	15	24536	21,1
radzyński	20	8	12	10211	16,8
rycki	18	7	11	8102	13,9
świdnicki	16	5	11	14190	19,4
tomaszowski	23	13	10	15003	17,3
włodawski	16	8	8	6972	17,6
zamojski	32	15	17	13036	11,9
Biała Podlaska	5	1	4	17703	30,7
Chelm	4	1	3	10529	16,1
Lublin	41	4	37	78031	22,7
Zamość	7	1	6	14935	22,9
LUBUSKIE	253	82	171	164439	16,1
gorzowski	14	7	7	6877	9,8
krośnieński	15	7	8	8005	14,1
międzyrzecki	22	6	16	11002	18,7
nowosolski	25	8	17	12746	14,5
ślubicki	12	5	7	7210	15,2
strzelecko-drezdenecki	16	5	11	6113	12,1
sulęciński	13	5	8	4209	11,8
świebodziński	14	6	8	6476	11,5
zielonogórski	30	10	20	13620	14,3
żagański	29	9	20	13388	16,4
żarski	28	9	19	15245	15,4
wschowski	8	3	5	5884	14,9
Gorzów Wielkopolski	15	1	14	26653	21,4
Zielona Góra	12	1	11	27011	22,8
ŁÓDZKIE	548	189	359	397294	15,8
bełchatowski	18	9	9	18149	16,0
kutnowski	29	11	18	17789	17,7
łaski	13	5	8	7680	15,2
łęczycki	14	8	6	7073	13,7
łowicki	19	11	8	9299	11,6
łódzki wschodni	11	6	5	7507	10,8
opoczyński	20	7	13	7989	10,2
pabianicki	16	7	9	14213	11,9
pajęczański	21	9	12	9014	17,2
piotrkowski	38	11	27	11160	12,2
poddębicki	23	7	16	6436	15,4
radomszczański	29	14	15	24912	21,4
rawski	12	7	5	7669	15,5
sieradzki	40	12	28	24286	20,2
skierniewicki	20	9	11	5021	13,1
tomaszowski	24	11	13	15241	12,7
wieluński	31	11	20	18120	23,3

wieruszowski	24	8	16	6169	14,6
zduńskowolski	15	3	12	8855	13,0
zgierski	34	9	25	21638	13,1
brzeziński	7	5	2	5029	16,3
Łódź	82	7	75	118384	16,6
Piotrków Trybunalski	3	1	2	17710	23,3
Skierniewice	5	1	4	7951	16,3
MAŁOPOLSKIE	731	197	534	669932	19,9
bocheński	36	9	27	20546	19,6
brzeski	28	7	21	17524	18,9
chrzanowski	35	5	30	32244	25,3
dąbrowski	18	7	11	7867	13,2
gorlicki	31	13	18	19043	17,4
krakowski	64	17	47	33136	12,4
limanowski	37	12	25	22060	17,2
miechowski	13	7	6	6990	14,0
myślenicki	21	9	12	17588	14,2
nowosądecki	59	16	43	30837	14,6
nowotarski	57	14	43	31867	16,8
olkuski	28	6	22	21090	18,5
oświęcimski	31	9	22	31831	20,5
proszowicki	11	6	5	5487	12,5
suski	31	10	21	13667	16,2
tarnowski	64	17	47	31935	16,0
tatrzański	18	5	13	8728	12,9
wadowicki	46	13	33	24880	15,6
wielicki	20	5	15	19671	16,6
Kraków	65	8	57	226602	29,9
Nowy Sącz	8	1	7	21394	25,5
Tarnów	10	1	9	24945	22,2
MAZOWIECKIE	964	337	627	967756	18,2
białobrzeski	11	7	4	3313	9,8
ciechanowski	18	10	8	14338	15,8
garwoliński	27	14	13	14983	13,8
gostyniński	15	5	10	5666	12,2
grodziski	12	6	6	13855	15,6
grójcecki	17	10	7	11529	11,7
kozienicki	17	7	10	9373	15,1
legionowski	17	5	12	17741	16,0
lipski	11	6	5	5118	14,4
łosicki	13	5	8	3434	10,7
makowski	21	10	11	5575	12,0
miński	23	13	10	27633	18,4
mławski	17	10	7	8247	11,1
nowodworski	14	6	8	12037	15,3
ostrolęcki	30	11	19	8626	9,8
ostrowski	18	10	8	10481	14,0
otwocki	28	8	20	19029	15,6
piaseczyński	26	7	19	22380	13,0
płocki	33	15	18	12873	11,6
płoński	17	12	5	11704	13,2
pruszkowski	22	7	15	26136	16,5
przasnyski	18	7	11	5892	11,0

przysuski	19	9	10	6300	14,7
pułtuski	14	7	7	7317	14,2
radomski	38	13	25	17712	11,7
siedlecki	25	13	12	8527	10,4
sierpecki	18	7	11	8766	16,4
sochaczewski	18	8	10	12341	14,5
sokołowski	16	9	7	6712	12,0
szydlowiecki	12	6	6	4418	10,9
warszawski zachodni	17	7	10	13981	12,6
węgrowski	26	9	17	7873	11,6
wołomiński	40	13	27	32526	14,2
wyszkowski	20	6	14	9648	13,1
zwoleński	15	5	10	6579	17,8
żuromiński	11	6	5	3693	9,2
żyrardowski	13	5	8	10099	13,2
Ostrołęka	6	1	5	9621	18,2
Płock	15	1	14	32492	26,5
Radom	15	1	14	29443	13,5
Siedlce	6	1	5	16538	21,7
Warszawa	195	19	176	453207	26,3
OPOLSKIE	319	73	246	161768	16,1
brzeski	30	6	24	14025	15,2
głubczycki	14	4	10	6426	13,5
kędzierzyńsko-kozielski	25	6	19	14086	14,5
kluczborski	21	4	17	8529	12,7
krapkowicki	33	5	28	12939	19,9
namysłowski	13	5	8	3877	9,0
nyski	42	9	33	20230	14,4
oleski	30	7	23	12106	18,4
opolski	48	13	35	16751	12,6
prudnicki	23	4	19	7360	13,0
strzelecki	24	8	16	10054	13,2
Opole	16	2	14	35385	29,5
PODKARPACKIE	677	193	484	359620	16,9
bieszczadzki	12	3	9	3302	14,9
brzozowski	36	6	30	10191	15,4
dębicki	39	9	30	19642	14,5
jarosławski	35	15	20	16517	13,5
jasielski	25	10	15	19588	17,0
kolbuszowski	23	6	17	9896	15,8
krośnieński	37	9	28	13673	12,2
leżajski	24	5	19	10264	14,7
lubaczowski	25	9	16	8709	15,3
łańcucki	30	19	11	16110	20,2
mielecki	46	15	31	29352	21,5
niżański	23	7	16	8680	12,9
przemyski	36	10	26	6616	8,9
przeworski	32	9	23	9757	12,3
ropczycko-sędziszowski	23	5	18	10315	14,0
rzeszowski	67	14	53	24583	14,8
sanocki	36	18	18	16351	17,0
stalowowolski	24	6	18	18893	17,4
strzyżowski	27	5	22	11004	17,7

tarnobrzegi	17	4	13	10655	19,8
leski	17	5	12	5546	20,7
Krosno	8	1	7	17750	37,6
Przemyśl	8	1	7	9305	14,6
Rzeszów	18	1	17	41910	22,9
Tarnobrzeg	9	1	8	11011	22,8
PODLASKIE	238	115	123	145384	12,2
augustowski	18	7	11	8431	14,2
białostocki	31	15	16	14610	10,1
bielski	11	8	3	5266	9,1
grajewski	11	6	5	5480	11,2
hajnowski	13	9	4	6394	14,1
kolneński	12	6	6	4151	10,5
łomżyński	21	9	12	6271	12,1
moniecki	12	7	5	5138	12,2
sejneński	8	5	3	2367	11,3
siemiatycki	14	9	5	5725	12,2
sokółski	25	10	15	9488	13,5
suwalski	17	9	8	4427	12,3
wysokomazowiecki	15	8	7	4536	7,7
zambrowski	4	4	0	982	2,2
Białystok	17	1	16	40951	13,9
Łomża	5	1	4	9653	15,4
Suwałki	4	1	3	11514	16,6
POMORSKIE	319	122	197	368750	16,1
bytowski	21	11	10	9751	12,5
chojnicki	11	6	5	11337	11,8
człuchowski	15	7	8	8482	14,8
gdański	13	8	5	12067	11,5
kartuski	20	8	12	11991	9,6
kościerski	15	8	7	8885	12,5
kwidzyński	16	6	10	10059	12,0
łęborski	12	5	7	11968	18,1
malborski	8	5	3	6898	10,7
nowodworski	15	5	10	7472	20,6
pucki	10	6	4	7689	9,4
słupski	21	10	11	9843	10,1
starogardzki	20	12	8	15809	12,4
tczewski	18	6	12	18930	16,3
wejherowski	25	10	15	32012	15,5
sztumski	12	5	7	5030	11,8
Gdańsk	29	1	28	112142	24,3
Gdynia	24	1	23	46077	18,6
Słupsk	7	1	6	15986	17,0
Sopot	7	1	6	6322	16,7
ŚLĄSKIE	800	169	631	850170	18,5
będziński	35	8	27	27639	18,3
bielski	38	10	28	30833	19,2
cieszyński	33	12	21	28978	16,3
częstochoowski	42	16	26	16021	11,8
gliwicki	22	8	14	16563	14,4
kłobucki	22	9	13	11103	13,0
lubliniecki	29	8	21	11333	14,7

mikołowski	21	5	16	16988	17,7
myszkowski	15	5	10	8010	11,1
pszczyński	32	6	26	18805	17,3
raciborski	32	8	24	20800	19,0
rybnicki	20	5	15	13712	17,8
tarnogórski	32	9	23	25395	18,4
bieruńsko-lędziński	8	5	3	9335	15,9
wodzisławski	34	9	25	25868	16,4
zawierciański	37	10	27	20344	16,7
żywiecki	42	15	27	24921	16,3
Bielsko-Biała	18	1	17	46044	26,5
Bytom	11	1	10	13802	8,0
Chorzów	11	1	10	17810	16,1
Częstochowa	23	1	22	43800	18,9
Dąbrowa Górnicza	18	1	17	20405	16,5
Gliwice	22	2	20	39474	21,3
Jastrzębie-Zdrój	14	1	13	27059	29,7
Jaworzno	17	1	16	32154	34,3
Katowice	37	2	35	91709	30,1
Mysłowice	10	1	9	11830	15,7
Piekary Śląskie	9	1	8	7692	13,5
Ruda Śląska	13	1	12	16079	11,4
Rybnik	21	1	20	30433	21,7
Siemianowice Śląskie	10	1	9	11009	16,0
Sosnowiec	20	1	19	40409	19,1
Świętochłowice	6	1	5	7953	15,3
Tychy	16	1	15	24999	19,4
Zabrze	22	1	21	29868	16,7
Żory	8	1	7	10993	17,7
ŚWIĘTOKRZYSKIE	274	103	171	177494	14,0
buski	16	8	8	8154	11,1
jędrzejowski	28	9	19	10117	11,5
kazimierski	6	5	1	2725	7,8
kielecki	45	19	26	22874	11,0
konecki	25	8	17	11114	13,3
opatowski	17	8	9	6841	12,5
ostrowiecki	20	6	14	13544	11,8
pińczowski	18	5	13	5908	14,5
sandomierski	18	9	9	9471	11,8
skarżyski	10	6	4	8179	10,5
starachowicki	23	5	18	12388	13,3
staszowski	18	8	10	9153	12,5
włoszczowski	15	5	10	7516	16,2
Kielce	15	2	13	49510	24,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	302	117	185	214200	14,8
bartoszycki	18	6	12	7195	12,0
braniewski	11	7	4	5652	13,2
działdowski	23	6	17	8345	12,6
elbląski	18	9	9	7233	12,4
etcki	10	5	5	10293	11,5
giżycki	10	5	5	8663	15,0
iławski	20	7	13	13584	14,6
kętrzyński	15	6	9	8361	12,8

lidzbarski	11	5	6	6691	15,7
mragowski	12	5	7	6091	11,9
nidzicki	9	4	5	4029	11,9
nowomiejski	16	5	11	6330	14,3
olecki	7	4	3	4593	13,2
olsztyński	28	12	16	13467	11,0
ostródzki	25	10	15	15854	14,9
piski	11	4	7	6320	10,9
szczycieński	20	8	12	8705	12,3
gołdapski	6	3	3	2864	10,4
węgorzewski	6	3	3	3559	15,0
Elbląg	8	1	7	23308	19,0
Olsztyn	18	2	16	43063	24,7
WIELKOPOLSKIE	693	227	466	537109	15,5
chodzieski	9	4	5	9361	19,6
czarnkowsko-trzcianecki	27	8	19	13589	15,4
gnieźniński	20	10	10	20686	14,3
gostyński	15	7	8	11896	15,6
grodziski	13	5	8	8122	15,9
jarociński	15	4	11	11617	16,2
kaliski	27	11	16	10474	12,7
kępiński	19	8	11	6740	12,0
kolski	25	11	14	9746	10,9
koniński	31	14	17	17214	13,4
kościański	20	5	15	11242	14,2
krotoszyński	20	6	14	12199	15,6
leszczyński	17	7	10	5952	11,0
międzychodzki	10	4	6	5831	15,7
nowotomyski	19	6	13	13807	18,6
obornicki	12	3	9	10665	18,0
ostrowski	40	8	32	28232	17,5
ostrzeszowski	12	7	5	5807	10,5
pilski	27	9	18	22395	16,2
pleszewski	21	6	15	12089	19,1
poznański	65	17	48	54173	15,4
rawicki	14	5	9	11847	19,6
śłupecki	14	8	6	6955	11,7
szamotulski	19	8	11	13818	15,4
średzki	15	6	9	11894	20,9
śremski	10	4	6	7901	13,0
turecki	20	9	11	8853	10,5
wągrowiecki	14	7	7	12473	17,9
wolsztyński	15	3	12	8125	14,3
wrzesiński	21	5	16	10214	13,4
złotowski	17	7	10	10622	15,2
Kalisz	10	1	9	11603	11,2
Konin	8	1	7	13713	17,8
Leszno	8	1	7	15835	24,5
Poznań	44	2	42	91419	16,7
ZACHODNIOPOMORSKIE	373	125	248	261913	15,2
białogardzki	10	4	6	6179	12,6
choszczeński	24	6	18	6577	13,2
drawski	14	6	8	6243	10,7

goleniowski	24	6	18	11977	14,6
gryficki	14	7	7	11966	19,4
gryfiński	26	9	17	13391	16,0
kamieński	18	6	12	9293	19,4
kołobrzski	18	7	11	12626	15,9
koszaliński	27	8	19	9011	13,7
myśliborski	18	5	13	9743	14,4
policki	11	4	7	7517	10,1
pyrzycki	19	6	13	5217	12,9
ślawieński	16	7	9	8066	13,9
stargardzki	26	10	16	15241	12,6
szczecinecki	22	11	11	9955	12,6
świdwiński	15	9	6	4236	8,7
walecki	10	5	5	5061	9,3
łobeski	9	5	4	5973	15,7
Koszalin	11	1	10	19266	17,6
Szczecin	35	2	33	79617	19,5
Świnoujście	6	1	5	4758	11,5

Źródło: Biblioteki Publiczne w Polsce. Biblioteka Narodowa; Stan Bibliotek w Polsce. Biblioteka Narodowa (maszynopis).

Tabela 15. Zasięg czytelnictwa instytucjonalnego na poziomie gmin

Odsetek czytelników zarejestrowanych w bibliotekach publicznych w odniesieniu do mieszkańców gminy (tzn. liczba czytelników na 100 mieszkańców)	Odsetek gmin uzyskujących ten wskaźnik (N=100)
do 5% populacji	3,0%
5,1% - 10,0%	24,1%
10,1% - 15,0%	36,5%
15,1% - 20,0%	24,2%
20,1% - 30,0%	10,9%
30,1% - 40,0%	1,1%
powyżej 40%	0,2%

Źródło: Opracowanie BN na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 16. Tabela krzyżowa czytelnictwa w województwach w stosunku do poziomu urbanizacji

		% urbanizacji		czytanie książek			Ogółem
				nie czytał/a książek	1-6 książek w ciągu roku	7 i więcej w ciągu roku	
wsie i miasta do 20 tys.	Województwo	dolnośląskie	Liczebność	52 _a	35 _b	18 _b	105
			% z województwo	49,5%	33,3%	17,1%	100,0%
		kujawsko-pomorskie	Liczebność	71 _{a, b}	16 _b	16 _a	103
			% z województwo	68,9%	15,5%	15,5%	100,0%
		lubelskie	Liczebność	67 _a	28 _a	9 _a	104
			% z województwo	64,4%	26,9%	8,7%	100,0%
		lubuskie	Liczebność	36 _a	6 _a	3 _a	45
			% z województwo	80,0%	13,3%	6,7%	100,0%
		łódzkie	Liczebność	47 _a	20 _a	7 _a	74
			% z województwo	63,5%	27,0%	9,5%	100,0%
		małopolskie	Liczebność	81 _a	51 _b	14 _{a, b}	146
			% z województwo	55,5%	34,9%	9,6%	100,0%

		mazowieckie	Liczebność	139 _a	41 _a	10 _a	190
			% z województwo	73,2%	21,6%	5,3%	100,0%
		opolskie	Liczebność	30 _a	11 _a	4 _a	45
			% z województwo	66,7%	24,4%	8,9%	100,0%
		podkarpackie	Liczebność	88 _a	25 _a	7 _a	120
			% z województwo	73,3%	20,8%	5,8%	100,0%
		podlaskie	Liczebność	42 _a	13 _a	3 _a	58
			% z województwo	72,4%	22,4%	5,2%	100,0%
		pomorskie	Liczebność	52 _a	14 _a	9 _a	75
			% z województwo	69,3%	18,7%	12,0%	100,0%
		śląskie	Liczebność	53 _a	40 _b	12 _{a, b}	105
			% z województwo	50,5%	38,1%	11,4%	100,0%
		świętokrzyskie	Liczebność	55 _a	15 _a	5 _a	75
			% z województwo	73,3%	20,0%	6,7%	100,0%
		warmińsko- mazurskie	Liczebność	59 _a	11 _a	5 _a	75
			% z województwo	78,7%	14,7%	6,7%	100,0%
		wielkopolskie	Liczebność	98 _a	36 _a	10 _a	144
			% z województwo	68,1%	25,0%	6,9%	100,0%
		zachodniopomorskie	Liczebność	43 _a	25 _a	7 _a	75
			% z województwo	57,3%	33,3%	9,3%	100,0%
Ogółem			Liczebność	1013	387	139	1539
			% z województwo	65,8%	25,1%	9,0%	100,0%
miasta powyżej 20 tys.	Województwo	dolnośląskie	Liczebność	64 _a	33 _a	23 _a	120
			% z województwo	53,3%	27,5%	19,2%	100,0%
		kujawsko-pomorskie	Liczebność	30 _a	15 _a	13 _a	58
			% z województwo	51,7%	25,9%	22,4%	100,0%
		lubelskie	Liczebność	18 _a	25 _b	12 _b	55
			% z województwo	32,7%	45,5%	21,8%	100,0%
		lubuskie	Liczebność	20 _a	9 _a	1 _a	30
			% z województwo	66,7%	30,0%	3,3%	100,0%
		łódzkie	Liczebność	64 _a	33 _a	20 _a	117
			% z województwo	54,7%	28,2%	17,1%	100,0%
		małopolskie	Liczebność	50 _a	42 _a	10 _a	102
			% z województwo	49,0%	41,2%	9,8%	100,0%
		mazowieckie	Liczebność	102 _a	88 _a	33 _a	223
			% z województwo	45,7%	39,5%	14,8%	100,0%
		opolskie	Liczebność	19 _a	8 _a	3 _a	30
			% z województwo	63,3%	26,7%	10,0%	100,0%
		podkarpackie	Liczebność	30 _a	12 _a	3 _a	45
			% z województwo	66,7%	26,7%	6,7%	100,0%
		podlaskie	Liczebność	11 _a	10 _{a, b}	9 _b	30
			% z województwo	36,7%	33,3%	30,0%	100,0%
pomorskie	Liczebność	64 _a	28 _a	13 _a	105		
	% z województwo	61,0%	26,7%	12,4%	100,0%		
śląskie	Liczebność	130 _a	91 _a	28 _a	249		
	% z województwo	52,2%	36,5%	11,2%	100,0%		
świętokrzyskie	Liczebność	7 _a	15 _b	8 _b	30		
	% z województwo	23,3%	50,0%	26,7%	100,0%		

		warmińsko- -mazurskie	Liczebność	34 _a	6 _b	2 _{a, b}	42	
			% z województwo	81,0%	14,3%	4,8%	100,0%	
		wielkopolskie	Liczebność	64 _a	39 _a	14 _a	117	
			% z województwo	54,7%	33,3%	12,0%	100,0%	
		zachodniopomorskie	Liczebność	28 _a	21 _a	8 _a	57	
			% z województwo	49,1%	36,8%	14,0%	100,0%	
Ogółem	Ogółem	Liczebność	735	475	200	1410		
		% z województwo	52,1%	33,7%	14,2%	100,0%		
Ogółem	Województwo	dolnośląskie	Liczebność	116 _a	68 _{a, b}	41 _b	225	
			% z województwo	51,6%	30,2%	18,2%	100,0%	
		kujawsko-pomorskie	Liczebność	101 _{a, b}	31 _b	29 _a	161	
			% z województwo	62,7%	19,3%	18,0%	100,0%	
		lubelskie	Liczebność	85 _a	53 _a	21 _a	159	
			% z województwo	53,5%	33,3%	13,2%	100,0%	
		lubuskie	Liczebność	56 _a	15 _a	4 _a	75	
			% z województwo	74,7%	20,0%	5,3%	100,0%	
		łódzkie	Liczebność	111 _a	53 _a	27 _a	191	
			% z województwo	58,1%	27,7%	14,1%	100,0%	
		małopolskie	Liczebność	131 _a	93 _b	24 _{a, b}	248	
			% z województwo	52,8%	37,5%	9,7%	100,0%	
		mazowieckie	Liczebność	241 _a	129 _a	43 _a	413	
			% z województwo	58,4%	31,2%	10,4%	100,0%	
		opolskie	Liczebność	49 _a	19 _a	7 _a	75	
			% z województwo	65,3%	25,3%	9,3%	100,0%	
		podkarpackie	Liczebność	118 _a	37 _b	10 _b	165	
			% z województwo	71,5%	22,4%	6,1%	100,0%	
		podlaskie	Liczebność	53 _a	23 _a	12 _a	88	
			% z województwo	60,2%	26,1%	13,6%	100,0%	
		pomorskie	Liczebność	116 _a	42 _a	22 _a	180	
			% z województwo	64,4%	23,3%	12,2%	100,0%	
		śląskie	Liczebność	183 _a	131 _b	40 _{a, b}	354	
			% z województwo	51,7%	37,0%	11,3%	100,0%	
		świętokrzyskie	Liczebność	62 _a	30 _a	13 _a	105	
			% z województwo	59,0%	28,6%	12,4%	100,0%	
		warmińsko- -mazurskie	Liczebność	93 _a	17 _b	7 _b	117	
			% z województwo	79,5%	14,5%	6,0%	100,0%	
		wielkopolskie	Liczebność	162 _a	75 _a	24 _a	261	
			% z województwo	62,1%	28,7%	9,2%	100,0%	
		zachodniopomorskie	Liczebność	71 _a	46 _a	15 _a	132	
			% z województwo	53,8%	34,8%	11,4%	100,0%	
		Ogółem	Ogółem	Liczebność	1748	862	339	2949
				% z województwo	59,3%	29,2%	11,5%	100,0%
Każda litera w indeksie dolnym oznacza podzbiór kategorii czytanie książek, których proporcje kolumny nie różnią się znacząco od siebie na poziomie 0,05.								

Biblioteki szkolne są zasadniczo jedynymi dostępnymi dla uczniów bibliotekami. Ich sieć kształtowana jest przez sieć szkół i jest większa od sieci bibliotek publicznych. Biblioteki

szkolne towarzyszą dzieciom w najważniejszym dla kształtowania zamiłowań i zainteresowań czytelniczych okresie życia i w tym kształtowaniu nieodzowna jest rola i kompetencje nauczycieli bibliotekarzy.

W ostatnich latach obserwuje się zmiany, jakie zachodzą w różnych typach bibliotek pod względem dostępności oferowanych zasobów bibliotecznych. Chociaż nadal podstawowym źródłem wiedzy pozostaje książka czy czasopismo w wersji drukowanej, to biblioteki coraz częściej posiadają licencję na dostęp do książek, czasopism czy baz danych dostępnych w sieci. Według raportu „Kultura 2013”¹⁹⁾ poszczególne typy bibliotek (naukowe, publiczne, pedagogiczne, fachowe, fachowo-beletrystyczne, towarzystw naukowych, OINT) posiadały dostęp do 22,3 mln licencjonowanych zbiorów elektronicznych, z czego znaczną część stanowiły książki elektroniczne (17,1 mln), a także m.in. czasopisma elektroniczne (1,4 mln) oraz bazy danych (5,2 tys.).

Biorąc pod uwagę powyższe dane, należy uznać, że realizacja Priorytetu 1 Zakup nowości do bibliotek publicznych w latach 2016–2020 przyczyni się w bezpośredni sposób do wzrostu nakładów na zakupy książek, dzięki czemu zwiększy się atrakcyjność oferty placówek, co przełoży się na wzrost czytelnictwa w Polsce.

W bibliotekach szkolnych w roku szkolnym 2012/2013 liczba książek we wszystkich szkołach dla dzieci i młodzieży wynosiła 150 494 840, w stosunku do 2008 r. nastąpił wzrost o 16% (w 2008 r. liczba książek wynosiła 129 599 015). Liczba książek mówionych i innych materiałów dydaktycznych wynosiła 440 128, natomiast liczba materiałów dydaktycznych nagranych na kasetach wideo to 860 001. Zasoby bibliotek w materiały na nośnikach elektronicznych to liczba 1 195 994, a liczba prenumerowanych przez biblioteki tytułów dzienników i czasopism to 90 574. Wszystkie wymienione wartości systematycznie wzrastają, mimo stale zmniejszającej się liczby szkół i liczby uczniów.

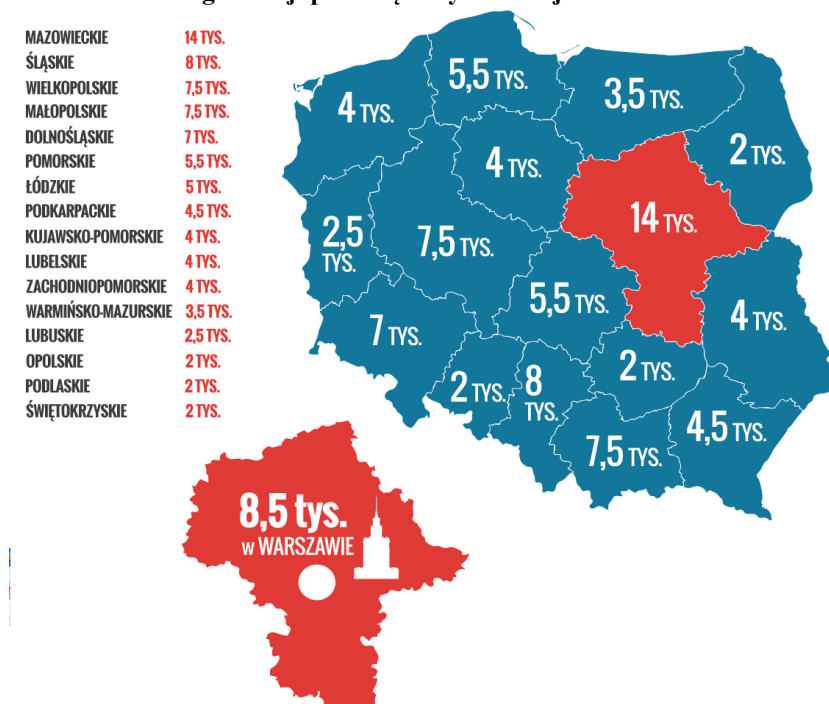
Rozszerzająca się rola biblioteki jako instytucji kultury zakłada także wspieranie rozwoju społecznej aktywności lokalnej, w czym skutecznie pomagają organizacje pozarządowe.

W Polsce – według danych z 2012 r. – działa ponad 80 tys. organizacji pozarządowych, w tym 11 tys. fundacji i 72 tys. stowarzyszeń (z wyłączeniem Ochotniczych Straży Pożarnych). Około 60 tys. organizacji społecznych działa aktywnie zarówno na arenie ogólnopolskiej, jak i lokalnie. Spośród organizacji działających lokalnie zaledwie 7% działa w skali najbliższego sąsiedztwa. Znacznie podnosi ten wskaźnik działalność przyparafialnych jednostek Kościoła

¹⁹⁾ *Kultura w 2013 r., Publikacja GUS, Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa 2014.*

rzymskokatolickiego, tzn. organizacji społecznych skupionych wokół parafii katolickich w Polsce. Organizacje te są zakorzenione w społeczności lokalnej i zakotwiczone w formalnej oraz instytucjonalnej strukturze parafialnej Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce. Oprócz lokalnego i nieformalnego charakteru organizacje te posiadają również umocowanie w prawie kanonicznym oraz ścisły związek z parafią, która posiada osobowość cywilno-prawną i stanowi podstawową jednostkę struktury administracyjnej Kościoła rzymskokatolickiego w Polsce. W 2012 r. liczba parafii katolickich w Polsce obrządku łacińskiego wynosiła 10 150 oraz 135 obrządku grecko-katolickiego²⁰).

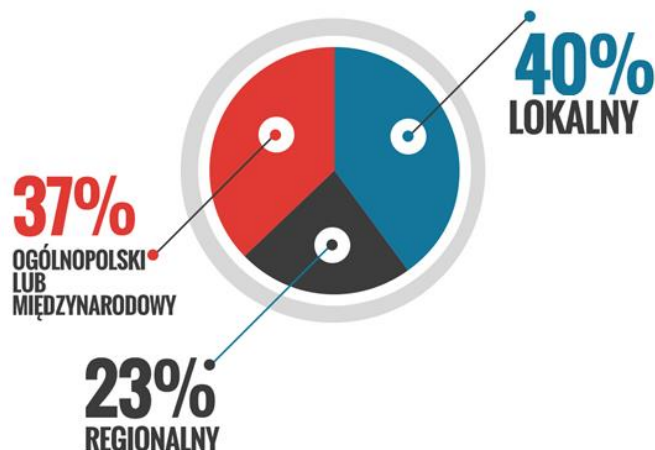
Schemat 4. Liczba organizacji pozarządowych w województwach

Źródło: Polskie organizacje pozarządowe 2012 r.: przedstawiamy najważniejsze wyniki badania „Kondycji sektora organizacji pozarządowych w Polsce w 2012 r.”.

²⁰ Podano na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego: „Społeczny potencjał parafii - Działalność przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego w Polsce w 2012 r.” z 27 listopada 2014 r.

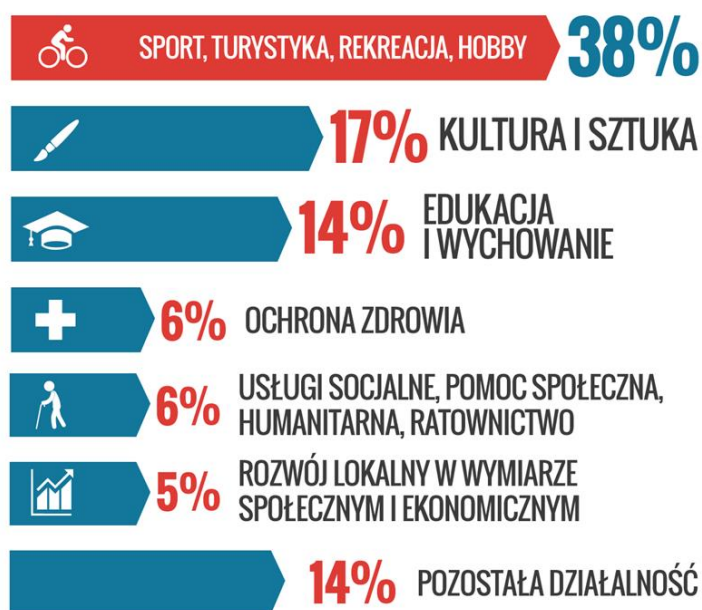
Wykres 4. Zasięg terytorialny działania organizacji pozarządowych w Polsce

Źródło: Polskie organizacje pozarządowe 2012 r.: przedstawiamy najważniejsze wyniki badania „Kondycji sektora organizacji pozarządowych w Polsce w 2012 r.”.

Podstawę zróżnicowania polskiego sektora pozarządowego stanowi przedmiot działalności organizacji. Najwięcej działa w Polsce stowarzyszeń sportowych i hobbystycznych – jest to podstawowy obszar działań dla 38% organizacji. Druga pod względem liczebności grupa organizacji koncentruje swoje działania na kulturze i sztuce – w 2012 r. stanowiły one 17% całego sektora. Edukacją i wychowaniem zajmuje się natomiast 14%, tzw. NGOów, co stanowi trzecią najbardziej liczną grupę ich działań.

Wykres 5. Główne dziedziny działalności organizacji pozarządowych

KULTURA I SZTUKA:

56% organizacja lokalnych wydarzeń kulturalnych - świąt, festiwali, festynów

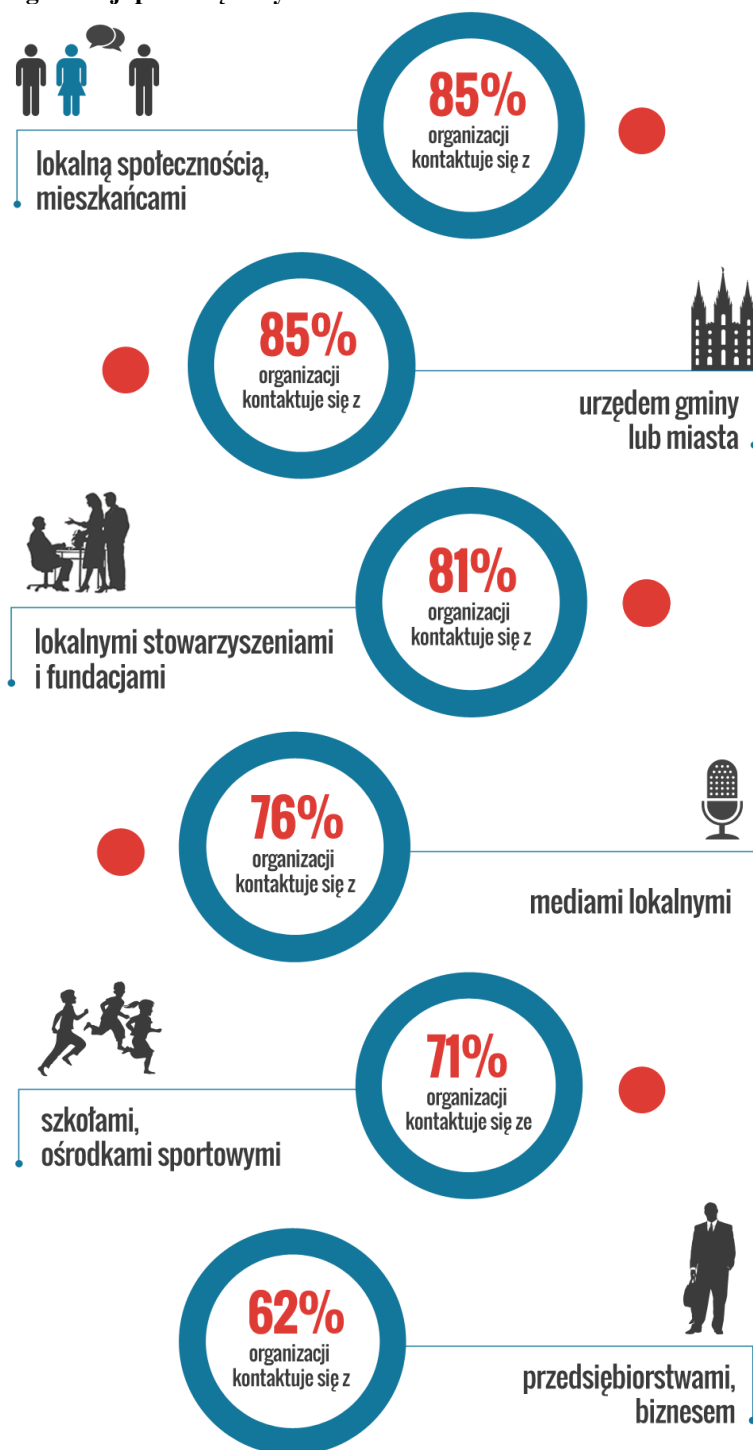
54% edukacja kulturalna

45% podtrzymywanie tradycji regionalnych, kultura ludowa

Źródło: Polskie organizacje pozarządowe 2012 r.: przedstawiamy najważniejsze wyniki badania „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce w 2012 r.”.

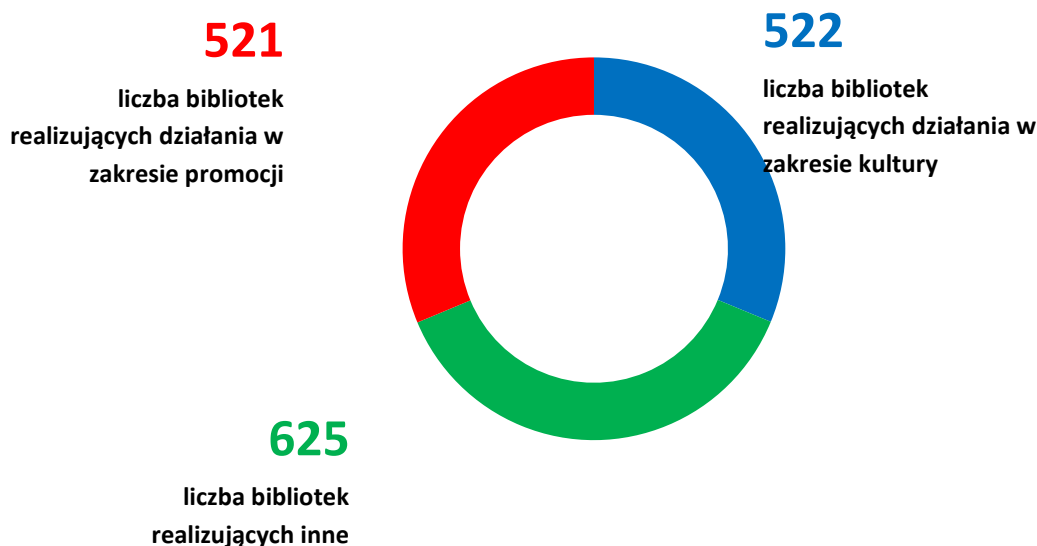
Rytm oraz sposób działania organizacji pozarządowych jest często związany z instytucjonalnym otoczeniem stowarzyszenia czy fundacji. W badaniach przeprowadzonych w 2012 r. zwrócono uwagę, że obserwuje się współpracę organizacji pozarządowych z innymi instytucjami ze sfery publicznej, a nierzadko organizacje pozarządowe funkcjonowały jako integralne części sołectw, szkół, domów kultury lub innych lokalnych instytucji, przejmując ich działania.

Wykres 6. Partnerzy organizacji pozarządowych

Z sondażu przeprowadzonego na prośbę Instytutu Książki przez wojewódzkie biblioteki publiczne wśród podległych im merytorycznie bibliotek publicznych wynika, że z organizacjami pozarządowymi współpracują 763 biblioteki (na 1116 bibliotek głównych, wśród których przeprowadzono sondaż – w sondażu nie uwzględniano filii bibliotecznych). Biblioteki publiczne podejmują z organizacjami pozarządowymi wspólne działania w zakresie promocji czytelnictwa (521 bibliotek), innych przedsięwzięć o charakterze kulturalnym (625 bibliotek) oraz innych działań (522 biblioteki).

Wykres 7. Rodzaje działań podejmowanych przez biblioteki publiczne wspólnie z organizacjami pozarządowymi

Źródło: Opracowanie własne Instytutu Książki.

Do współpracy z organizacjami pozarządowymi biblioteki publiczne zostały również zachęczone w ramach Programu Rozwoju Bibliotek realizowanego przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. Z oferty 10 organizacji pozarządowych skorzystało 250 bibliotek publicznych.

Dzięki współpracy bibliotekarzy i doświadczonych, ogólnopolskich organizacji pozarządowych biblioteki uczestniczące w programie mogły poszerzyć i wzbogacić swoją działalność, a społeczności lokalne otrzymały praktyczną, wartościową wiedzę i informację dotyczącą pracy i rozwoju zawodowego, finansów osobistych, zdrowia i profilaktyki, sportu oraz spraw społeczności. Mieszkańcy najmniejszych gmin mieli możliwość wzięcia udziału w działaniach animacyjnych: małe dzieci wraz z rodzicami twórczo spędzały czas

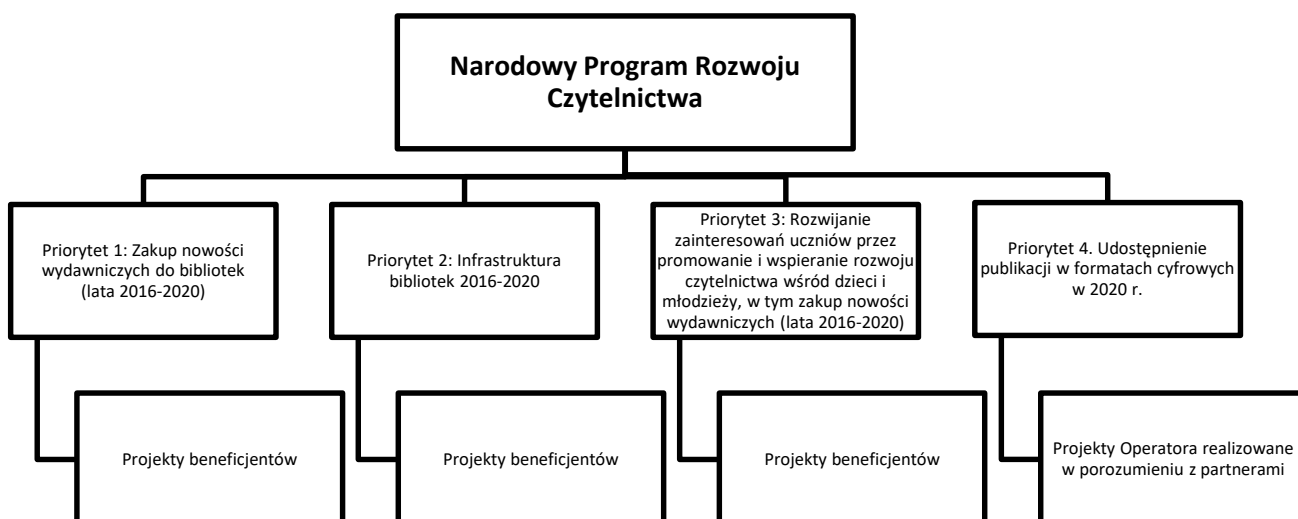
w bibliotekach, miłośnicy i pasjonaci historii lokalnej tworzyli cyfrowe archiwa, młodzież realizowała wspólne projekty wokół kultury i filmu.

Współpraca biblioteki z organizacją pozarządową, zwłaszcza w warunkach lokalnych, ma duże szanse wyraźnie przyczynić się do wzrostu aktywności społecznej, co potwierdzają dotychczasowe pozytywne doświadczenia, a także przyciągnąć mieszkańców do biblioteki i zainteresować uczestnictwem w kulturze, co buduje kapitał kulturowy, o który znacznie trudniej w mniejszych miejscowościach.

II. KONSTRUKCJA PROGRAMU

Konstrukcję Programu przedstawia następujący schemat:

Schemat 5. Schemat Programu

Źródło: opracowanie własne.

III. CEL OGÓLNY I CELE GŁÓWNE PROGRAMU

Program na lata 2016–2020 został stworzony w celu poprawy stanu czytelnictwa w Polsce przez wzmacnianie roli bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych jako lokalnych ośrodków życia społecznego stanowiących centrum dostępu do kultury i wiedzy. Cel ten będzie realizowany przez finansowe wsparcie modernizacji, budowy lub przebudowy placówek bibliotecznych w mniejszych miejscowościach oraz bieżące uzupełnianie zbiorów bibliotek publicznych i szkolnych w nowości wydawnicze, ze szczególnym uwzględnieniem literatury dla dzieci i młodzieży.

Dodatkowo w 2020 r. w związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii²¹⁾, oraz wprowadzonymi restrykcjami (następnie stopniowo znoszonymi) m.in. w zakresie określonego sposobu przemieszczania się, czy też ograniczeń dotyczących funkcjonowania określonych instytucji według stanu na dzień 20 lipca 2020 r. (por. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii²²⁾ – oraz wcześniejsze rozporządzenia Rady Ministrów z 2020 r. w tym zakresie – Dz. U. poz. 566, z późn. zm., Dz. U. poz. 658, z późn. zm., Dz. U. poz. 697, z późn. zm., Dz. U. poz. 792, z późn. zm., Dz. U. poz. 878, z późn. zm., Dz. U. poz. 964, z późn. zm.), a także w związku z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19²³⁾ cel ten będzie realizowany przez działania związane z przeniesieniem dużej części aktywności związanych z kształceniem i dostępem do zbiorów bibliotecznych do przestrzeni wirtualnej. Rozwiązania, wprowadzane w Programie Wieloletnim ekstraordinaryjnie w 2020 r., dotyczą udostępnienia publikacji w formatach cyfrowych i mają na uwadze konieczność zapewnienia za pośrednictwem Internetu, jak najszerszego dostępu do zbiorów bibliotecznych, stanowiących dobro narodowe oraz umożliwiających korzystanie z zasobów nauki i kultury.

Zadaniem biblioteki szkolnej jest wspieranie realizacji zadań dydaktycznych i wychowawczych placówki. Pożądanym jest model biblioteki rozumianej jako ośrodek społeczno-kulturalny, zintegrowany z życiem szkoły, dysponujący niezbędnym warształem dla całej społeczności szkolnej. Biblioteka jest takim miejscem w szkole, w którym można w dowolnym czasie korzystać z Internetu oraz urządzeń IT. Szkoła ma umożliwić uczniom i nauczycielom dostęp i swobodę w zdobywaniu oraz przetwarzaniu informacji. Należy zauważyć, że działania prowadzone w bibliotece szkolnej, wspólnie przez wszystkich nauczycieli, współpracujących z biblioteką pedagogiczną (zgodnie z podstawą programową),

²¹⁾ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii

por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000491> (dostęp z dn. 26.03.2020 r.).

²²⁾ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, por.

https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000577#collapse_3 (dostęp z dn. 20.07.2020 r.).

²³⁾ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19,

por. <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000493> (dostęp z dn. 26.03.2020 r.).

pozwalają na odejście od encyklopedycznego przekazu wiadomości na rzecz integracji wiedzy i umiejętności. Niewątpliwie takie działania obu bibliotek wpłyną na poprawę ogólnego stanu czytelnictwa w Polsce.

Celem ogólnym Programu jest zatem:

**Wzmocnienie aktywności czytelniczej społeczeństwa
oraz rozwój bibliotek w Polsce**

Cel ten będzie realizowany przez cele główne, na które składają się cele szczegółowe Priorytetów Programu²⁴). Cele główne oraz podlegające im cele szczegółowe są właściwe czterem priorytetom Programu:

Priorytet 1. Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych: Uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek oraz wzmocnienie potencjału bibliotek w środowisku lokalnym:

- 1) zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek publicznych przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek;
- 2) wzrost dostępności książek, czasopism, multimediiów, wydawnictw nutowych i kartograficznych w zbiorach bibliotek publicznych.

Priorytet 2. Infrastruktura bibliotek 2016–2020: Wzmocnienie potencjału i roli bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innej instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina:

- 1) dostosowanie bazy infrastrukturalnej bibliotek publicznych do zmieniających się potrzeb i standardów;
- 2) stworzenie warunków lokalowych do rozwijania nowych funkcji bibliotek publicznych, w tym tych służących podnoszeniu kompetencji cyfrowych mieszkańców;
- 3) zwiększenie poziomu atrakcyjności usług bibliotecznych między innymi przez odpowiednie wyposażenie bibliotek;
- 4) dokonanie zmian w infrastrukturze bibliotek dostosowanej do obsługi osób niepełnosprawnych;
- 5) rozwój partnerstwa publiczno-społecznego²⁵).

²⁴) Patrz: Schemat 3. Schemat celów Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa.

²⁵) Partnerstwo publiczno-społeczne jest tu rozumiane jako współpraca bibliotek lokalnych z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz ich osobami prawnymi, mająca na celu

Priorytet. 3 Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych: Uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz wzmocnienie potencjału i roli bibliotek szkolnych i pedagogicznych:

- 1) zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek szkolnych i pedagogicznych przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek;
- 2) wzrost dostępności książek w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych;
- 3) rozwój współpracy między szkołami a bibliotekami publicznymi.

Priorytet 4. Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych: Uatrakcyjnienie zasobów cyfrowych dla użytkowników, w tym uczniów i nauczycieli:

- 1) zwiększenie dostępu do publikacji niezbędnych do prowadzenia nauczania, przy wykorzystaniu metod i technik kształcenia na odległość;
- 2) wzrost dostępności zasobów nauki i kultury przez zwiększenie liczby publikacji dostępnych on-line w różnych formatach.

Schemat 6. Schemat celów Programu

Cel ogólny	Cele główne	Cele szczegółowe
Wzmocnienie aktywności czytelniczey społeczeństwa oraz rozwój bibliotek w Polsce	Uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek oraz wzmocnienie potencjału bibliotek w środowisku lokalnym	Zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek
		Wzrost dostępności książek
	Wzmocnienie potencjału i roli bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innej instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina	Dostosowanie bazy infrastrukturalnej bibliotek publicznych do zmieniających się potrzeb i standardów
		Stworzenie warunków lokalowych do rozwijania nowych funkcji bibliotek publicznych, w tym tych

wzmocnienie biblioteki jako ośrodka życia społeczności lokalnej. Biblioteki, które m.in. dzięki Programowi Wieloletniemu KULTURA+ posiadają nowoczesne i wielofunkcyjne lokale, są idealnym miejscem integracji, dostępu do wiedzy i kultury oraz ośrodkami dla działań, które mogą być realizowane w partnerstwie z lokalnymi społecznościami i organizacjami pozarządowymi, skupiającymi mieszkańców danej miejscowości lub gminy. Priorytet realizowany w ramach Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Promocja literatury i czytelnictwa” przewiduje dofinansowanie cyklicznych działań, które będą realizowane przez organizacje pozarządowe wspólnie z biblioteką przy wykorzystaniu ich potencjału, zasobów i doświadczenia.

Cel ogólny	Cele główne	Cele szczegółowe
		służących podnoszeniu kompetencji cyfrowych mieszkańców
		Zwiększenie poziomu atrakcyjności usług bibliotecznych między innymi przez odpowiednie wyposażenie bibliotek
		Dokonanie zmian w infrastrukturze bibliotek dostosowanej do obsługi osób niepełnosprawnych
		Rozwój partnerstwa publiczno-społecznego na rzecz czytelnictwa społeczności lokalnej
	Uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz wzmocnienie potencjału i roli bibliotek szkolnych i pedagogicznych	Zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek szkolnych i pedagogicznych przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek
		Wzrost dostępności książek w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych
		Rozwój współpracy między szkołami a bibliotekami publicznymi
	Uatrakcyjnienie zasobów cyfrowych dla użytkowników, w tym uczniów i nauczycieli	Zwiększenie dostępu do publikacji niezbędnych do prowadzenia nauczania, przy wykorzystaniu metod i technik kształcenia na odległość
		Wzrost dostępności zasobów nauki i kultury przez zwiększenie liczby publikacji dostępnych online w różnych formatach

Odpowiednio dla wyznaczonych celów głównych Program został podzielony na cztery priorytety:

Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych

Priorytet 2: Infrastruktura bibliotek 2016–2020

Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych

Priorytet 4. Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych

IV. ADRESACI PROGRAMU

Adresatami Programu są w sposób bezpośredni (jako instytucje uprawnione do wnioskowania

o dotację) biblioteki publiczne będące samodzielnymi instytucjami kultury lub inne samorządowe instytucje kultury posiadające w swojej strukturze biblioteki publiczne na terenie całego kraju oraz biblioteki szkolne, pedagogiczne i – pośrednie – szkoły. Grupą docelową, a więc końcowym beneficjentem Programu, są użytkownicy bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych na terenie całego kraju, w tym dzieci obywateli polskich czasowo przebywający za granicą przy założeniu, że grupa ta będzie zwiększała się w miarę realizacji Programu, a zatem – uczniowie, nauczyciele, rodzice i społeczność lokalna.

Zakres uprawnionych wnioskodawców zmienia się w zależności od priorytetu Programu i opisany jest szczegółowo w dalszych częściach Programu, odpowiednio w części: ***Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych, Priorytet 2: Infrastruktura bibliotek 2016–2020, Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych oraz Priorytet 4. Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.***

Program będzie realizowany na terenie całego kraju w ramach corocznych naborów wniosków, z wyjątkiem Priorytetu 4, który będzie realizowany jedynie w 2020 r., bez naboru wniosków.

V. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z EUROPEJSKIMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Program jest zgodny z politykami kulturalnymi i edukacyjnymi Polski i Unii Europejskiej i wspiera realizację zawartych w nich założeń.

Punktem wyjścia do rozważań na temat kultury w Unii Europejskiej jest artykuł 151 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²⁶⁾, na podstawie którego Komisja Europejska w dniu 10 maja 2007 r. wydała Komunikat dotyczący „Europejskiej agendy kultury w dobie globalizacji świata”²⁷⁾. W Komunikacie po raz pierwszy pojawiają się cele „Europejskiej agendy kultury” będące wyznacznikiem działań Unii Europejskiej w przyszłości:

- 1) propagowanie różnorodności kulturowej i dialogu międzykulturowego;
- 2) propagowanie kultury w celu pobudzania kreatywności w ramach strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia;
- 3) propagowanie kultury jako istotnego elementu w stosunkach międzynarodowych Unii Europejskiej.

²⁶⁾ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. poz. 864 i 865).

²⁷⁾ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS on a European agenda for culture in a globalizing world COM(2007) 242.

Rada Unii Europejskiej, podkreślając, że kultura i twórczość są istotnymi bodźcami do rozwoju osobistego, spójności społecznej, wzrostu gospodarczego, tworzenia nowych miejsc pracy, innowacji i konkurencyjności, uchwaliła w dniu 16 listopada 2007 r. „Rezolucję dotyczącą europejskiego planu działań na rzecz kultury”²⁸⁾. W jej celach szczegółowych odnoszących się do celu strategicznego, jakim jest propagowanie kultury jako katalizatora twórczości w ramach strategii lizbońskiej na rzecz wzrostu, zatrudnienia, innowacji i konkurencyjności, zapisano m.in.:

- 1) promowanie dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza przez przemieszczanie kolekcji oraz wspieranie procesu cyfryzacji, mając na względzie poprawę dostępu ludności do różnych kulturowych i językowych form wyrazu;
- 2) propagowanie lepszego wykorzystania wzajemnych związków między kulturą a edukacją, w szczególności przez wspieranie edukacji artystycznej i aktywnego uczestnictwa w działalności kulturalnej, mając na względzie rozwój kreatywności i innowacyjności;
- 3) dołożenie starań w celu zapewnienia możliwości szkolenia z dziedziny biznesu i przedsiębiorczości osobom działającym zawodowo w branży kultury i branży twórczej.

Program realizuje w szczególności drugi z wymienionych celów. Promowanie czytelnictwa wpisuje się również w realizację celów, jakie stawia sobie europejska współpraca w zakresie edukacji, o czym świadczą Konkluzje Rady w sprawie umiejętności czytania, przyjęte w listopadzie 2012 r.

Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Program jest zgodny ze Strategią Europa 2020²⁹⁾, zwaną dalej „SE 2020”, która swoim zakresem obejmuje pięć dalekosiężnych celów w dziedzinie zatrudnienia, innowacyjności, edukacji, walki z ubóstwem oraz w zakresie klimatu i energii. Priorytetem SE 2020 jest inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu wzrost gospodarczy, który stanowi nie tylko sposób na wyjście z kryzysu, lecz jest także fundamentem trwałego utrzymania Europy na ścieżce rozwoju.

Program odwołuje się do obszaru spójności społecznej wskazanego w trzecim priorytecie

²⁸⁾ Rezolucja Rady z dnia 16 listopada 2007 r. dotycząca europejskiego planu działań na rzecz kultury (Dz. U. UE C 287 z 29.11.2007, str. 1).

²⁹⁾ Europe 2020 – Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, komunikat KE opublikowany 3 marca 2010 r.

rozwoju SE 2020: *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu*. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza między innymi pomoc młodym ludziom w przewidywaniu zmian i radzeniu sobie z nimi dzięki inwestycjom w podnoszenie kwalifikacji i szkolenia. Inwestycje w infrastrukturę i zaopatrzenie bibliotek przekładają się na zapewnienie lepszego dostępu do kultury, wpływając tym samym na spójność społeczną. Pośrednio działania te, budując potencjał materialny, a także promując wzorce, realizują cel SE 2020 związany z edukacją, dotyczący problemu osób przedwcześnie kończących naukę.

Dodatkowo Program pośrednio wpisuje się w pierwszy priorytet – *Rozwój inteligentny*. Rozwój inteligentny oznacza uzyskanie lepszych wyników w dziedzinie edukacji, badań naukowych oraz społeczeństwa cyfrowego. Wsparcie bibliotek jako jednej z podstawowych tkanek kultury stwarza potencjał do podnoszenia poziomu wiedzy i innowacyjności obywateli, co z kolei wpływa na innowacyjność gospodarki.

Nowoczesne, dobrze wyposażone biblioteki, zwłaszcza współpracujące z bibliotekami szkolnymi oraz różnorodnymi organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi oraz ich osobami prawnymi, mogą odgrywać znaczącą rolę w procesie promocji, jak i wdrażania systemów kształcenia się przez całe życie (*lifelong learning*), a także rozwijania społeczeństwa opartego na wiedzy czy też społeczeństwa cyfrowego – które to aktywności SE 2020 wskazuje jako jedne z kluczowych działań.

W szerokim ujęciu rozwój czytelnictwa sprzyja realizacji każdego z założonych celów SE 2020, ponieważ rozwija sprawności oraz wzmacnia postawy umożliwiające podejmowanie racjonalnych działań oraz ułatwiającą komunikację będącą warunkiem dobrej współpracy, bez której osiągnięcie zaplanowanych wyników o zasięgu europejskim byłoby niemożliwe.

Program wpisuje się w powyższe założenia polityki kulturalnej Unii Europejskiej przez wspieranie modernizacji bazy materialnej instytucji kultury. Tym samym zakłada tworzenie nowoczesnych i samodzielnych placówek, poprawia dostęp do kultury i uczestnictwo w kulturze oraz rozwija możliwości wspierania nieformalnej edukacji kulturalnej.

VI. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z KRAJOWYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Na poziomie operacyjnym program jest zgodny z systemem zarządzania rozwojem Polski, określonym w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295 i 2020), który opiera się na zhierarchizowanej grupie dokumentów planistycznych, spośród których kluczową jest strategia średniookresowa oraz powiązane z nią strategie rozwoju. Ich instrumentami wykonawczymi są z kolei programy rozwoju i programy wieloletnie.

Obecnie podstawowym dokumentem planistycznym państwa jest *Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. (M.P. poz. 260), w której wśród kluczowych inicjatyw przyczyniających się do wzmocnienia kapitału ludzkiego i kapitału społecznego w Polsce wskazano działania podejmowane na rzecz rozwoju czytelnictwa.

Realizacja *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa* w latach 2016–2020 przyczynia się tym samym do osiągnięcia celów SOR. Jednocześnie program ten jest instrumentem wykonawczym obecnie aktualizowanej z uwagi na zgodność z SOR *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020* (M.P. z 2013 r. poz. 378).

W 2015 r., w momencie konstruowania założeń a następnie przyjmowania *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa* na lata 2016–2020 wykazano jego zgodność z wówczas obowiązującymi dokumentami strategicznymi, tj. *Strategią Rozwoju Kraju 2020*. Poniżej ujęta analiza pozostaje częścią dokumentu, jako uzasadnienie rozwiązań przyjętych na lata 2016–2020.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020, zwana dalej „SRK”, przyjęta uchwałą Rady Ministrów w dniu 25 września 2012 r.³⁰⁾ do 2017 r., gdy została zastąpiona przez *Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, była główną strategią rozwojową w średnim horyzoncie czasowym, wskazującą na strategiczne zadania państwa. Celem głównym SRK było wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. SRK wyznaczała trzy obszary strategiczne, w których koncentrować się miały główne działania, oraz określała, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych:

- 1) Obszar strategiczny I – Sprawne i efektywne państwo;

³⁰⁾ Uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (M.P. poz. 882).

- 2) Obszar strategiczny II – Konkurencyjna gospodarka;
- 3) Obszar strategiczny III – Spójność społeczna i terytorialna.

SRK wskazywała działania polegające na usuwaniu barier rozwojowych, w tym słabości polskiej gospodarki, ujawnionych przez kryzys gospodarczy, jednocześnie jednak koncentrując się na potencjałach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, które odpowiednio wzmocnione i wykorzystane miały stymulować rozwój.

W poniższej tabeli przedstawiono, które z poszczególnych priorytetów SRK i postulatów w nich zawartych realizowane były przez działania Programu.

Tabela 17. Zgodność Programu z SRK

Cele i priorytetowe kierunki interwencji publicznej SRK	Postulaty zawarte w priorytecie SRK realizowane w ramach Programu	Działania w ramach Programu
<p>Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela Priorytetowe kierunki interwencji: I.3.2. Rozwój kapitału społecznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Promowanie instytucji wolontariatu, w tym m.in. realizacja w urzędach administracji centralnej i samorządowej programów wolontariatu pracowniczego - Wprowadzenie partnerstwa publiczno-społecznego, umożliwienie wykorzystania istniejącej infrastruktury na potrzeby inicjatyw obywatelskich - Zmiana roli publicznych instytucji kultury (bibliotek, domów kultury etc.) oraz zwiększenie aktywności istniejących organizacji w dziedzinie sportu, w szczególności klubów sportowych; budowa nowych lub modernizacja istniejących, zreformowanych instytucji kultury i sportu; wspieranie instytucji kultury i sportu w ich roli integrowania społeczności lokalnej i pobudzania aktywności obywatelskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - Udział publiczno-społecznych partnerstw lokalnych w działania na rzecz bibliotek - Włączenie i wspieranie samorządów lokalnych oraz organizacji pozarządowych we współpracę z instytucjami kultury na rzecz rozwoju i animacji życia lokalnej społeczności - Tworzenie potencjału kulturalnego i kreatywnego jako istotnego aspektu kapitału społecznego, odgrywającego znaczącą rolę w gospodarce opartej na wiedzy
<p>Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego Priorytetowe kierunki interwencji: II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Wsparcie dla rozwoju różnych form opieki i wczesnej edukacji dzieci - Doposażenie pracowni szkół i placówek dydaktycznych, w tym bibliotek szkolnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Inwestycje w infrastrukturę instytucji kultury - Poprawa jakości i zakresu usług placówek edukacyjno-kulturalnych - Budowa partnerstw między bibliotekami publicznymi i szkolnymi, poszerzających dostęp dzieci i młodzieży do kultury - Rozbudowa dziecięcych i młodzieżowych księgozbiorów bibliotecznych - Poszerzenie profilu usług oferowanych przez instytucje kultury - Poszerzenie profilu usług edukacyjnych przez działania bibliotek pedagogicznych
<p>Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych Priorytetowe kierunki interwencji: II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwijanie kompetencji cyfrowych przez powszechny program edukacji cyfrowej obywateli 	<ul style="list-style-type: none"> - Umożliwienie korzystania z nowoczesnego sprzętu komputerowego z dostępem do Internetu w bibliotece lokalnej - Rozbudowa multimedialnych zbiorów bibliotecznych

Cele i priorytetowe kierunki interwencji publicznej SRK	Postulaty zawarte w priorytecie SRK realizowane w ramach Programu	Działania w ramach Programu
<p>Cel III.1. Integracja społeczna Priorytetowe kierunki interwencji: III.1.1. Zwiększanie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym</p>	<p>- Program e-integracji (działania edukacyjne i zapewnienie odpowiednich treści i usług) nakierowany na grupy zagrożone wykluczeniem cyfrowym - Zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji na jej wszystkich etapach oraz do kultury (w tym upowszechnianie uczenia się przez całe życie, e-edukacja, edukacja kulturalna)</p>	<p>- Umożliwienie korzystania z nowoczesnego sprzętu komputerowego z dostępem do Internetu w bibliotece lokalnej - Inwestycje w infrastrukturę instytucji kultury, przystosowaną do osób o różnym typie niepełnosprawności - Poprawa jakości usług placówek edukacyjno-kulturalnych - Poszerzenie profilu usług oferowanych przez instytucje kultury</p>
<p>Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych Priorytetowe kierunki interwencji: III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych</p>	<p>- Zwiększenie dostępu do usług (e-edukacja, e-zdrowie, e-kultura itp.) przez cyfryzację zasobów</p>	<p>- Inwestycje w infrastrukturę instytucji kultury - Poprawa jakości usług placówek edukacyjno-kulturalnych</p>
<p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych Priorytetowe kierunki interwencji: III.3.3. Tworzenie warunków do rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich</p>	<p>- Przeciwdziałanie procesom marginalizacji w skali krajowej przez działania na rzecz wzmacniania istniejącej sieci miast i wspomaganie urbanizacji, rozwój zasobów ludzkich i kapitału społecznego, rozwój przedsiębiorczości oraz tworzenie infrastrukturalnych i instytucjonalnych warunków do zwiększenia poziomu inwestycji i wzrostu wydajności pracy - Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich z uwzględnieniem ich potencjału endogenicznego (rolnicze, mieszane i przejściowe) i pełnionych przez nie funkcji – dywersyfikacja gospodarcza, mobilność zawodowa i przestrzenna, połączenia transportowe, restrukturyzacja i zwiększenie wydajności w rolnictwie i rybactwie, inwestycje poza rolnictwem, rozwój przedsiębiorczości, rozwój nowych funkcji obszarów wiejskich oraz wspieranie tworzenia nowych typów miejsc pracy zorientowanych na turystykę, ekologię czy powiązanych z telepracą w różnych dziedzinach, działania na rzecz poprawy jakości życia i atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej</p>	<p>- Inwestycje w infrastrukturę kulturalną wsi i małych miast do 50 000 tys. mieszkańców - Poprawa jakości usług placówek edukacyjno-kulturalnych, ze szczególnym uwzględnieniem terenów wiejskich i miejsko-wiejskich - Poprawa jakości życia na terenach gmin wiejskich, wiejsko miejskich oraz miast do 50 000 tys. mieszkańców</p>

Zródło: opracowanie własne.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Jednym z kluczowych obszarów Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020³¹⁾, zwanej dalej „SRKS”, jest kultura i kreatywność, przy czym najważniejszym wyzwaniem w tej dziedzinie jest poprawa wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego w budowaniu kapitału społecznego.

W zakresie SRKS należy podkreślić, że już diagnoza SRKS wskazuje, iż domy kultury i biblioteki stanowią najbardziej rozwiniętą sieć instytucji kultury w Polsce. Cele, priorytety i kierunki działania określone w SRKS odwołują się do tego podstawowego infrastrukturalnego i instytucjonalnego zasobu kultury, jakim jest sieć bibliotek i zakładają wsparcie tego obszaru. Program przez swój cel ogólny „Uatrakcyjnienie i poprawa stanu bibliotek publicznych w Polsce” wpisuje się bezpośrednio w Cel szczegółowy 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego, Priorytet Strategii 4.1. Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej, Kierunek działania 4.1.1. Tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

W opisie działania wskazano, iż jednym z zadań będzie rozwój ośrodków kultury jako lokalnych centrów kultury oraz wspieranie ich rozwoju jako ośrodków aktywności kulturalnej i obywatelskiej, co będzie wymagało długofalowego wspierania procesu unowocześniania infrastruktury (m.in. mediatek, bibliotek, centrów kultury), jak i poprawy warunków dostępu do kultury. Czytelnictwo, jako jedna z form aktywnego uczestnictwa w kulturze, jest jednym z kluczowych aspektów potencjału kulturowego, którego rozwój i efektywne wykorzystanie stanowi cel szczegółowy 4 SRKS. Kluczowa rola czytelnictwa wynika przede wszystkim z tego, że kształtuje ono i rozwija zasoby oraz kompetencje przeciwdziałające kulturowemu wykluczeniu i sprzyjające włączaniu jednostek i zbiorowości w obręb wspólnot symbolicznych na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

Ponadto w sposób pośredni Program znajduje swoje odbicie w ramach:

- 1) celu szczegółowego 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperatywności, kreatywności oraz komunikacji, Priorytet 1.2. Wspieranie edukacji innej niż formalna ukierunkowanej na kooperację, kreatywność i komunikację społeczną; Działanie 1.2.2. Rozwój kompetencji medialnych w uczeniu się innym niż formalne, szczególnie wśród osób w wieku 50+ i na obszarach wiejskich; Działanie 1.2.3. Rozwój kompetencji kulturowych w uczeniu się innym niż formalne oraz upowszechnienie różnych form

³¹⁾ Uchwała nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020” (M.P. poz. 378).

uczestnictwa w kulturze; poziom czytelnictwa w kraju może być wskaźnikiem uczenia się przez całe życie (*lifelong learning*);

- 2) celu szczegółowego 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne, Priorytet Strategii 2.1. Wspieranie mechanizmów współpracy instytucji publicznych z obywatelami, Kierunek Działania 2.1.3. Zwiększenie wykorzystania zasobów lokalnych instytucji publicznych dla rozwijania aktywności obywatelskiej; W opisie działania wskazano, iż dla rozwijania i wzmocnienia aktywności obywatelskiej oraz zwiększania udziału obywateli w życiu publicznym niezbędne jest jak najlepsze wykorzystanie potencjału fizycznego (infrastruktura) i ludzkiego lokalnych instytucji publicznych, takich jak: biblioteki, archiwa, szkoły, domy kultury czy obiekty sportowe;
- 3) celu szczegółowego 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy, Priorytet 3.2. Wspieranie mediów w kształtowaniu więzi społecznych, kulturowych i demokracji, Działanie 3.2.1. Zapewnienie powszechnego dostępu do usług medialnych.

Horyzont czasowy Programu 2016–2020 nie wykracza poza okres obowiązywania SRKS.

Zakładane oddziaływanie Programu określone przez cele operacyjne, które poza podniesieniem standardów funkcjonowania czy zwiększeniem atrakcyjności bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych (warunki lokalowe, wyposażenie, zbiory), obejmują także „Rozwój partnerstwa publiczno-społecznego na obszarach wiejskich i miejsko-wiejskich”. sprawa, iż realizacja tego priorytetu przyczyni się do realizacji celu głównego SRKS, tj. wzmocnienia udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski.

VII. FORMUŁA PROGRAMU

Dla Programu jest proponowana formuła programu wieloletniego, przyjętego w drodze uchwały Rady Ministrów na podstawie art. 136 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, 1622, 1649, 2020, 2473 oraz z 2020 r. poz. 284, 374, 568, 695 i 1175). Zastosowanie rozwiązania, w którym Program będzie funkcjonował w formule programu wieloletniego, gwarantuje stabilność jego podstaw prawnych, a także dłuższą niż kontekst jednego roku perspektywę realizacji. Przyjęta formuła wynika również z przepisów art. 15–19 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Realizacja Programu przewidziana jest na 5 lat, tj. w okresie od 2016 r. do 2020 r., przy czym jeden z Priorytetów Programu, tj. Priorytet 4 będzie realizowany jedynie w 2020 r.

Podstawę prawną w zakresie możliwości realizowania poszczególnych priorytetów w Programie stanowi ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194), przy uwzględnieniu zasad planowania i wykonania budżetu państwa określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz w art. 90u ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r. poz. 1327).

VIII. OPERATORZY PRIORYTETÓW W RAMACH PROGRAMU

Operatorami poszczególnych Priorytetów w ramach Programu będą:

1. Biblioteka Narodowa w ***Priorytecie 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych.***

Koszty ponoszone przez Operatora (niezbędne na obsługę Priorytetu) będą finansowane ze środków przeznaczonych na realizację *Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek* w wysokości maksymalnej 600 tys. zł rocznie.

2. Instytut Książki w Krakowie w ***Priorytecie 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020.***

Koszty ponoszone przez Operatora (niezbędne na obsługę Priorytetu) będą finansowane ze środków przeznaczonych na realizację *Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020* w wysokości maksymalnej 600 tys. zł rocznie.

3. Wojewodowie i właściwi ministrowie w ***Priorytecie 3. Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.***

4. Biblioteka Narodowa w ***Priorytecie 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.***

Koszty ponoszone przez Operatora (niezbędne na obsługę Priorytetu) będą finansowane ze środków przeznaczonych na realizację *Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych* w wysokości maksymalnej 600 tys. zł rocznie.

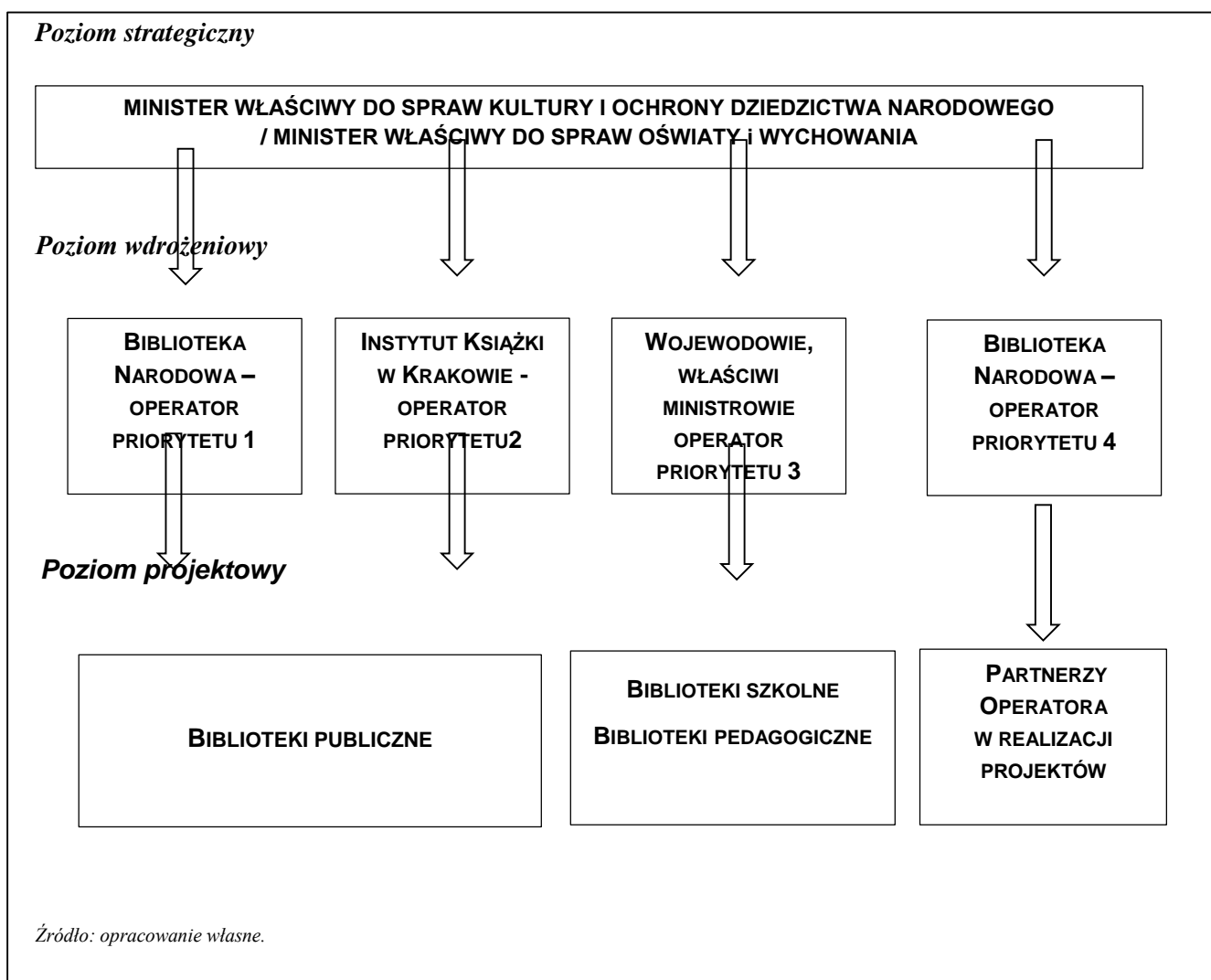
Działania realizowane przez Operatora, w ramach Priorytetu 4 mogą być komplementarne do zadań statutowych Biblioteki Narodowej, dlatego działania realizowane w ramach priorytetu 4 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016–2020 zostaną czytelnie wyodrębnione z ogółu projektów realizowanych przez Bibliotekę. Dopuszcza się realizację zadań komplementarnych w ramach Priorytetu 4 do zadań statutowych Biblioteki Narodowej, czynności te wymagają jednak rzeczywistego i wyraźnego wyodrębnienia pod względem rzeczowym i finansowym.

Przyznanie środków będzie się odbywać zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych dotyczącymi udzielania dotacji celowych. W tym celu Operatorzy będą zobowiązani do przedłożenia preliminarza wydatków realizacji zadań w ramach określonego limitu rocznego.

IX. UKŁAD INSTYTUCJONALNY PROGRAMU

Podmiotami w układzie instytucjonalnym Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa są minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz minister właściwy do spraw oświaty i wychowania jako organy administracji rządowej udzielające wsparcia finansowego oraz beneficjent, którym może być, w zależności od priorytetu, każda biblioteka publiczna lub biblioteka publiczna wchodząca w skład innej instytucji kultury, dla której założycielem jest gmina, oraz każda szkoła i biblioteka pedagogiczna.

Schemat 7. Układ instytucjonalny Programu

Szczegółowe zadania jednostek tworzących układ instytucjonalny Programu

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego:

- 1) zarządzanie strategiczne Programu, w tym: ustalanie zasad współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, monitoring skuteczności realizacji Programu, przygotowywanie zbiorczego sprawozdania dla ministra właściwego do spraw finansów;
- 2) zapewnienie środków budżetu państwa na realizację *Priorytetów 1 i 2* Programu, a w 2020 r. także i *Priorytetu 4*, oraz stabilnej sytuacji finansowej na jego rozwój.

2. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania:

- 1) zarządzanie strategiczne *Priorytetem 3* Programu, w tym: ustalanie zasad współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, wojewodami, właściwymi ministrami, monitoring skuteczności realizacji *Priorytetu 3*, przygotowywanie planów w trakcie prac nad projektem budżetu oraz sprawozdań dla ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- 2) zapewnienie środków budżetu państwa na realizację *Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych* oraz stabilnej sytuacji finansowej na jego rozwój.

3. Operator Priorytetu 1 oraz 4, 2 i 3 – Biblioteka Narodowa/Instytut Książki/województwie i właściwi ministrowie:

- 1) zarządzanie strategiczne i operacyjne Priorytetem;
- 2) opracowanie i wdrożenie procedur niezbędnych do uruchomienia i realizacji Priorytetu;
- 3) upowszechnianie informacji nt. Programu w skali ogólnopolskiej oraz na poziomie regionalnym;
- 4) prowadzenie szkoleń dla potencjalnych beneficjentów, jeżeli specyfika Priorytetu wskazuje za zasadne prowadzenie szkoleń;
- 5) ogłaszanie naborów wniosków o dofinansowanie, jeżeli specyfika priorytetu przewiduje organizację naboru wniosków o dofinansowanie;
- 6) organizacja i prowadzenie oceny wniosków, jeżeli specyfika priorytetu przewiduje ocenę wniosków o dofinansowanie;

- 7) organizacja procesu zawierania umów o dofinansowanie / umów w zakresie realizacji określonego przedsięwzięcia;
- 8) obsługa procesu płatności;
- 9) kontrola projektów (w szczególności na etapie rozliczenia końcowego);
- 10) organizacja i prowadzenie rzeczowego, finansowego oraz jakościowego monitoringu Priorytetu w skali ogólnopolskiej;
- 11) ewaluacja Priorytetu w kontekście obowiązujących procedur zarządzania oraz jakości realizacyjnej Priorytetu;
- 12) przygotowywanie przez Bibliotekę Narodową i Instytut Książki planów w trakcie prac nad projektem budżetu oraz sprawozdań (w tym ewaluacji Priorytetu) dla ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Rekomenduje się również wykorzystanie w procesie monitorowania rezultatów *Priorytetu 1 i 2* potencjału i kompetencji wojewódzkich bibliotek publicznych w zakresie sprawowanego przez nie nadzoru merytorycznego nad realizacją zadań przez biblioteki publiczne oraz biblioteki publiczne wchodzące w skład innej instytucji kultury, dla której założycielem jest gmina.

4. Beneficjenci – biblioteki publiczne/samorządowe instytucje kultury/szkoły³²⁾, szkoły w ORPEG³³⁾, biblioteki pedagogiczne i inni partnerzy uczestniczący w realizacji zadań Programu, zgodnie ze specyfiką danego Priorytetu:

³²⁾ Przez „szkoły” rozumie się szkoły podstawowe i ponadpodstawowe, dotychczasowe gimnazja oraz szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem przedszkoli i szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej, oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne.

³³⁾ Przez „szkoły w ORPEG” rozumie się szkoły polskie (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej) oraz szkoły i zespoły szkół w Polsce oraz przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 8 ust. 5 pkt 1 lit. a i pkt 2 lit. c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910 i 1378), działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą.

- 1) składanie wniosków o dofinansowanie w ramach Priorytetu, jeżeli specyfika Priorytetu przewiduje organizację naboru wniosków o dofinansowanie;
- 2) zapewnienie wkładu własnego na realizację projektu, jeżeli specyfika Priorytetu przewiduje obowiązek zapewnienia wkładu własnego;
- 3) zapewnienie niezbędnych partnerów;
- 4) realizacja dofinansowanych projektów;
- 5) zapewnienie finansowania projektu po jego zakończeniu, jeżeli specyfika Priorytetu przewiduje obowiązek dalszego finansowania projektu;
- 6) osiągnięcie standardów merytorycznych deklarowanych na etapie składania wniosku o dofinansowanie, jeżeli specyfika Priorytetu przewiduje obowiązek osiągnięcia określonych standardów;
- 7) prowadzenie monitoringu i sprawozdawczości z realizacji projektu.

X. PRZEPLYWY FINANSOWE

Procedura zapewnienia finansowania i związane z nią przepływy finansowe zakładają następujące etapy:

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informuje Operatora Priorytetu 1 i 2 o kwocie przeznaczonyj w ramach Programu na realizację danego Priorytetu w rozbiciu na poszczególne lata; w 2020 r. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego poinformuje Operatora Priorytetu 4 o kwocie przeznaczonyj w ramach Programu na realizację tego Priorytetu;
- 2) środki budżetu państwa są przyznawane Operatorowi Priorytetu, w wysokości wynikającyj z zakończonej procedury wyboru projektów, w miarę postępu realizacji zadania; w przypadku Priorytetu 4 Operator otrzyma w 2020 r. środki budżetu państwa w kwocie ustalonej w Programie dla tego Priorytetu;
- 3) Operator Priorytetu ogłasza nabór wniosków o dofinansowanie albo realizuje zadania w trybie odrębnym³⁴⁾;

³⁴⁾ Tryb odrębny polega na realizacji zadań publicznych na podstawie i w granicach powszechnie obowiązującego prawa, w szczególności polega na udzielaniu zamówień zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 oraz z 2020 r. poz. 1086), uwzględniając wyłączenia wynikające z art. 6 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 374, 567, 568, 695, 875, 1086, 1106, 1422 i 1423). Jednocześnie, stosownie do art. 173 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych środki z budżetu państwa przeznaczony na finansowanie programów wieloletnich nie mogą być wykorzystane na inne cele. Zapisy szczegółowe w tym zakresie zostaną wprowadzone do umowy z Operatorem Priorytetu 4. Przez sformułowanie „tryb odrębny”

- 4) wnioskodawcy ubiegający się o dofinansowanie projektu w ramach Priorytetu składają wniosek o dofinansowanie w siedzibie Operatora Priorytetu, chyba że Priorytet jest realizowany w trybie odrębnym;
- 5) Operator Priorytetu dokonuje oceny zgłoszonych wniosków, tworzy listę rankingową i przesyła ją do właściwego departamentu merytorycznego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który przedstawia go do decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; w odniesieniu do Priorytetu 4³⁵⁾, zasady rozdziału środków na poszczególne zadania tego Priorytetu zostaną przygotowane przez Operatora i przedstawione ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do decyzji³⁶⁾;
- 6) po podjęciu decyzji, o której mowa w pkt 5, następuje uruchomienie środków przez właściwy departament Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- 7) wnioskodawca (a w przypadku Priorytetu 4 podmiot współpracujący) zawiera umowę o dofinansowanie projektu z Operatorem Priorytetu, na podstawie której otrzymuje dofinansowanie (wnioskodawca / podmiot współpracujący staje się beneficjentem);
- 8) rozliczenie dotacji jest regulowane na podstawie postanowień zawieranych umów o dofinansowanie projektu.

2. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania

- 1) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania informuje Operatorów Priorytetu 3 o kwocie przeznaczonej w ramach Programu na realizację Priorytetu 3 w rozbiciu na poszczególne lata;
- 2) środki budżetu państwa są przyznawane Operatorom Priorytetu, w wysokości wynikającej z zakończonej procedury wyboru projektów, w miarę postępu realizacji zadania;
- 3) Operatorzy Priorytetu ogłaszają nabór wniosków o dofinansowanie;
- 4) wnioskodawcy ubiegający się o dofinansowanie projektu w ramach Priorytetu składają wniosek o dofinansowanie;

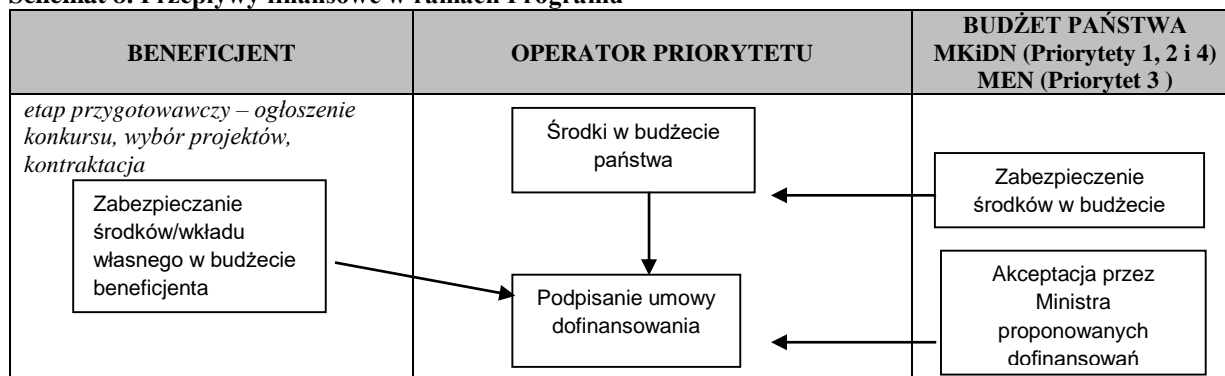
rozumie się tryb inny, niż dotychczas stosowany w ramach realizacji Priorytetów w NPRCz czyli konkursowy na dofinansowania (dotacje, z wkładem własnym beneficjentów). W trybie odrębnym Operator Priorytetu może realizować zadania siłami własnymi lub zlecając je innym podmiotom w granicach umocowania wynikającego z umowy między MKiDN a Operatorem Priorytetu).

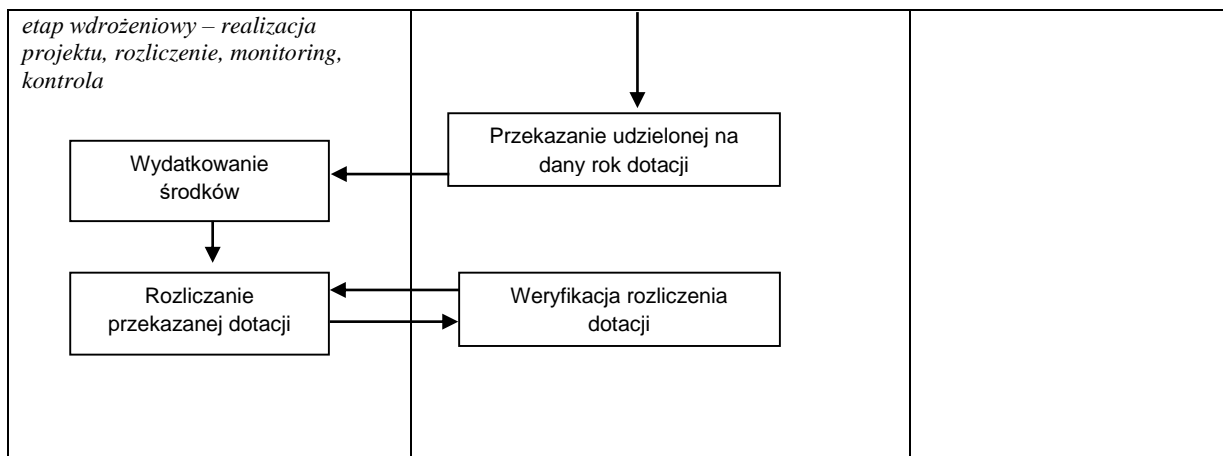
³⁵⁾ Zasady rozdziału środków będą realizowane przez Operatora Priorytetu 4 na podstawie i w granicach powszechnie obowiązującego prawa. Obowiązkiem Operatora Priorytetu jest każdorazowa analiza zakresu planowanego zadania, w kontekście właściwego trybu wydatkowania środków publicznych.

³⁶⁾ Podział środków na poszczególne zadania Priorytetu 4 zostanie odzwierciedlony w umowie z Operatorem Priorytetu, stanowiącej podstawę uruchomienia środków na realizację zadań.

- 5) Operatorzy Priorytetu dokonują oceny zgłoszonych wniosków, tworzą listę rankingową i przesyłają do właściwych podmiotów wnioskodawcy, którzy zawierają umowę o dofinansowanie projektu z Operatorami Priorytetu, na podstawie której otrzymuje dofinansowanie (wnioskodawca staje się beneficjentem), z wyjątkiem szkół prowadzonych przez: ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej oraz innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe;
- 6) rozliczenie wsparcia finansowego jest regulowane na podstawie postanowień zawieranych umów o dofinansowanie projektu.

Schemat 8. Przepływy finansowe w ramach Programu

Źródło: opracowanie własne.

Założono, że w ramach Programu – na poziomie beneficjentów – nie będzie funkcjonował mechanizm środków niewygasających z upływem roku budżetowego. Beneficjenci będą otrzymywali środki finansowe na podstawie harmonogramu i zakresu rzeczowo-finansowego ujętego w umowie o dofinansowanie w wysokości rocznego zapotrzebowania. Jeżeli projekt obejmuje dłuższy okres niż rok kalendarzowy, beneficjent otrzyma transzę środków w kolejnym roku.

Środki finansowe z dotacji niewykorzystane do terminu zakończenia umowy (nie później niż do dnia 31 grudnia) będą zwracane przez Operatora Programu na rachunki: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (w wypadku Priorytetów 1, 2 i 4) oraz Ministerstwa Finansów (w wypadku Priorytetu 3) nie później niż do dnia 15 stycznia roku następnego.

XI. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

Sprawozdawczość i monitoring wspomagają proces zarządzania danym Priorytetem, dostarczają informacji o rzeczowym i finansowym postępie realizacji oraz efektywności wdrażania pomocy na każdym poziomie zarządzania i wdrażania całego Programu. System spełnia również rolę wczesnego ostrzeżenia o ewentualnych nieprawidłowościach.

Opis podmiotów odpowiedzialnych za monitoring

W procesie sprawozdawczości i monitoringu Programu uczestniczą:

- 1) beneficjenci – realizatorzy projektów;
- 2) Operatorzy Priorytetów;
- 3) minister właściwy do spraw oświaty i wychowania (właściwe departamenty odpowiedzialne za nadzór merytoryczny i finansowy nad realizacją Programu);

- 4) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (właściwe departamenty odpowiedzialne za nadzór merytoryczny i finansowy nad realizacją Programu).

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do dnia 15 kwietnia następnego roku, w którym będzie realizowany Program, przedkłada zbiorcze sprawozdanie z jego realizacji dla Rady Ministrów, po uprzednim otrzymaniu, do dnia 15 marca, stosownych informacji przekazanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w zakresie Priorytetu 3.

Opis sposobów i częstotliwość przedstawiania wyników monitoringu

Kluczowym dokumentem w zakresie zarządzania dotacją na poziomie beneficjent – Operator Programu będzie harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy ujęty w umowie o dofinansowanie. Harmonogram i zakres rzeczowo-finansowy określa kwoty dotacji na realizację projektu oraz precyzuje terminy realizacji, zakres i wartość kolejnych etapów projektu.

Beneficjenci są zobowiązani do składania sprawozdań z rzeczowej i finansowej realizacji projektu co najmniej w cyklu rocznym, zgodnie ze wzorem opracowanym przez Operatora Priorytetu. Sprawozdanie bazuje na harmonogramie rzeczowo-finansowym. Sprawozdawany zakres rzeczowy musi mieć swoje odzwierciedlenie w dokumentacji finansowej.

Operator przekazuje ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (w Priorytecie 1, 2 i 4) albo ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania (w Priorytecie 3) zbiorcze sprawozdania rzeczowe i finansowe z realizacji Priorytetu, przygotowane zgodnie z obowiązującymi przepisami na podstawie wzorów i terminów ustalonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania.

Kontrole w ramach Programu

W ramach Programu **będą** prowadzone dwa rodzaje kontroli:

- 1) kontrola realizacji projektów dokonywana w drodze weryfikacji dokumentów sprawozdawczo-rozliczeniowych przez Operatora Priorytetu; kontrolą będą objęte wszystkie projekty w uzasadnionych przypadkach Operator Priorytetu ma prawo do dokonania kontroli w miejscu realizacji Priorytetu;

- 2) kontrola trwałości projektu – realizowana w okresie do 5 lat po zakończeniu realizacji projektu; kontrola trwałości ma na celu ustalenie, czy w okresie do 5 pełnych lat kalendarzowych od daty zakończenia realizacji projektu, rozumianego jako oddanie obiektu objętego projektem do użytkowania i rozliczenie rzeczowo-finansowe projektu:
- beneficjent zachował cele projektu,
 - czy obiekty objęte zadaniem nie podlegają lub nie będą podlegać zmianom technicznym, funkcjonalnym i użytkowym, pogarszającym ich standard,
 - beneficjent osiągnął standardy merytoryczne deklarowane w procesie ubiegania się o dofinansowanie.

Kontrola trwałości jest realizowana przez Operatora Programu na podstawie składanych sprawozdań/oświadczeń z informacją o realizacji tego warunku. Projekty będą wybierane do kontroli na podstawie analizy ryzyka.

XII. WSKAŹNIKI MIERZĄCE CELE PROGRAMU

Zestawienie wszystkich docelowych wartości wskaźników przedstawiono w Matrycy logicznej Programu.

Tabela 18. Matryca logiczna Programu

CELE	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ	ŹRÓDŁA WERYFIKACJI
Cel ogólny Programu		
Wzmocnienie aktywności czytelniczej społeczności oraz rozwój bibliotek w Polsce	Wzrost odsetka czytelników ³⁷⁾ bibliotek publicznych do 20,7–24,3% mieszkańców Polski (wartość wskaźnika mierzona w 2020 r. w odniesieniu do całego okresu realizacji Priorytetu 1) ³⁸⁾	Badania Biblioteki Narodowej
	Odsetek szkół, w których nastąpił wzrost liczby wypożyczeń książek z biblioteki szkolnej 90%–93%	Sprawozdawczość beneficjentów i SIO
Cele główne i rezultaty Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa		
Utrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek	Wzrost liczby wypożyczeń i udostępnień publikacji w bibliotekach publicznych: ³⁹⁾ Wzrost o 23,4 mln–37,1 mln (tzn. 15,9–25,2%) w stosunku do wartości bazowej w 2013 r. (wartość wskaźnika mierzona w 2020 r. w odniesieniu do całego okresu realizacji Priorytetu 1) ⁴⁰⁾	Badania Biblioteki Narodowej

³⁷⁾ Czytelnik to osoba zarejestrowana w bibliotece, która wypożyczyła w ciągu roku co najmniej 1 publikację.

³⁸⁾ Porównaj: Tabela 7, str. 24.

³⁹⁾ Tzn. wypożyczeń na zewnątrz i udostępnień na miejscu księgozbioru i zbiorów specjalnych.

⁴⁰⁾ Porównaj: Tabela 7, str. 24.

CELE	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ	ŹRÓDŁA WERYFIKACJI
	Odsetek uczniów korzystających z oferty bibliotek szkolnych 30–60% (przewidywana wartość wskaźnika wskazana do całego okresu realizacji Priorytetu 3)	Sprawozdawczość beneficjentów i SIO
Wzmocnienie potencjału i roli bibliotek	W skali całego Priorytetu 2 możliwe jest spowodowanie wzrostu liczby osób korzystających z bibliotek w Polsce o ok. 0,01 punktu procentowego w 2020 r. w stosunku do roku bazowego ⁴¹⁾	Główny Urząd Statystyczny
	W skali całego Priorytetu 2 możliwe jest zwiększenie liczby obiektów bibliotecznych w Polsce przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych o ok. 7 punktów procentowych w 2020 r. w stosunku do roku bazowego (2012) ⁴²⁾	
	Liczba projektów objętych Priorytetem 2 219–245	Ewidencja projektów prowadzona przez Operatora Priorytetu 2
	Udział podmiotów objętych dofinansowaniem (beneficjentów ⁴³⁾) w ogólnej liczbie podmiotów uprawnionych do udziału w Priorytecie 2 ⁴⁴⁾ 8,3%–9,4%.	Główny Urząd Statystyczny oraz ewidencja projektów prowadzona przez Operatora Priorytetu 2
	Odsetek obiektów bibliotecznych, wśród obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2, które będą przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych ⁴⁵⁾ 98%	Główny Urząd Statystyczny oraz ewidencja projektów prowadzona przez Operatora Priorytetu 2
	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2 10% w stosunku do roku bazowego (rok bazowy – rok poprzedzający rozpoczęcie realizacji projektu)	Główny Urząd Statystyczny oraz ewidencja projektów prowadzona przez Operatora Priorytetu 2

⁴¹⁾ Wskaźnik ma charakter poglądowy i niewywiązanie się z niego nie stanowi o braku realizacji Priorytetu Infrastruktura Bibliotek 2016–2020.

⁴²⁾ Wskaźnik ma charakter poglądowy i niewywiązanie się z niego nie stanowi o braku realizacji Priorytetu Infrastruktura Bibliotek 2016–2020.

⁴³⁾ Beneficjenci – gminy bez miast powyżej 50 000 mieszkańców.

⁴⁴⁾ Preferowany będzie wybór jednego projektu z projektów złożonych przez danego beneficjenta – na etapie oceny merytorycznej ranking projektów będzie uwzględniał jeden projekt złożony przez danego beneficjenta, jeżeli alokacja na dany nabór nie zostanie wyczerpana, wówczas kolejny projekt tego samego beneficjenta będzie dopuszczony do oceny.

⁴⁵⁾ Przystosowanie obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych będzie w zasadzie obowiązkowe.

CELE	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ	ŹRÓDŁA WERYFIKACJI
Cele szczegółowe i produkty Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa		
Zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek	Liczba zakupionych nowości wydawniczych: 4,8–5,3 mln (wartość wskaźnika mierzona w 2020 r. w odniesieniu do całego okresu realizacji Priorytetu 1)	Sprawozdawczość beneficjentów i ewidencja projektów prowadzona przez Operatora Priorytetu
Wzrost dostępności książek, czasopism, multimediów, wydawnictw nutowych i kartograficznych	Liczba bibliotek publicznych, które wzbogaciły swoje zbiory: 2380–2400 (wartość wskaźnika mierzona w 2020 r. w odniesieniu do całego okresu realizacji Priorytetu 1) Liczba bibliotek szkolnych i pedagogicznych, które wzbogaciły swoje zbiory 15 000–18 000 (wartość wskaźnika mierzona w 2020 r. w odniesieniu do całego okresu realizacji Priorytetu 3) Odsetek bibliotek szkolnych, które wzbogaciły swoje zbiory 15–20% Odsetek bibliotek pedagogicznych, które wzbogaciły swoje zbiory 15–20%	
Dostosowanie bazy infrastrukturalnej do zmieniających się potrzeb i standardów	– Liczba osób korzystających ⁴⁶⁾ z obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2 (po zakończeniu realizacji Programu) 955,8–1 078,5 tys. osób ⁴⁷⁾ – Liczba zmodernizowanych, wyremontowanych, wyposażonych obiektów i dostosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych, objętych Priorytetem 2 237–265 obiektów – Liczba partnerstw publiczno-społecznych związanych na rzecz modernizacji i rozbudowy bibliotek 218–244 partnerstw Liczba partnerstw bibliotek szkolnych, pedagogicznych i publicznych 1000–2500 partnerstw	Sprawozdawczość beneficjentów Ewidencja projektów prowadzona przez Operatora Priorytetu
Stworzenie warunków lokalowych do rozwijania nowych funkcji bibliotek, w tym tych służących podnoszeniu kompetencji cyfrowych mieszkańców		
Zwiększenie poziomu atrakcyjności usług bibliotecznych między innymi przez odpowiednie wyposażenie bibliotek		
Dokonanie zmian w infrastrukturze bibliotek dostosowanej do obsługi osób niepełnosprawnych		

⁴⁶⁾ Wskaźnik „Liczba osób korzystających z obiektów bibliotecznych” obejmuje osoby zarejestrowane jako czytelnicy, a także osoby niezarejestrowane jako czytelnicy.

⁴⁷⁾ Na etapie oceny merytorycznej punkty będą przyznawane m.in. za kryterium skierowania oferty biblioteki do dzieci i młodzieży, w tym organizację zajęć dodatkowych.

CELE	WSKAŹNIKI OSIĄGNIĘĆ	ŹRÓDŁA WERYFIKACJI
Rozwój partnerstwa publiczno- -społecznego		
Rozwój współpracy między szkołami a bibliotekami publicznymi		

Źródło; opracowanie własne.

Podstawą wyliczenia wskaźników są dane Głównego Urzędu Statystycznego w zakresie przedstawionym w poniższej tabeli oraz dane Biblioteki Narodowej przedstawione na poniższych wykresach.

Tabela 19. Podstawowe dane Głównego Urzędu Statystycznego i SIO wykorzystane do konstrukcji wskaźników Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa

Wskaźnik	Jednostka	2013
Liczba gmin w Polsce	szt.	2479
Liczba miast powyżej 50 tys. mieszkańców	szt.	87
Liczba ludności	osoby	38495659
Liczba bibliotek i filii w Polsce	szt.	8112
Liczba czytelników w ciągu roku w Polsce / 2008 r. – 6 529 954 czytelników, 2009 r. – 6 553 760 czytelników, 2010 r. – 6 501 933 czytelników, 2011 r. – 6 468 123 czytelników, 2012 r. – 6 469 653/	osoby	6 434 537
Odsetek czytelników /2008 r. – 17,1%, 2009 r. – 17,1%, 2010 r. – 16,9%, 2011 r. – 16,8%, 2012 r. – 16,8%/	%	16,7
Liczba obiektów (biblioteki) przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych w Polsce /2010 r. – 2216 obiektów, 2011 r. – 2453 obiektów, 2012 r. – 2588/	szt.	2828
Odsetek obiektów (biblioteki) przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych w Polsce	%	31,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny – Bank Danych Lokalnych oraz Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2014 r., GUS, Warszawa 2014 r.

Posiadanie bibliotek szkolnych oraz dostępu do bibliotek szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży wg SIO 30.09.2012 r.

do szkół podstawowych doliczono ogólnokształcące szkoły muzyczne I stopnia i Poznańską Szkołę Chóralną

poprzez dostęp do biblioteki rozumiemy wykazanie biblioteki przez jednostkę zlożoną, w skład której szkoła wchodzi

Kod typu szkoły	Typ szkoły	Szkoły dla dzieci i młodzieży																		
		Liczba szkół ogółem	Liczba uczniów ogółem	Liczba oddziałów ogółem	Szkoły posiadające biblioteki			Szkoły posiadające dostęp do biblioteki			Biblioteki szkolne					Liczba komputerów w bibliotece do użytku uczniów				
					Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	powierzchnia	powierzchnia	książki	książki mówione i inne dydaktyczne nagrane na kasety audio	materiały dydaktyczne nagrane na kasety video	materiały dydaktyczne na nośnikach elektronicznych	Liczba prenumerowanych tytułów dzienników i czasopism	ogółem	z dostępem do internetu	z dostępem szerokopasmowym
00003, 21, 82	Szkola podstawowa	13 451	2 160 647	119 294	12 012	2 028 284	110 525	12 754	2 103 099	115 156	14 538	529 811	83 270 949	239 431	404 109	523 707	43 082	27 796	26 481	15 976
00004	Gimnazjum	7 285	1 160 957	53 826	4 276	873 870	38 691	6 572	1 104 614	50 688	4 974	220 638	22 386 645	66 621	176 788	325 108	20 917	13 541	13 305	9 220
00013	Zasadnicza szkoła zawodowa	1 757	197 184	9 358	347	58 835	2 807	1 641	189 338	8 808	460	18 874	2 882 202	4 313	20 619	25 510	1 451	1 209	1 200	896
00014	Liceum ogólnokształcące	2 335	578 474	21 251	1 526	496 919	17 759	2 127	566 082	20 512	2 707	124 721	21 326 215	79 728	133 399	166 264	13 394	7 527	7 453	5 922
00015	Liceum profilowane	288	14 747	641	36	2 290	100	271	14 248	610	44	1 518	242 666	335	1 627	2 748	146	101	99	55
00016	Technikum	2 007	520 769	21 411	1 326	430 147	17 402	1 916	513 374	20 955	2 406	114 664	19 316 510	46 504	113 420	145 022	10 752	7 712	7 647	6 094
00017	Liceum ogólnokształcące uzupełniające	78	1 116	98	3	36	5	77	1 091	97	2	70	6 863	23	243	66	0	0	0	0
00018	Technikum uzupełniające	75	1 745	119	3	74	4	73	1 717	116	2	83	8 251	22	56	77	3	3	3	0
00019	Szkola policealna	370	34 641	1 638	155	21 697	927	228	24 476	1 092	191	6 579	971 324	2 994	9 359	6 552	810	284	282	225
00020	Szkola specjalna przysposabiająca do pracy	461	10 723	1 622	29	807	127	398	9 639	1 445	18	432	83 215	157	381	940	19	6	5	5
	Razem	28 107	4 681 003	229 258	19 713	3 912 959	188 346	26 057	4 527 678	219 480	25 342	1 017 390	150 494 840	440 128	860 001	1 195 994	90 574	58 179	56 475	38 393

Zródło: informacja własna MEN.

Tabela 20. Wskaźniki realizacji Programu

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
1	Odsetek czytelników ⁴⁸⁾ bibliotek publicznych	Szacunku dokonano na podstawie danych GUS z 2013 r., które pokazują spadek o 0,1 w stosunku do 2013 r. Przy określeniu wzrostu wartości wskaźnika dane z 2013 r. przyjęto jako wartość bazową – 6 434 537. Wzięto pod uwagę także wysokość dotacji w latach 2016–2020	19,5% ⁴⁹⁾	20,7%	22,0%	23,2%	24,3%	24,3%	20,7%
2	Odsetek szkół, w których nastąpił wzrost liczby wypożyczeń książek z biblioteki szkolnej	Szacunku dokonano na podstawie danych SIO, które pokazują liczbę szkół	18%	18%	19%	19%	19%	93%	90%

Tabela 21. Wskaźniki realizacji Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
1	Liczby wypożyczeń i udostępnień publikacji w bibliotekach publicznych	Szacunku dokonano na podstawie danych GUS z 2013 r. Przy określeniu wartości wskaźnika dane z 2013 r. przyjęto jako wartość bazową –	165,5 mln (tzn. wzrost o 12,5%–18,4 mln)	170,5 mln (tzn. wzrost o 15,9%–23,4 mln)	175,3 mln (tzn. wzrost o 19,2%–28,2 mln)	179,9 mln (tzn. wzrost o 22,3%–32,8 mln)	184,2 mln (tzn. wzrost o 25,2%–37,1 mln)	184,2 mln (tzn. wzrost o 25,2%–37,1 mln)	170,5 mln (tzn. wzrost o 15,9%–23,4 mln)

⁴⁸⁾ Czytelnik to osoba zarejestrowana w bibliotece, która wypożyczyła w ciągu roku co najmniej 1 publikację.

⁴⁹⁾ Należy rozumieć: szacuje się, że w 2016 r. 19,5% mieszkańców Polski będzie czytelnikami bibliotek publicznych.

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
		147 088 731 wypożyczeń na zewnątrz i udostępnień na miejscu. Wzięto pod uwagę także wysokość dotacji w latach 2016–2020							
2	Liczba zakupionych nowości wydawniczych, w tym audiobooki, e-booki, książki pisane alfabetem Braille'a: (w mln egzemplarzy)	Szacunku dokonano na podstawie danych z Raportów bibliotek publicznych za 2013 r. Przy określaniu wzrostu wzięto pod uwagę wysokość kwoty dotacji oraz wkładu własnego w latach 2016–2020	2,7 0,01	3,8 0,02	4,6 0,03	5,3 0,04	6,0 0,05	6,8 0,05	3,8 0,04
3	Liczba bibliotek publicznych, które wzbogaciły swoje zbiory:	Szacunku dokonano na podstawie danych GUS z 2013 r. Biorąc pod uwagę liczbę bibliotek publicznych uprawnionych do korzystania z Programu oraz niewielką tendencję spadkową w obrębie tego typu bibliotek, szacuje się niewielki spadek ich liczby w latach 2016–2020	2455	2445	2420	2410	2 400	2400	2380

Zródło: opracowanie własne BN.

Tabela 22. Wskaźniki realizacji Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
1	Liczba projektów objętych Priorytetem 2	Szacunku dokonano na podstawie wskaźników realizacji Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” 2011–2015; przewidziano nabór wniosków w każdym roku realizacji Programu	47	94	141	193	245	245	219
2	Liczba beneficjentów – z gmin (z wyłączeniem miast pow. 50 tys. mieszkańców), objętych Priorytetem 2	Szacunku dokonano na podstawie wskaźników realizacji Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” 2011–2015 Preferowany będzie wybór jednego projektu z projektów złożonych przez danego beneficjenta, w danym naborze, beneficjent może jednak składać kolejne projekty w kolejnych naborach, przewidziano nabór wniosków w każdym roku realizacji Programu, obejmujący 20% alokacji środków Priorytetu 2	44	88	132	181	230	230	204

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
3	Udział podmiotów objętych Programem (beneficjentów) w ogólnej liczbie podmiotów uprawnionych do udziału w Priorytecie 2	Porównano liczbę podmiotów z pkt 2 niniejszej tabeli do całkowitej liczby podmiotów uprawnionych do udziału w Priorytecie 2, przewidziano nabór wniosków w każdym roku realizacji Programu, obejmujący 20% alokacji środków Priorytetu 2	1,8%	3,7%	5,5%	7,6%	9,6%	9,6%	8,5%
4	Liczba nowych, zmodernizowanych, wyremontowanych i wyposażonych obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2	Szacunku dokonano na podstawie wskaźników realizacji Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” 2011–2015. Założono, iż obiekt będzie ujmowany we wskaźniku już po podpisaniu umowy dofinansowania	51	102	153	209	265	265	237
5	Liczba obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2 przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych	Przyjęto, iż z całkowitej liczby bibliotek uczestniczących w Priorytecie 2 – 31,63% jest przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych przed realizacją projektu – zgodnie z danymi GUS dla wszystkich bibliotek w Polsce	14	28	42	57	73	73	65
6	Liczba obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2, które nie są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych	Jest to całkowita liczba obiektów bibliotecznych w Priorytecie 2, pomniejszona o liczbę obiektów bibliotecznych, które są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych (pkt 4–pkt 5 niniejszej tabeli)	37	74	111	152	192	192	172
7	Liczba obiektów bibliotecznych, którym Priorytet 2 umożliwi przystosowanie do obsługi osób niepełnosprawnych	Przyjęto, iż 98% z całkowitej liczby bibliotek, które nie są przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych, zostanie przystosowanych w wyniku realizacji Programu. Szacunku dokonano na podstawie wskaźników realizacji Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” 2011–2015. Jednym z kryteriów merytorycznych będzie przystosowanie obiektu do obsługi osób niepełnosprawnych – projekty takie będą promowane (pkt 6 x 98%)	36	72	109	149	188	188	169
8	Odsetek obiektów bibliotecznych wśród bibliotek objętych Priorytetem 2, które zostaną przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych	Odsetek stanowi wartość dodaną Priorytetu 2. Porównano liczbę obiektów bibliotecznych przystosowanych w wyniku Priorytetu 2 do ogółu obiektów bibliotecznych uczestniczących w Programie (pkt 7/pkt 4)	71%	71%	71%	71%	71%	71%	71%

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
9	Liczba osób korzystających z obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2 (w roku przed realizacją projektów)	Przyjęto, że średnio na bibliotekę uprawnioną do udziału w Priorytecie 2 (gminy z wyłączeniem miast pow. 50 tys. mieszkańców) przypada około 3700 osób korzystających z biblioteki. Szacunku dokonano na podstawie wskaźników realizacji Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek 2011–2015”, pomnożono liczbę obiektów bibliotecznych (pkt 4 niniejszej tabeli) przez 3700 osób korzystających z biblioteki. Wskaźnik odnosi się do roku sprzed realizacji projektu. Wskaźnik obejmuje osoby zarejestrowane jako czytelnicy, a także osoby niezarejestrowane jako czytelnicy.	188 700	377 400	566 100	773 300	980 500	980 500	876 900
10	Wzrost liczby osób korzystających z bibliotek objętych Priorytetem 2	Założono, że w bibliotekach objętych Priorytetem 2 będą prowadzone działania stymulujące wzrost aktywności mieszkańców, co spowoduje wzrost liczby osób korzystających z bibliotek. Założono, iż w skali całego Priorytetu nastąpi 10%- wzrost liczby osób korzystających z bibliotek. Przyjęto, iż w ramach poszczególnych konkursów obiekty będą oddawane do użytku zgodnie z następującym rozkładem: a) zadania jednoroczne –20%, b) zadania dwuletnie – 40%, c) zadania trzyletnie – 40%. W 2020 r. uwzględniono efekty prognozowane do 2023 r.	0	3774	15 096	38 665	98 050	98 050	78 921
11	Wzrost procentowy liczby osób korzystających z obiektów bibliotecznych objętych Priorytetem 2	Założono, że w bibliotekach objętych Priorytetem 2, w skali całego okresu realizacji liczba osób korzystających z bibliotek objętych Priorytetem 2 wzrośnie o 10% w stosunku do roku sprzed realizacji projektów	0	1%	3%	5%	10%	10%	9,00%
12	Liczba osób korzystających z obiektów bibliotecznych po realizacji Priorytetu 2	Liczba osób korzystających z bibliotek objętych Priorytetem 2 powiększona o zaprogramowany wzrost (pkt 9 + pkt 10 niniejszej tabeli)	188 700	381 174	581 196	811 965	1 078 550	1 078 550	955 821

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych historycznych podsumowujących realizację Programu Wieloletniego KULTURA+ Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek”, danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz szacunków.

Tabela 23. Wskaźniki realizacji Priorytetu 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
1	Odsetek uczniów korzystających z zakupionych nowości wydawniczych do bibliotek szkolnych	Szacunku dokonano na podstawie danych SIO z 2012 r., które pokazują zasoby bibliotek oraz badań IBE	45%	50%	60%	60%	60%	60%	45%
2	Odsetek użytkowników bibliotek pedagogicznych korzystających z zakupionych nowości wydawniczych do bibliotek pedagogicznych	Szacunku dokonano na podstawie analizy zapotrzebowania na wzbogacanie stanu bibliotek pedagogicznych	50%	65%	70%	70%	65%	70%	50%
3	Odsetek bibliotek szkolnych, które wzbogaciły swoje zbiory	Szacunku dokonano na podstawie danych SIO, które pokazują liczbę bibliotek	15%	20%	20%	15%	15%	20%	15%
4	Odsetek bibliotek pedagogicznych, które wzbogaciły swoje zbiory:	Szacunku dokonano na podstawie danych SIO, które pokazują liczbę bibliotek pedagogicznych	15%	20%	20%	15%	15%	20%	15%

Źródło: opracowanie własne MEN.

W przypadku gdy wskaźniki nie zostaną osiągnięte, Operator Priorytetu przekaze stosowne wyjaśnienia do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Tabela 24 Wskaźniki realizacji Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.

Lp.	Wskaźnik	Założenia	2016 ⁵⁰	2017	2018	2019	2020	Razem wartości optymalne	Razem wartości minimalne
1	Liczba szkół objętych wparciem z zakresu zwiększenia dostępu do publikacji niezbędnych do prowadzenia nauczania, przy wykorzystaniu metod i technik kształcenia na odległość.	Szacunku dokonano na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej,	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	16 734	16 734	15 000
2	Liczba uczelni wyższych objętych wparciem z zakresu zwiększenia dostępu do publikacji niezbędnych do prowadzenia nauczania, przy wykorzystaniu metod i technik kształcenia na odległość.	Szacunku dokonano na podstawie rejestru instytucji szkolnictwa wyższego w systemie POL-on.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	380	380	350
3	Liczba bibliotek publicznych, którym udostępnione zostaną publikacje dostępnych on-line w różnych formatach MOBI, EPUB i PDF.	Szacunku dokonano na podstawie danych Biblioteki Narodowej	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	2400	2400	2300

Źródło: opracowanie własne BN.

XIII. ZASADY AKTUALIZACJI PROGRAMU

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wnioskować do Rady Ministrów o aktualizację lub zmianę postanowień Programu, również na podstawie uzasadnionego wystąpienia Operatorów Priorytetów w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może wnioskować do Rady Ministrów o aktualizację lub zmianę postanowień Programu, również na podstawie uzasadnionego wystąpienia Operatorów Priorytetów w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

⁵⁰⁾ Priorytet 4 Programu został opracowany i przyjęty jedynie na 2020 r. z tego względu wartości wskaźników obejmują wyłącznie ten rok.

XIV. KOSZTY I SPODZIEWANE EFEKTY PROGRAMU

Koszty

Tabela 25. Finansowanie Programu w latach 2016–2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Razem środki z budżetu państwa (w zł)	87 000 000	87 000 000	87 000 000	97 000 000	97 000 000	455 000 000
Udział w danym roku	19,12%	19,12%	19,12%	21,32%	21,32%	100,00%
Razem wkład własny beneficjentów[1] (w zł)	31 456 669	34 847 029	43 588 740	60 274 930	67 567 714	237 735 082
Udział w danym roku	13,23%	14,66%	18,34%	25,35%	28,42%	100,00%
Łącznie finansowanie Programu (w zł)	118 456 669	121 847 029	130 588 740	157 274 930	164 567 714	692 735 082
Udział w danym roku	17,10%	17,59%	18,85%	22,70%	23,76%	100,00%

Tabela 26. Finansowanie Programu z budżetu państwa z podziałem na działy administracji rządowej

Dział administracji rządowej	Środki budżetu państwa					Razem wszystkie lata
	2016	2017	2018	2019	2020	
Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w zakresie Priorytetu 1, 2 i 4	57 000 000	57 000 000	57 000 000	67 000 000	80 500 000	318 500 000
Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w zakresie Priorytetu 3	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	16 500 000	136 500 000
Łącznie	87 000 000	87 000 000	87 000 000	97 000 000	97 000 000	455 000 000

Źródłem sfinansowania utworzonego na 2020 r. Priorytetu 4 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa będą środki rezerwy celowej budżetu państwa w wysokości 13,5 mln zł w części 83 poz. 26 – „Środki na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zapewnienie uczniom objętym obowiązkiem szkolnym dostępu do bezpłatnych podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych oraz na realizację programu rządowego „Aktywna tablica” i Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa – Priorytet 3, a także programów rządowych z zakresu edukacji patriotycznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży”. Zgodnie z planowanym wydatkowaniem środków przez MEN z kwoty 30 mln zł (przypisanych do Priorytetu 3), kwota 15 811 943 zł zostanie niewydatkowana.

Ze wskazanej rezerwy celowej, z zachowaniem procedury, o której mowa w art. 154 ust. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, 13,5 mln zł zostanie przeznaczone na nowo tworzony Priorytet 4. W przypadku uzyskania pozytywnej opinii sejmowej komisji właściwej do spraw budżetu, Minister Finansów będzie mógł dokonać zmiany przeznaczenia

części ww. rezerwy celowej. Wskazana zmiana przeznaczenia rezerwy z Priorytetu 3 na Priorytet 4 NPRCz będzie oznaczała zwiększenie o 13,5 mln zł wydatków w cz. 24 – KiODN na podstawie wniosku ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w formie dotacji celowej dla Biblioteki Narodowej, jako operatora Priorytetu 4 (zgodnie ze szczegółową kalkulacją planowanych wydatków sporządzoną przez BN). Zmiana nie powoduje powstania roszczeń i skutków finansowych budżetu państwa w tym również dla części 30. W ramach omawianego zwiększenia wydatków w cz. 24 – KiODN przewiduje się wydatki bieżące, nie jest wykluczona jednak realizacja wydatków majątkowych.

Tabela 27. Finansowanie Programu z budżetu państwa z podziałem na priorytety

Priorytet	2016	2017	2018	2019	2020	Razem
Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych	27 000 000	27 000 000	27 000 000	27 000 000	27 000 000	135 000 000
<i>Udział w danym roku</i>	<i>20,00%</i>	<i>20,00%</i>	<i>20,00%</i>	<i>20,00%</i>	<i>20,00%</i>	<i>100%</i>
Infrastruktura bibliotek	30 000 000	30 000 000	30 000 000	40 000 000	40 000 000	170 000 000
<i>Udział w danym roku</i>	<i>17,65%</i>	<i>17,65%</i>	<i>17,65%</i>	<i>23,53%</i>	<i>23,53%</i>	<i>100%</i>
Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	16 500 000	136 500 000
<i>Udział w danym roku</i>	<i>21,98%</i>	<i>21,98%</i>	<i>21,98%</i>	<i>21,98%</i>	<i>12,09%</i>	<i>100%</i>
Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych	0	0	0	0	13 500 000	13 500 000
<i>Udział w danym roku</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>0,00%</i>	<i>100,00%</i>	<i>100,00%</i>

Tabela 28. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych w latach 2016–2020

Priorytet	Rodzaj środków	2016	2017	2018	2019	2020	RAZEM
Zakup nowości wydawniczych do bibliotek	środki budżetu państwa (wydatki bieżące)	27 000 000	27 000 000	27 000 000	27 000 000	27 000 000	135 000 000
	wkład własny beneficjentów (z budżetu jst)	14 017 535	17 407 895	26 149 606	39 502 463	50 142 857	147 220 356

Tabela 29. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 2: Infrastruktura Bibliotek w latach 2016–2020

Priorytet	Rodzaj środków	2016	2017	2018	2019	2020	RAZEM
Infrastruktura bibliotek	środki budżetu państwa	30 000 000	30 000 000	30 000 000	40 000 000	40 000 000	170 000 000
	w tym MAX. wydatki bieżące	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	4 500 000	22 500 000
	w tym MIN. wydatki majątkowe	25 500 000	25 500 000	25 500 000	35 500 000	35 500 000	147 500 000
	wkład własny beneficjentów (z budżetu jst, minimalnie)	10 000 000	10 000 000	10 000 000	13 333 333	13 333 333	56 666 666

Tabela 30. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych w latach 2016–2020

Priorytet	Rodzaj środków	2016	2017	2018	2019	2020	RAZEM
Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych	środki budżetu państwa	30 000 000	30 000 000	30 000 000	30 000 000	16 500 000	136 500 000
	wkład własny beneficjentów (minimalnie)	7 439 134	7 439 134	7 439 134	7 439 134	4 091 524	33 848 060

Tabela 31. Łączna wartość środków przeznaczonych na Priorytet 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.

Priorytet	Rodzaj środków	2016	2017	2018	2019	2020	RAZEM
Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych.	środki budżetu państwa	0	0	0	0	13 500 000	13 500 000
	wkład własny beneficjentów (minimalnie)	0	0	0	0	0	0

Należy zauważyć, że symulacja przeprowadzona została na podstawie wyników z 2013 r. zrealizowanego przez Bibliotekę Narodową Programu Własnego „Zakup nowości

wydawniczych do bibliotek”. Na podstawie kwot przydzielonych w 2013 r. poszczególnym bibliotekom i procentowej wysokości dotacji w kolejnych latach zostały obliczone kwoty dotacji, jakie potencjalnie mogłyby otrzymać biblioteki. Następnie bibliotekom w zależności od „zamożności” jst przypisany został procent, jaki dana biblioteka powinna wnieść jako wkład własny.

Jednak doświadczenia z poprzednich lat wskazują, że niektóre biblioteki publiczne wnoszą większy wkład własny w realizację zadania niż określone minimum w Regulaminie Programu, np. w 2013 r. dotacja wynosiła 20 000 000 zł. Prognozowany wkład własny 25% wynosił ogółem 6 666 666,67 zł. Wkład własny deklarowany we wnioskach 35 072 184,17 zł. Wkład własny zrealizowany (wg raportów) był wyższy od prognozowanego i deklarowanego i wyniósł 42 600 894,94 zł. Według analizy wysokości wkładu własnego wniesionego w 2013 r. w realizację zadania wynika, że tylko w 2,5% bibliotek (37 spośród 2471) wkład własny wynosił 25%. Ponad połowa bibliotek (56%, 1384) posiadała wkład własny na poziomie 51–75%. 18% bibliotek publicznych wniosło wkład własny na poziomie 76–100%.

Tabela 32 Poziom wkładu własnego bibliotek publicznych do Programu „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” w 2013 r.

Zrealizowany wkład własny	Liczba bibliotek
14,29%	1 biblioteka
25%	37 bibliotek
26%–50%	601 bibliotek
51%–75%	1384 biblioteki
76%–100%	448 bibliotek (najwyższy wkład własny to 97,70%)

Źródło: opracowanie własne BN.

Wymiar ekonomiczny

Biorąc pod uwagę fakt, że łączna wysokość środków przeznaczonych na realizację Programu (nakłady budżetu państwa oraz wkład własny wnioskodawców) wyniesie minimalnie 692 735 082 zł, oczekiwać należy ożywienia gospodarczego w rejonach objętych Programem.

Wymiar społeczny

Modernizacja obiektów działalności kulturalnej służyć będzie efektywnym zmianom w funkcjonowaniu instytucji kultury i oświaty, polegającym głównie na tworzeniu nowoczesnych i samodzielnych placówek, sprzyjających aktywności lokalnych środowisk i integracji społecznej.

W Programie jest wpisana koncepcja rozwoju instytucji kultury, które sprzyjać będą rozwojowi kapitału społecznego i poprawie spójności społecznej. Kapitał społeczny, budowany przez takie cechy jak zaufanie społeczne, aktywność obywatelska oraz potencjał twórczy, w istotny sposób zależy od kapitału kulturowego. Ten zaś budowany jest przez kontakt z kulturą, w tym szczególnie przez czytelnictwo. Niski poziom spójności społecznej w społeczeństwie polskim jest przyczyną głębokich podziałów i zjawisk, takich jak: wykluczenie, marginalizacja, ubóstwo, które mają swe odbicie we wskaźnikach czytelnictwa w Polsce. Czytają ludzie lepiej wykształceni, wykonujący wymagające wykształcenia i związane z wyższym prestiżem społecznym zawody, lepiej zarabiający i lepiej oceniający swoją sytuację materialną – czyli ci, w przypadku których można mówić o sukcesie edukacyjnym i zawodowym. Proponowane w ramach Programu działania będą służyły budowie kapitału społecznego, jak również przeciwdziałaniu różnego rodzaju wymiarom wykluczenia, nie tylko *stricto* kulturowego, ale też przestrzennego, technologicznego, biograficznego oraz ekonomicznego. Istotne dla spełnienia tych warunków będą między innymi: wymóg zawiązania partnerstwa publiczno-społecznego na rzecz biblioteki oraz uwzględnianie w planach modernizacyjnych stworzenia warunków (lokalowych oraz pod względem wyposażenia) dla podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców. Znaczącą rolę ma również podnoszenie kompetencji językowych przez kontakt z literaturą, a praca z tekstem to umiejętność kluczowa dla poradzenia sobie we współczesnym społeczeństwie.

PRIORYTET 1:
ZAKUP NOWOŚCI WYDAWNICZYCH DO
BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

I. CELE I ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 1

Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych został stworzony z myślą o wzmocnieniu aktywności czytelniczej w bibliotekach publicznych przez kreowanie wzrostu liczby wypożyczanych publikacji oraz wzrostu liczby czytelników bibliotek publicznych. Szczególny nacisk został położony na budowanie nawyków czytelniczych przez stały dopływ nowości wydawniczych, możliwość systematycznego ubytковania (aktualizacja zasobów), a w konsekwencji zwiększenie oferty czytelniczej dla użytkowników bibliotek.

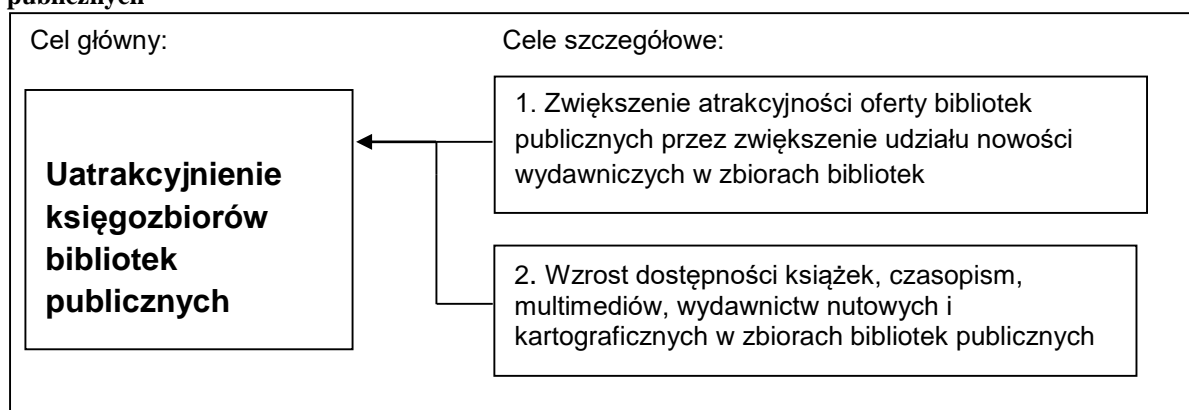
W związku z powyższym jako cel główny **Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych** należy wskazać:

Uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek publicznych

Zasadniczą funkcją Priorytetu 1 jest uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek publicznych, które, nawet jeśli bogate, w dużej części są przestarzałe. Problemem, który rozwiązać ma Priorytet 1, jest zatem nie tyle ilość, ile raczej jakość i struktura zbiorów bibliotecznych. Jako cele szczegółowe Priorytetu określono:

- 1) zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek publicznych przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek;
- 2) wzrost dostępności książek, czasopism, multimediiów, wydawnictw nutowych i kartograficznych w zbiorach bibliotek publicznych.

Schemat 9. Cel główny i cele szczegółowe Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych

Źródło: opracowanie własne.

ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 1

W ramach Priorytetu będzie wspierany zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych. W ramach dotacji biblioteki mogą nabywać książki, które ukazały się drukiem lub na innym nośniku (książki mówione, pisane alfabetem Braille'a, książki elektroniczne),

multimedia, wydawnictwa nutowe i kartograficzne, które są dostępne na rynku księgarskim, niezależnie, czy jest to pierwsze wydanie czy wznowienie, drukowane czasopisma kulturalne i społeczno-kulturalne, o charakterze ogólnopolskim o częstotliwości ukazywania się od miesięcznika do rocznika. Instytucją odpowiedzialną za przygotowanie, wdrożenie i realizację Priorytetu 1 jest Biblioteka Narodowa pełniąca rolę Operatora Priorytetu.

Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych jest kontynuacją oraz rozwinięciem dotychczasowego programu własnego Biblioteki Narodowej „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek”, który podobnie jak Priorytet 1 miał na celu uatrakcyjnienie, odnowienie i rozbudowę księgozbiorów bibliotecznych, został jednak dodatkowo rozbudowany w następujących kierunkach:

- 1) w 2015 r. o możliwość nabywania przez biblioteki publiczne bieżących czasopism kulturalnych i społeczno-kulturalnych; służyć to ma zwiększeniu dostępności, wzrostowi czytelnictwa czasopism i ich promowaniu;
- 2) został również znacznie zwiększony jego budżet, dzięki czemu **Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych** może objąć zakup większej liczby nowości wydawniczych niż kończący się Program.

II. FORMA WSPARCIA

Dofinansowanie będzie przekazywane beneficjentom w ramach pomocy finansowej budżetu państwa w formie dotacji celowej. Dotacja z budżetu państwa stanowić może maksymalnie 70% kosztów zadania. Jednostki samorządu terytorialnego będą zobowiązane do zapewnienia środków własnych na realizację zadania. Od 2016 r. minimalny poziom obowiązkowego wkładu własnego beneficjentów będzie różnicowany w zależności od zamożności organizatorów bibliotek (jednostek samorządu terytorialnego, na poziomie gmin, powiatów, województwa), według podziału jst poszczególnych szczebli na trzy grupy „zamożności”, dokonanego z uwzględnieniem wskaźników dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Do ustalenia grup „zamożności” zastosowano procentowe odniesienie wielkości dochodów podatkowych jednostki do średnich dochodów podatkowych obliczonych odpowiednio dla gmin, powiatów i województw. Do wyliczenia dochodów na 2016 r. podstawę wyliczeń stanowią dane ze sprawozdań jst za 2014 r. opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Finansów.

Wyodrębniono dla każdej z kategorii samorządów (gmin, powiatów i województw) po trzy grupy „zamożności”:

- 1) I. grupa (do 60,00% średnich dochodów podatkowych w kraju);

2) II. grupa (powyżej 60,01%, ale nie więcej niż 100,00% średnich dochodów podatkowych w kraju);

3) III. grupa (powyżej 100,01% średnich dochodów podatkowych w kraju).

Proponuje się stopniowanie wysokości wkładu własnego w zależności od zaszeregowania gminy, powiatu, województwa do odpowiedniej kategorii „zamożności” jst, odpowiednio:

– w 2016 r. wkład własny beneficjenta (stopniowanie co 5%) wynosi dla:

- 1) I. grupy – 30%,
- 2) II. grupy – 35%,
- 3) III. grupy – 40%,

– w 2017 r. wkład własny beneficjenta (stopniowanie co 10%) wynosi dla:

- 1) I. grupy – 30%,
- 2) II. grupy – 40%,
- 3) III. grupy – 50%,

– w 2018 r. wkład własny beneficjenta (stopniowanie co 10%) wynosi dla:

- 1) I. grupy – 40%,
- 2) II. grupy – 50%,
- 3) III. grupy – 60%,

– w 2019 r. wkład własny beneficjenta (stopniowanie co 10%) wynosi dla:

- 1) I. grupy – 50%,
- 2) II. grupy – 60%,
- 3) III. grupy – 70%,

– w 2020 r. wkład własny beneficjenta (stopniowanie co 15%) wynosi dla:

- 1) I. grupy – 50%,
- 2) II. grupy – 65%,
- 3) III. grupy – 80%.

Docelowo w poszczególnych grupach bibliotek (na poziomie gminy, powiatu, województwa) wkład własny w latach 2016–2020 wzrośnie:

- 1) w I. grupie – z 30% wkładu własnego do 50%,
- 2) w II. grupie bibliotek – z 35% do 65%,
- 3) w III. grupie bibliotek – z 40% do 80%.

Beneficjenci będą otrzymywali środki finansowe na podstawie umów zawieranych z Operatorem Priorytetu.

Dofinansowywanie zadań w ramach **Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych** realizowane będzie przez 5 lat.

Przyznawanie środków w ramach Priorytetu odbywać się będzie zgodnie z postanowieniami niniejszego Programu oraz na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej i regulaminu Priorytetu.

III. PRZEDMIOT DOFINANSOWANIA

W ramach *Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych* dofinansowany może być zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych.

W ramach dotacji biblioteki mogą nabywać książki, które ukazały się drukiem lub na innym nośniku (książki mówione, pisane alfabetem Braille'a, książki elektroniczne), multimedia, wydawnictwa nutowe i kartograficzne, które są dostępne na rynku księgarskim, niezależnie, czy jest to pierwsze wydanie czy wznowienie, drukowane czasopisma kulturalne i społeczno-kulturalne, o charakterze ogólnopolskim o częstotliwości ukazywania się od miesięcznika do rocznika. Środki pozyskane z dotacji nie mogą zostać przeznaczone na zakup podręczników szkolnych, bryków, skrótów i streszczeń lektur szkolnych, programów i gier komputerowych, filmów i nagrań muzycznych, dokumentów ikonograficznych, kolekcji historycznych pozyskiwanych od osób prywatnych lub z innych instytucji, książek i innych dokumentów dostępnych na rynku antykwarycznym, licencji na dostęp do baz danych, gazet, czasopism regionalnych, czasopism elektronicznych, czasopism ukazujących się częściej niż miesięcznik, a także nie można opłacać prenumeraty.

IV. ZAKRES CZASOWY

Zadanie dofinansowane z *Priorytetu 1* jest realizowane zgodnie z regulaminem Priorytetu w ciągu jednego roku, to znaczy beneficjent dokonuje zakupu nowości wydawniczych w tym samym roku rozliczeniowym, w którym uzyskał on dofinansowanie. Zadanie musi zostać zrealizowane do dnia 30 listopada danego roku.

Środki uzyskane w ramach dofinansowania z Priorytetu nie są środkami niewygasającymi i nie przechodzą na kolejny rok. Środki niewykorzystane muszą zostać zwrócone przez Operatora Priorytetu na rachunek Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w terminie do dnia 15 stycznia następnego roku.

Realizacja *Priorytetu 1. Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych* planowana jest na lata 2016–2020.

V. ADRESACI I PODMIOTY UPRAWNIONE DO UBIEGANIA SIĘ O DOTACJE

Grupą docelową, a więc końcowym beneficjentem Priorytetu 1, są użytkownicy bibliotek publicznych na terenie całego kraju, przy założeniu, że grupa ta będzie zwiększała się w miarę realizacji Programu. Bezpośrednimi beneficjentami Priorytetu 1 (instytucjami uprawnionymi do wnioskowania o dotację) są biblioteki publiczne zorganizowane w formie samorządowej instytucji kultury i inne samorządowe instytucje kultury posiadające w swojej strukturze biblioteki publiczne.

Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych będzie realizowany na terenie całego kraju w ramach corocznych naborów wniosków.

VI. PROCEDURA UBIEGANIA SIĘ O DOFINANSOWANIE

Kryteria i zasady rozdziału środków każdego roku realizacji Programu oraz szczegółowe informacje odnośnie do procedury ubiegania się o dofinansowanie zostaną przygotowane przez Operatora Priorytetu we współpracy z Zespołem Sterującym do spraw Zakupu nowości wydawniczych do bibliotek oraz dyrektorami wojewódzkich bibliotek publicznych i przedstawione ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do decyzji. Wszystkie informacje dotyczące podziału środków oraz szczegółów procedury ubiegania się o dotacje zostaną zawarte i ogłoszone w regulaminie **Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych**, opracowanym przez Bibliotekę Narodową w Warszawie – Operatora Priorytetu i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Regulamin będzie dostępny dla beneficjentów nie później niż z dniem ogłoszenia terminu naboru wniosków przez Operatora.

Tabela 33. Etapy ubiegania się o dotację z Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych

Lp.	Etapy	Podmiot	Szacunkowy czas	
1	Etap przygotowania wniosków	Ogłoszenie zatwierzonego przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego podziału środków dla poszczególnych bibliotek w ramach województw i terminu naboru wniosków	Operator Priorytetu	Zgodnie z regulaminem Priorytetu
2		Złożenie wniosków przez uprawnionych wnioskodawców u Operatora	Wnioskodawca	Zgodnie z ogłoszeniem Operatora

3	Etap oceny formalnoprawnej wniosku – możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów formalnoprawnych	Ocena formalna wniosków (ocena o charakterze zero/jeden)	Operator Priorytetu	Zgodnie z regulaminem, po upływie terminu naboru
4	Przedłożenie do decyzji wyników naboru ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego		Operator Priorytetu	
5	Podpisanie umów dofinansowania	Wprowadzenie danych z wniosków do systemu SZPON	Operator Priorytetu	Na bieżąco, zgodnie z kolejnością napływania wniosków
6		Przygotowanie umów i przesłanie ich do podpisu beneficjentom	Operator Priorytetu	Zgodnie z regulaminem Priorytetu
7		Podpisanie umów przez beneficjentów i odesłanie ich do Operatora	beneficjenci	Zgodnie z regulaminem Priorytetu
8		Podpisanie umów przez Operatora	Operator Priorytetu	Zgodnie z regulaminem Priorytetu
9	Przekazanie dotacji		Operator Priorytetu	Zgodnie z regulaminem Priorytetu
10	Realizacja zadania		beneficjenci	Do 30 listopada danego roku
11	Złożenie raportu z wykonania zadania		beneficjenci	Do 15 stycznia kolejnego roku

Źródło: opracowanie własne.

VII. ZAŁOŻENIA FINANSOWE PRIORYTETU 1

Wysokość dotacji z budżetu państwa

- 1) minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania na zakup nowości wydawniczych – 1500 zł;
- 2) maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania na zakup nowości wydawniczych nie jest określona jako stała, wynika z podziału środków dla poszczególnych bibliotek w ramach województw, dokonywanego corocznie przez Operatora we współpracy z bibliotekami wojewódzkimi.

Prognozy wielkości Priorytetu 1

- 1) środki z budżetu państwa pokryją około 50% kosztów całości zadania, jest to jednak jedynie przybliżona prognoza przy założeniu wkładu własnego beneficjentów zachowanego na minimalnym wymaganym poziomie;
- 2) założono zaangażowanie środków budżetu państwa w wysokości 135 mln zł w okresie 5 lat;
- 3) wszystkie podane wartości są kwotami brutto, zawierającymi podatek VAT.

VIII. TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW

Zasady prowadzenia ubytowania w bibliotekach publicznych są ściśle określone przepisami prawnymi. Określono je w § 16 i § 17 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 października 2008 r. w sprawie sposobu ewidencji materiałów bibliotecznych (Dz. U. poz. 1283). Określono w nich podstawy ewidencji ubytków, którymi są protokoły ubytków dla różnego typu materiałów (niezwróconych przez czytelników, za które biblioteka otrzymała inne materiały lub zapłatę, niezwróconych przez czytelników, za które biblioteka nie otrzymała innych materiałów, wycofanych ze zbiorów w wyniku selekcji).

Selekcji w bibliotekach podlegają przede wszystkim książki będące w złej kondycji fizycznej (np. na bardzo kwaśnym papierze, z wyrwanymi stronami, zalane, podarte, zacytane lub zniszczone w jakikolwiek inny sposób), następnie książki o zdezaktualizowanej treści (dotyczy to szczególnie książek niebeletrystycznych) oraz niepoczytne. Niezależnie od tego czytelnik może książkę zgubić i wówczas także podlega ona skreśleniu z inwentarza. Zniszczeniu i w konsekwencji selekcji szybciej ulegają książki dla dzieci młodszych, co powinno skutkować ich szybszym brakowaniem.

Według powyższych kryteriów książki zakupione w ramach Programu powinny podlegać standardowym zasadom selekcji zbiorów, z uwzględnieniem indywidualnych sytuacji losowych. Nie wymagają określenia odrębnych zasad selekcji czy utrzymywania ich w zasobach.

IX. INFORMACJA I SZKOLENIA

Za przygotowanie informacji o zasadach realizacji Priorytetu będzie odpowiedzialna Biblioteka Narodowa jako Operator Priorytetu. Beneficjenci są obowiązani do informowania, że zadanie zrealizowano ze środków ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach Programu.

Na stronie internetowej Biblioteki Narodowej będzie zamieszczona lista najczęstszych pytań i odpowiedzi (FAQ) w zakresie przygotowania dokumentów związanych z aplikowaniem, a następnie wdrażaniem projektów oraz informacja o rozstrzygnięciach Priorytetu.

X. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

W procesie sprawozdawczości i monitoringu Priorytetu uczestniczą: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Operator Programu – Biblioteka Narodowa oraz beneficjenci.

Beneficjenci są obowiązani do składania raportu końcowego zgodnie ze wzorem opracowanym przez Operatora Priorytetu. Raport końcowy zawiera ocenę jakościową realizacji zadania, osiągnięte wskaźniki rezultatów zadania oraz rozliczenie finansowe zadania. Rozliczenie finansowe musi mieć swoje odzwierciedlenie w dokumentacji finansowej (faktury).

Biblioteka Narodowa sporządza sprawozdanie z realizacji Priorytetu i przekazuje je Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego (właściwym departamentom odpowiedzialnym za nadzór merytoryczny i finansowy nad realizacją ***Priorytetu 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych***) zgodnie z obowiązującymi przepisami na podstawie wzorów przygotowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

PRIORYTET 2:
INFRASTRUKTURA BIBLIOTEK 2016–2020

I. CELE I ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 2

Priorytet 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 został stworzony z myślą o wzmocnieniu, a także przekształceniu i rozwoju funkcji, jakie w życiu społeczności lokalnych pełnią biblioteki publiczne w gminach wiejskich, miejsko-wiejskich oraz miejskich do 50 tys. mieszkańców. Lokalne biblioteki mogą i powinny stanowić nie tylko możliwość utrzymania i upowszechniania wśród mieszkańców czytelnictwa, ale także stanowić centrum integrujące społeczność lokalną oraz stwarzające warunki dla zwiększenia uczestnictwa w kulturze różnych (pod względem grup wiekowych, poziomu wykształcenia, czy grup zawodowych) członków społeczności lokalnych.

W związku z powyższym, jako cel główny **Priorytetu 2** należy wskazać:

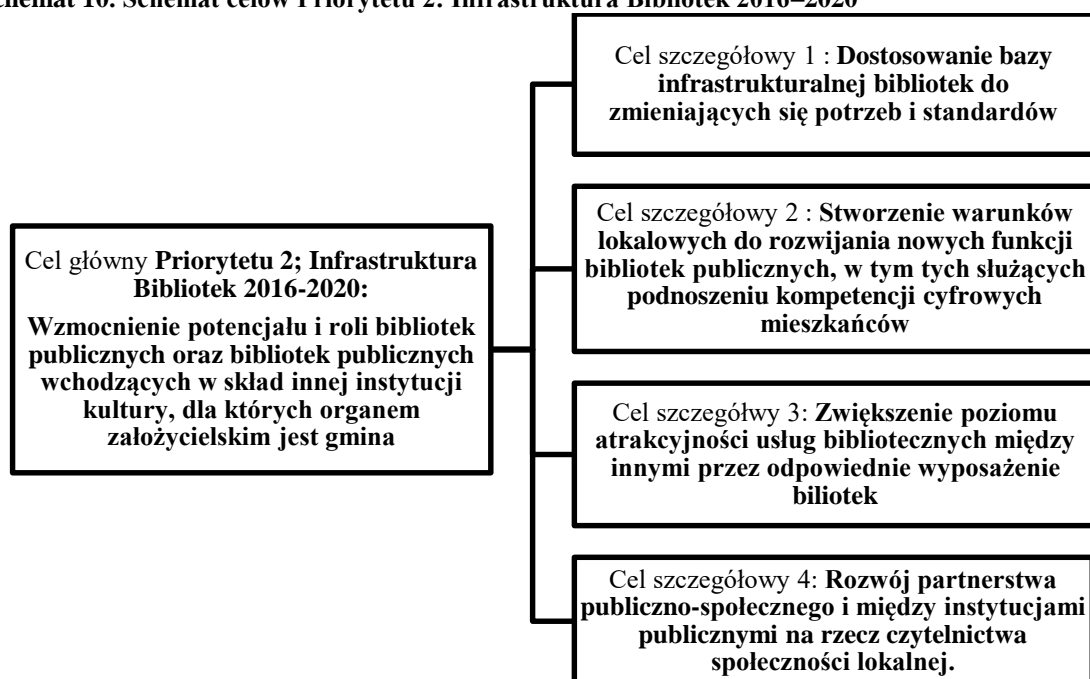
Wzmocnienie potencjału i roli bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innej instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina

Zasadniczą funkcją Programu jest przekształcenie bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innej instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina, w nowoczesne centra dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodki życia społecznego.

Jako cele szczegółowe **Priorytetu 2** określono:

- 1) dostosowanie bazy infrastrukturalnej bibliotek do zmieniających się potrzeb i standardów;
- 2) stworzenie warunków lokalowych do rozwijania nowych funkcji bibliotek publicznych, także tych służących podnoszeniu kompetencji cyfrowych mieszkańców;
- 3) zwiększenie poziomu atrakcyjności usług bibliotecznych między innymi przez odpowiednie wyposażenie bibliotek;
- 4) rozwój partnerstwa publiczno-społecznego i między instytucjami publicznymi (także szkołami, które prowadzą biblioteki) na rzecz czytelnictwa społeczności lokalnej.

Schemat 10. Schemat celów Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020

Źródło: opracowanie własne .

ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE

W ramach Priorytetu 2 będzie wspierany remont, przebudowa, rozbudowa i budowa wraz z wyposażeniem budynków bibliotek (z wyłączeniem miast powyżej 50 000 mieszkańców) oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innych instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina. Instytucją odpowiedzialną za przygotowanie, wdrożenie i realizację Priorytetu 2 jest Instytut Książki w Krakowie pełniący rolę Operatora priorytetu.

Priorytet 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 jest kontynuacją oraz rozwinięciem Priorytetu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek” realizowanego w ramach pierwszego celu szczegółowego Programu Wieloletniego KULTURA+⁵¹⁾, jakim było wzmocnienie potencjału i roli bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innej instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina.

Podobnie jak w swojej pierwotnie przyjętej wersji Priorytet 2 (wówczas priorytet Programu Wieloletniego KULTURA+) ma na celu przekształcenie bibliotek publicznych oraz bibliotek publicznych wchodzących w skład innych instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina, w nowoczesne centra dostępu do wiedzy, kultury oraz ośrodki życia

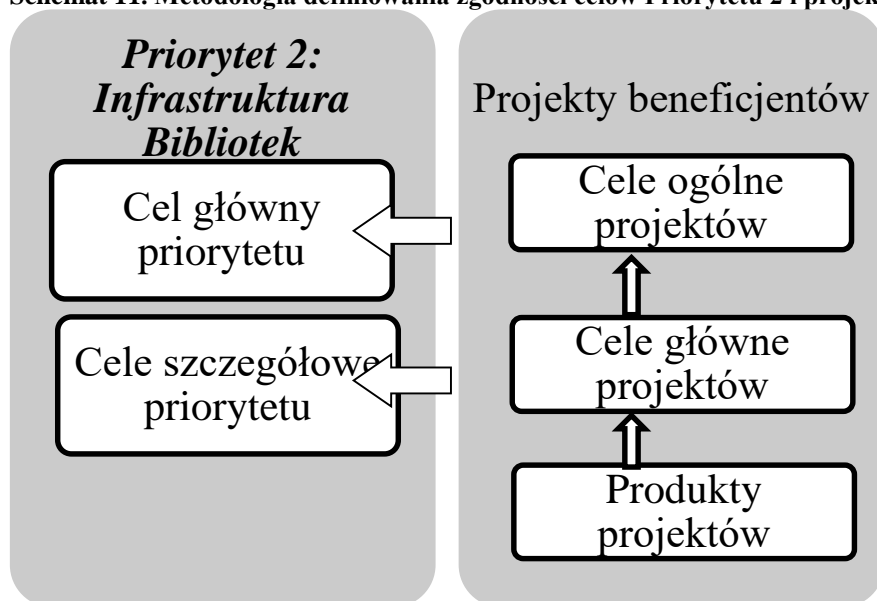
⁵¹⁾ Uchwała nr 176/2015 Rady Ministrów z dnia 12 października 2010 r. w sprawie ustanowienia Programu Wieloletniego KULTURA+.

społecznego. Przy czym w obecnej edycji Programu jego realizacja dodatkowo wspierać powinna:

- 1) tworzenie lokalnych partnerstw publiczno-społecznych na rzecz bibliotek, realizowane między innymi przez współpracę z lokalnymi organizacjami i mieszkańcami już na etapie przygotowania wniosku o dofinansowanie (uwzględnianie potrzeb i oczekiwań mieszkańców za pomocą obowiązkowych konsultacji społecznych przeprowadzanych na ogólnie przyjętych zasadach);
- 2) konieczność uwzględnienia w planowanych nowych funkcjach bibliotek objętych Priorytetem działań służących podnoszeniu kompetencji informatycznych (cyfrowych) lokalnej społeczności, przy jednoczesnym właściwym zaplanowaniu wyposażenia dla tak definiowanej funkcji;
- 3) rozwój technologiczny procesu wypożyczeń książek (np. systemy automatycznych zwrotów książek i inne wspierające wydłużanie serwisu bibliotecznego);
- 4) budowanie rozpoznawalności bibliotek na terenie gminy, przez obligatoryjne wprowadzenie jednolitej identyfikacji wizualnej bibliotek w otoczeniu, w tym drogowskazów do biblioteki w formie znaków informujących o obiektach użyteczności publicznej stawianych przez gminę.

Cele poszczególnych projektów beneficjentów powinny wpisywać się w cele **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020**. Zgodność celów projektu z celami **Priorytetu 2** będzie weryfikowana na podstawie poniższego schematu.

Schemat 11. Metodologia definiowania zgodności celów Priorytetu 2 i projektów beneficjentów

Źródło: opracowanie własne.

W celach poglądowych w tabeli nr 18 przedstawiono wskaźniki względne – wskaźniki obrazujące wpływ **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020** na otoczenie, tj. na dane publikowane przez Główny Urząd Statystyczny. W związku z tym dla każdego wskaźnika pokazano:

- 1) wariant zaniechania, tj. wariant zmian wskaźnika zgodnie z tendencjami z ostatniego roku;
- 2) wariant realizacji, tj. wariant uwzględniający wariant zaniechania wraz z określeniem wpływu Programu na wskaźnik;
- 3) wariant różnicowy pokazujący możliwy wpływ **Priorytetu 2** na zmianę wskaźnika publikowanego przez Główny Urząd Statystyczny.

Prezentowane dane mają charakter wyłącznie poglądowy, co wynika z następujących przesłanek:

- 1) żaden z podmiotów uczestniczących w **Priorytecie 2** nie ma wpływu na metodologię obliczenia wskaźników przez Główny Urząd Statystyczny, a każda zmiana w tym zakresie może wpłynąć na wielkość wskaźnika;
- 2) na wartość wskaźnika dla danego roku wpływa szereg czynników zlokalizowanych poza **Priorytetem 2**, na które podmioty uczestniczące w **Priorytecie 2** nie mają wpływu.

W związku z powyższym przedstawione wskaźniki stanowią jedynie próbę oceny wpływu **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020** na otoczenie i nie mają charakteru zobowiązującego. Wartość bazowa będzie weryfikowana co roku.

Tabela 34. Wskaźniki względne Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 ⁵²⁾

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wariant	Wartość bazowa – rok 2012	2016	2017	2018	2019	2020	Wartość docelowa
1	Liczba czytelników we wszystkich bibliotekach w Polsce	Wariant zaniechania*	6 469 653	6 469 653	6 469 653	6 469 653	6 469 653	6 469 653	6 469 653
		Zmiana		bz	bz	bz	bz	bz	bz
		Wariant realizacji	6 469 653	6 469 653	6 473 427	6 480 975	6 488 523	6 530 037	6 564 003
		Zmiana		bz	1,0006%	1,0018%	1,0029%	1,0093%	1,0146%
		Wariant różnicowy		0	3774	11 322	18 870	60 384	94 350
		Zmiana**						0,01%	
W skali całego Priorytetu Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 możliwe jest spowodowanie wzrostu liczby czytelników o ok. 0,01 punktu procentowego w 2020 r. w stosunku do roku bazowego (realnie do 2023).									
2	Liczba obiektów przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych	Wariant zaniechania	2588	2717,40	2853,27	2 995,93	3145,73	3303,02	3468,17
		Zmiana		5,00%	5,00%	5,00%	5,00%	5,00%	34%
		Wariant realizacji	2588	2754,40	2890,27	3032,93	3182,73	3340,02	3468,17
		Zmiana		1,014%	1,013%	1,012%	1,012%	1,011%	41%
		Wariant różnicowy		32,2	32,2	32,2	32,2	32,2	161
		Zmiana						7%	
W skali całego Priorytetu Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 możliwe jest zwiększenie liczby obiektów przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych o 7 punktów procentowych w 2020 r., w stosunku do roku bazowego (realnie do 2023 r.)									
*-analiza okresu 2008–2012 wskazuje, że liczba czytelników oscyluje wokół tego samego poziomu, przyjęto, że będzie się ona utrzymywała na poziomie z 2012 r., tj. 6 469 653 osób									
**-zmiana z poziomu 1,4% została obniżona do poziomu 1%, ponieważ wzrost obejmuje także osoby korzystające z obiektów bibliotecznych niebędące jednak zarejestrowanymi czytelnikami									

Zródło: opracowanie własne.

W związku z tym każdy beneficjent na etapie wniosku o dofinansowanie określi dla celów statystycznych następujące informacje:

- 1) czy biblioteka jest przystosowana do osób niepełnosprawnych i w jakim zakresie;
- 2) jaka jest liczba ludności według najbardziej aktualnych w momencie składania wniosku danych;
- 3) jaka jest liczba osób korzystających z biblioteki, za ten sam rok za który podana jest liczba ludności (pkt 2).

Zalecane wskaźniki dla beneficjentów Priorytetu:

1. Rezultaty:

- 1) liczba osób korzystających dla poszczególnych obiektów bibliotecznych objętych wsparciem (wskaźnik obowiązkowy bez względu na rodzaj projektu);
- 2) liczba zmodernizowanych obiektów objętych wsparciem;

⁵²⁾ Wskaźniki mają charakter pogładowy i niewywiązanie się z nich nie stanowi o braku realizacji **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020**.

- 3) liczba nowo wybudowanych obiektów objętych wsparciem;
- 4) liczba wyposażonych obiektów objętych wsparciem;
- 5) liczba obiektów objętych wsparciem przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych;
- 6) liczba obiektów objętych wsparciem przystosowanych pod względem warunków lokalowych i wyposażenia dla podnoszenia kompetencji cyfrowych mieszkańców;
- 7) liczba zawiązanych partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju bibliotek objętych wsparciem.

2. Produkty:

- 1) powierzchnia zmodernizowanych obiektów objętych wsparciem;
- 2) powierzchnia nowo wybudowanych obiektów objętych wsparciem;
- 3) liczba zakupionego wyposażenia obiektów objętych wsparciem.

Biblioteki zostaną przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Tym samym infrastruktura bibliotek będzie jednym z elementów realizacji postanowień ratyfikowanej przez Polskę Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 oraz z 2018 r. poz. 1217). Postanowienie art. 30 Konwencji przewiduje między innymi, że każde z państw sygnatariuszy zapewni osobom niepełnosprawnym udział, na zasadzie równości z innymi osobami, w życiu kulturalnym i podejmie wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia, aby osoby niepełnosprawne miały dostęp do miejsc działalności kulturalnej lub usług z nią związanych, takich jak: teatry, muzea, kina, biblioteki i usługi turystyczne oraz, w miarę możliwości, aby miały dostęp do zabytków i miejsc ważnych dla kultury narodowej. Uczestnictwo w kulturze jest istotnym elementem rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pobudza do działania, zachęca do interakcji z innymi ludźmi.

II. FORMA WSPARCIA

Dofinansowanie będzie przekazywane Beneficjentom w ramach pomocy finansowej budżetu państwa w formie dotacji celowej. Dotacja z budżetu państwa stanowić może maksymalnie 75% kosztów zadania. Biblioteka publiczna oraz biblioteka publiczna wchodząca w skład innej instytucji kultury, dla której założycielem jest gmina – wnioskodawca zobowiązany będzie do zapewnienia środków własnych na realizację zadania w wysokości co najmniej 25% wszystkich kosztów, które łącznie z dotacją z **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020** stanowić będą 100% kosztów zadania.

Beneficjenci będą otrzymywali środki finansowe na podstawie harmonogramu i zakresu rzeczowo-finansowego ujętego w umowie o dofinansowanie.

Dofinansowanie zadań w ramach **Priorytetu 2** będzie realizowane przez 5 lat.

Przyznawanie środków w ramach **Priorytetu 2** będzie odbywać się zgodnie z postanowieniami niniejszego Programu oraz na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

III. PRZEDMIOT DOFINANSOWANIA

W ramach **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020** mogą być dofinansowane następujące typy projektów: budowa, remont, rozbudowa, przebudowa wraz z wyposażeniem budynków biblioteki, podnoszące jej standard. Jednym zadaniem może być objęty jeden budynek biblioteki.

Dofinansowaniem mogą być objęte projekty realizowane tylko w bibliotekach publicznych (z wyłączeniem gmin miejskich powyżej 50 000 mieszkańców) oraz bibliotekach wchodzących w skład innej instytucji kultury, dla których organem założycielskim jest gmina (z wyłączeniem miast powyżej 50 000 mieszkańców).

Wnioskodawca powinien posiadać dokument stwierdzający prawo do dysponowania nieruchomością (będącej przedmiotem projektu) na cele budowlane, w rozumieniu art. 3 pkt 11 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333). Preferowane będą projekty dotyczące obiektów (nieruchomości), co do których wnioskodawca będzie mógł okazać tytuł prawny potwierdzający prawo własności, obiekty w nieodpowiednim stanie technicznym oraz obiektów zabytkowych.

W przypadku realizacji projektu na nieruchomości, co do której wnioskodawca posiada tytuł prawny wynikający z innego niż prawo własności tytułu prawnego, a w szczególności umowy użytkowania wieczystego, najmu lub dzierżawy, wnioskodawca winien wykazać prawną możliwość korzystania z nieruchomości w okresie kolejnych pięciu lat kalendarzowych liczonych od dnia zakończenia realizacji projektu.

W ramach inwestycji przewiduje się zamknięty katalog kosztów kwalifikowanych.

Dofinansowanie będzie udzielone wyłącznie na pokrycie:

- 1) kosztów twardych obejmujących: koszty robót budowlanych i montażowych, koszty prac remontowych, koszty zakupu materiałów i wyposażenia (bez zbiorów bibliotecznych) niezbędnych do realizacji zakresu rzeczowego zadania, koszty transportu, ubezpieczenia i montażu;
- 2) kosztów miękkich (ich udział w realizacji zadania w części finansowanej z dotacji nie może przekroczyć 10%) obejmujących: koszty przygotowania dokumentacji technicznej projektu, koszty obsługi geodezyjnej, koszty realizacji zamówień publicznych integralnie powiązanych z inwestycją, koszty inspektorów nadzoru inwestorskiego, koszty ekspertyz i opinii, koszty nadzoru autorskiego, koszty związane z promocją zadania i źródeł jego finansowania.

W kosztorysie zadania należy uwzględnić wyłącznie koszty niezbędne do realizacji tego zadania. Nie może w nim być uwzględniony podatek od towarów i usług, zwany dalej „podatkiem VAT”, w wysokości której podatnikowi przysługuje prawo do jego odzyskania lub rozliczenia w deklaracjach składanych do urzędu skarbowego, przy czym:

- 1) wnioskodawcy, którzy nie mają prawnej możliwości odzyskania lub rozliczenia podatku VAT związanego z realizacją zadania (dla których podatek VAT jest kosztem) – sporządzają kosztorysy w kwotach brutto (łącznie z podatkiem VAT);
- 2) wnioskodawcy, którzy mają możliwość całkowitego odzyskania lub rozliczenia podatku VAT związanego z realizacją zadania – sporządzają kosztorysy w kwotach netto (tj. nie uwzględniają w nich kwot podatku VAT, które będą podlegały odzyskaniu lub rozliczeniu);
- 3) wnioskodawcy, którzy mają możliwość częściowego odzyskania lub rozliczenia podatku VAT związanego z realizacją zadania – sporządzają kosztorysy w kwotach, w których uwzględniają część kwoty podatku VAT, która nie będzie podlegała odzyskaniu lub rozliczeniu.

Możliwość odzyskania podatku VAT rozpatruje się w świetle przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (Dz. U. z 2020 r. poz. 106, 568, 1065 i 1106).

IV. ZAKRES CZASOWY

Zadania dotyczące budowy nowego obiektu, remontu, rozbudowy i przebudowy istniejącego budynku biblioteki wraz z wyposażeniem powinny być realizowane maksymalnie w ciągu 36 miesięcy od dnia określonego w umowie o dofinansowanie zadania. W szczególnie uzasadnionych przypadkach okresy te mogą zostać wydłużone maksymalnie o 12 miesięcy

(przez aneksowanie umowy dofinansowania). Wszystkie zadania muszą być zakończone do dnia 31 grudnia 2020 r. bez względu na czas ich realizacji. Jeżeli projekt obejmuje dłuższy okres niż rok kalendarzowy, beneficjent otrzyma transzę środków w kolejnym roku.

Wnioskodawca, korzystając z własnych środków, może rozpocząć prace związane z realizacją zadania przed momentem podpisania umowy o dofinansowaniu zadania.

Wnioskodawca po wydatkowaniu środków z dotacji, może kontynuować prace związane z realizacją zadania z wykorzystaniem środków własnych, z zachowaniem terminu zakończenia zadania określonego w umowie o dofinansowaniu.

Środki finansowe z dotacji niewykorzystane do dnia 31 grudnia będą zwracane przez Operatora Programu na rachunek Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie później niż do dnia 15 stycznia roku następnego.

V. ADRESACI I PODMIOTY UPRAWNIONE DO UBIEGANIA SIĘ O DOTACJE

Grupą docelową, a więc końcowym beneficjentem *Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020*, są wspólnoty lokalne zamieszkujące gminy wiejskie, miejsko-wiejskie lub gminy miejskie do 50 000 mieszkańców.

Bezpośrednimi beneficjentami Priorytetu (instytucjami uprawnionymi do wnioskowania o dotację) są samorządowe instytucje kultury (biblioteki publiczne będące samodzielnymi instytucjami kultury oraz samorządowe instytucje kultury, w skład których wchodzi biblioteki publiczne), dla których organizatorem jest odpowiednio gmina wiejska, miejsko-wiejska lub gmina miejska do 50 000 mieszkańców⁵³).

Priorytet 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020 realizowany będzie na terenie całego kraju w ramach corocznych naborów wniosków.

VI. PROCEDURA UBIEGANIA SIĘ O DOFINANSOWANIE

Realizacja poszczególnych elementów procedury ubiegania się o dofinansowanie w ramach Priorytetu odbywa się w postaci elektronicznej lub papierowej.

System wyboru projektów opiera się o schemat: złożenie wniosku – ocena formalna – ocena merytoryczna – ranking projektów – akceptacja listy projektów proponowanych do dofinansowania. Celem oceny merytorycznej jest wyłonienie najlepszych projektów (przez przyznanie im punktacji) spośród tych, które spełniły wymagania formalne oraz utworzenie rankingu. Na etapie oceny merytorycznej weryfikacji będzie podlegać deklarowany przez wnioskodawców poziom standardów organizacyjnych, funkcjonalnych i programowych po

⁵³) Liczba ludności według najbardziej aktualnych w momencie składania wniosku danych.

zakończeniu zadania realizowanego w ramach Priorytetu. Obowiązkowe będzie przystosowanie obiektów objętych dofinansowanymi zadaniami do obsługi osób niepełnosprawnych z różnymi dysfunkcjami, z wyjątkiem przypadków, gdy nie będzie to możliwe z przyczyn techniczno-budowlanych oraz przeprowadzenie konsultacji społecznych w celu zasięgnięcia opinii środowisk lokalnych. Beneficjent priorytetu jest również zobligowany do przygotowania i wprowadzenia jednolitej identyfikacji wizualnej remontowanych, modernizowanych lub budowanych w ramach dotacji z Priorytetu budynków, w tym do ustawienia drogowych znaków do biblioteki w formie znaków informujących o obiektach użyteczności publicznej stawianych przez gminę. Preferowane będą projekty, w efekcie których powstanie nowa oferta bibliotek skierowana do dzieci i młodzieży, powstaną lokalne partnerstwa publiczno-społeczne na rzecz biblioteki oraz centra (pracownie) podnoszenia kompetencji informatycznych (cyfrowych) lokalnej społeczności.

Osiągnięcie przez wnioskodawcę standardów określonych w kryteriach zadeklarowanych na etapie składania wniosków o dofinansowanie, poddane zostanie weryfikacji formalnej i merytorycznej podczas procesu kontroli trwałości projektu.

Fakt złożenia wniosku w ramach **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020** nie może być traktowany jako gwarancja uzyskania dotacji.

Tabela 35. Etapy ubiegania się o dotację Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020

Lp.	Etapy		Podmiot	Szacunkowy czas
1		Ogłoszenie przez Operatora Priorytetu konkursu	Operator Priorytetu	Rozpoczęcie procesu
2	Etap przygotowania wniosków (60 dni)	Złożenie wniosków przez uprawnionych wnioskodawców u Operatora Priorytetu	Wnioskodawca	60 dni
3		Etap oceny formalnej wniosku – możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów formalnych (37 dni)	Ocena formalna wniosków (ocena o charakterze zero/jeden)	Operator Priorytetu
4	Etap oceny merytorycznej wniosku oraz ustalenie listy projektów do dofinansowania (37 dni)	Ewentualne wezwanie do korekt i uzupełnień	Operator Priorytetu	Po zakończeniu oceny formalnej
5		Ewentualne korekty i uzupełnienia	Wnioskodawca	7 dni
6	Etap oceny merytorycznej wniosku oraz ustalenie listy projektów do dofinansowania (37 dni)	Ocena merytoryczna wniosków na podstawie kryteriów merytorycznych – możliwość odrzucenia wniosków niespełniających kryteriów merytorycznych	Operator Priorytetu	30 dni
7		Możliwość złożenia wyjaśnień ze strony beneficjentów	Wnioskodawca	7 dni
8	Akceptacja przez Ministra proponowanych dofinansowań		Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	15 dni
9	Etap ewentualnego odwołania	Ewentualne złożenie odwołania od decyzji Ministra	Wnioskodawca	7 dni
		Rozpatrzenie odwołania od wyniku decyzji Ministra	Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	14 dni

Lp.	Etapy	Podmiot	Szacunkowy czas
10	Podpisanie umów dofinansowania i przekazanie dotacji	Operator Priorytetu – Wnioskodawca (Beneficjent)	15 dni
11	Realizacja projektów	Beneficjent	36 miesięcy (+ ewentualnie 12 miesięcy)
12	Złożenie sprawozdań	Beneficjent	Zgodnie z harmonogramem
13	Zakończenie i rozliczenie projektu	Beneficjent	Zgodnie z harmonogramem
14	Kontrola realizacji zadania	Operator Priorytetu	W trakcie lub po zakończeniu realizacji
15	Kontrola trwałości projektu – do 5 lat kalendarzowych po zakończeniu realizacji zadania	Operator Priorytetu	do 5 lat od zakończenia zadania

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowe informacje odnośnie do procedury ubiegania się o dofinansowanie zawarte zostaną w Regulaminie **Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020**, opracowanym przez Instytut Książki w Krakowie – Operatora Priorytetu i zatwierdzonym przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Regulamin będzie dostępny dla beneficjentów nie później niż z dniem ogłoszenia pierwszego naboru wniosków przez Operatora.

VII. ZAŁOŻENIA FINANSOWE

Wysokość dotacji z budżetu państwa:

- 1) minimalna kwota dofinansowania dla budowy nowego obiektu, remontu, rozbudowy i przebudowy istniejącego obiektu wraz z jego wyposażeniem – 50 tys. zł;
- 2) maksymalna kwota dofinansowania dla budowy nowego obiektu, remontu, rozbudowy i przebudowy istniejącego obiektu wraz z jego wyposażeniem – 2 000 tys. zł.

W przypadku gdy wartość przedsięwzięcia po przeprowadzeniu postępowania przetargowego zwiększy się – dotacja jest przyznawana w wysokości wynikającej z kwoty dofinansowania zadeklarowanej we wniosku (oznacza to konieczność zaangażowania większych środków własnych).

Prognozy wielkości Programu:

- 1) środki z budżetu państwa pokryją 75% kosztów zadania, środki z wkładu własnego beneficjentów (z ew. wsparciem z innych źródeł) – 25%;
- 2) założono zaangażowanie środków budżetu państwa w wysokości 150 mln zł w okresie 5 lat.

Dofinansowanie będzie przekazywane beneficjentom w formie dotacji celowej w ramach pomocy finansowej z budżetu państwa. Ogłoszenie pierwszego konkursu będzie miało miejsce w 2015 r.

W ramach środków z budżetu państwa minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego może wydzielić kwotę na odwołania.

VIII. KRYTERIA MERYTORYCZNEJ OCENY WNIOSKÓW

Celem oceny merytorycznej będzie wyłonienie najlepszych projektów spośród tych, które spełniły wymagania formalne i utworzenie rankingu, na podstawie deklaracji parametrów, jakie będzie spełniać biblioteka dzięki uzyskaniu dotacji.

Osiągnięcie celów Priorytetu jest uzależnione bezpośrednio od spełnienia przez nowo wybudowane lub wyremontowane, przebudowane, rozbudowane i wyposażone biblioteki wysokich standardów związanych z zagadnieniem obsługi użytkowników. Stąd założenie, że w momencie zakończenia inwestycji, obiekty bibliotek dofinansowane w ramach Priorytetu będą spełniały przynajmniej wymagania zdefiniowane w Certyfikacie Biblioteka+, w tym m.in.:

- 1) budynek nowej/wyremontowanej/przebudowanej/rozbudowanej/wyposażonej biblioteki zostanie zaprojektowany w ten sposób, aby większość zbiorów było osiągalnych w wolnym dostępie; każdy nowy budynek musi być ponadto przystosowany do obsługi osób niepełnosprawnych, zaopatrzone w sprzęt informatyczny odpowiednio do liczby obsługiwanych czytelników i czynny co najmniej 40 godzin w tygodniu;
- 2) w bibliotece będzie zatrudniona profesjonalnie przygotowana kadra (cały personel z przygotowaniem merytorycznym), co zapewni najwyższy standard obsługi;
- 3) minimum 50% zbiorów będzie wprowadzonych do zintegrowanego systemu komputerowego, dostępnego zarówno w lokalu biblioteki, jak i zdalnie przez przeglądarkę internetową, zgodnego z obowiązującym formatem MARC2⁵⁴).

Dodatkowe punkty będą przyznawane projektom, w ramach których powstanie nowa oferta bibliotek skierowana do dzieci i młodzieży, powstaną lokalne partnerstwa publiczno-społeczne na rzecz biblioteki oraz centra (pracownie) podnoszenia kompetencji informatycznych (cyfrowych) lokalnej społeczności, zwiększy się liczba osób korzystających w roku z biblioteki, a także obiekt objęty projektem będzie własnością biblioteki.

Przewidziano również dodatkową punktację w ocenie merytorycznej zadań dla obiektów o znacznym zużyciu technicznym oraz dla obiektów bibliotecznych będących zabytkami.

⁵⁴ **Format MARC 21** jest opracowywany, utrzymywany i corocznie (najczęściej w październiku) aktualizowany przez Network Development and MARC Standards Office w Bibliotece Kongresu – więcej informacji na stronie: <http://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/nfs/marc/format-marc-21>.

Szczegółowe kryteria oceny merytorycznej zostaną określone przez Operatora Priorytetu.

Dla zapewnienia przejrzystości i obiektywności oceny wniosków o dofinansowanie, wszystkie kryteria oceny merytorycznej powinny być ustalone w formule zero/jeden (nie spełnia/spełnia kryterium według deklaracji wnioskodawcy) i w formule matematycznej do ustalenia wartości kryterium liczbowego.

Skład zespołu eksperckiego przedstawia Operator Priorytetu do akceptacji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

IX. TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW

Biblioteka publiczna oraz samorządowa instytucja kultury, w skład której wchodzi biblioteka publiczna, dla której organizatorem jest gmina, są zobowiązane do zapewnienia finansowania działania biblioteki co najmniej przez 5 pełnych lat kalendarzowych po zakończeniu realizacji zadania w sposób opisany w umowie. Finansowanie działania biblioteki jest rozumiane jako pokrycie kosztów eksploatacji bieżącej obiektów, kosztów funkcjonowania biblioteki oraz zapewnienie środków na osiągnięcie/utrzymanie deklarowanych we wniosku standardów.

W przypadku niewykonania umowy zgodnie z jej warunkami, przekazane beneficjentowi środki finansowe podlegają zwrotowi wraz z odsetkami liczonymi jak od zaległości podatkowych, na podstawie trybu egzekucji administracyjnej.

X. INFORMACJA I SZKOLENIA

Przed naborem projektów do *Priorytetu 2: Infrastruktura Bibliotek 2016–2020* zostaną zorganizowane szkolenia dla potencjalnych beneficjentów z zakresu przygotowania wniosków o dofinansowanie projektów.

Drugi pakiet szkoleń zostanie zorganizowany dla beneficjentów, którzy podpiszą umowy o dofinansowanie i będzie dotyczył procedur realizacji i rozliczania projektu.

Na stronie internetowej prowadzonej przez Instytut Książki w Krakowie będzie zamieszczona lista najczęstszych pytań i odpowiedzi (FAQ) w zakresie przygotowania dokumentów związanych z aplikowaniem, a następnie wdrażaniem projektów.

XI. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

W procesie sprawozdawczości i monitoringu Priorytetu uczestniczą: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Operator Priorytetu – Instytut Książki w Krakowie oraz beneficjenci.

Beneficjenci są zobowiązani do składania sprawozdań z rzeczowej i finansowej realizacji projektu co najmniej w cyklu rocznym, zgodnie ze wzorem opracowanym przez Operatora Priorytetu. Sprawozdanie bazuje na harmonogramie i zakresie rzeczowo-finansowym ujętym w umowie o dofinansowanie. Sprawozdawany zakres rzeczowy musi mieć swoje odzwierciedlenie w dokumentacji finansowej (faktury, protokoły odbioru).

Instytut Książki w Krakowie sporządza sprawozdanie z realizacji Priorytetu i przekazuje je ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (właściwym departamentom odpowiedzialnym za nadzór merytoryczny i finansowy nad realizacją ***Priorytetu 2 Infrastruktura Bibliotek 2016–2020***) przygotowane zgodnie z obowiązującymi przepisami na podstawie wzorów przygotowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

PRIORYTET 3:

**ROZWIJANIE ZAINTERESOWAŃ UCZNIÓW
PRZEZ PROMOWANIE I WSPIERANIE ROZWOJU
CZYTELNICTWA WŚRÓD DZIECI I MŁODZIEŻY,
W TYM ZAKUP NOWOŚCI WYDAWNICZYCH**

I. WSTĘP

Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych, w Programie jest realizowany jako program wspierania w latach 2016–2020 organów prowadzących szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, dotychczasowe gimnazja i dotychczasowe szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem przedszkoli, branżowych szkół II stopnia, szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej, oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, a także szkoły polskie (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej), szkoły i zespoły szkół w Polsce oraz przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 8 ust. 5 pkt 1 lit. a i pkt 2 lit. c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, oraz biblioteki pedagogiczne, w zakresie rozwijania zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży.

Realizacja **Priorytetu 3** będzie miała wpływ na:

- 1) uatrakcyjnienie księgozbiorów bibliotek szkolnych i pedagogicznych oraz wzmocnienie ich potencjału i roli;
- 2) zwiększenie dostępu uczniów do atrakcyjnych książek o tematyce bliskiej ich współczesnym doświadczeniom w poznawaniu i rozumieniu otaczającego świata;
- 3) zwiększenie dostępu nauczycieli do literatury pedagogicznej i metodycznej w bibliotekach pedagogicznych, wspierającej promocję czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 4) zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek szkolnych i pedagogicznych przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych (książek niebędących podręcznikami) w zbiorach tych bibliotek;
- 5) rozwój współpracy między szkołami, bibliotekami pedagogicznymi i bibliotekami publicznymi.

II. PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną Programu w zakresie realizacji **Priorytetu 3** stanowi art. 90u ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty.

III. CEL GŁÓWNY

Czytanie jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i refleksyjnego przetwarzania tekstów, w tym tekstów kultury, to jedna z najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w procesie kształcenia. Ważne jest, aby zainteresować ucznia czytaniem na każdym etapie edukacji. Każdy uczeń powinien mieć łatwy dostęp do książek, które go zainteresują, wciągają, zaintrygują. Jest to jeden z najbardziej skutecznych sposobów rozwijania u dziecka zainteresowań, kompetencji czytania ze zrozumieniem oraz kształtowania u niego nawyku czytania i spowodowania, aby sięgało po książki również w dorosłym życiu.

Od lat są realizowane działania, które służą rozwijaniu zainteresowań czytelniczych uczniów oraz kompetencji czytania uczniów, w tym związane z edukacją czytelniczą oraz kształtowaniem twórczych postaw uczniów. Pomocą w doskonaleniu tych procesów jest dobrze wyposażona biblioteka szkolna i biblioteka pedagogiczna.

Celem **Priorytetu 3** jest zatem wzmocnienie zainteresowań i aktywności czytelniczej uczniów przez wspieranie organów prowadzących szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, dotychczasowe gimnazja i dotychczasowe szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem przedszkoli, branżowych szkół II stopnia, szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej, oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, a także szkoły polskie (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej), szkoły i zespoły szkół w Polsce oraz przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urządach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 8 ust. 5 pkt 1 lit. a i pkt 2 lit. c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, oraz biblioteki pedagogiczne, w podejmowaniu przedsięwzięć w obszarze rozwijania zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa.

Doposażenie bibliotek szkolnych w atrakcyjne dla uczniów książki ułatwi realizację celów kształcenia w zakresie edukacji czytelniczej określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego oraz będzie wpływać na rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży, w tym kształtowanie twórczych postaw.

Zwiększenie aktywności nauczycieli w zakresie rozwijania czytelnictwa uczniów wymaga ukierunkowania i wzmocnienia działań bibliotek pedagogicznych. Doposażenie bibliotek pedagogicznych w książki, w tym w literaturę pedagogiczną i metodyczną, będzie stanowić pomoc dla nauczycieli w planowaniu i realizowaniu zadań związanych z kształtowaniem

zainteresowań i postaw czytelniczych uczniów. Zadania szkół i bibliotek pedagogicznych związane z promocją czytelnictwa, kształtowaniem postaw czytelniczych i rozwijaniem zainteresowań uczniów, realizowane we współpracy z bibliotekami publicznymi, zwiększają efektywność oddziaływań.

IV. CELE SZCZEGÓŁOWE

Cele szczegółowe to:

- 1) zwiększenie atrakcyjności oferty bibliotek szkolnych i pedagogicznych przez zwiększenie udziału nowości wydawniczych w zbiorach bibliotek;
- 2) wzrost dostępności książek w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych;
- 3) rozwój współpracy między szkołami a bibliotekami publicznymi i bibliotekami pedagogicznymi.

V. CZAS TRWANIA

Program, w tym *Priorytet 3*, będzie realizowany w latach 2016–2020.

VI. FORMY REALIZACJI PROGRAMU

Priorytet 3 będzie realizowany przez:

- 1) zakup nowości wydawniczych (książek niebędących podręcznikami), zwanych dalej „książkami”, w celu wzbogacenia zasobów biblioteki szkolnej o pozycje pozostające w sferze zainteresowania uczniów i jednocześnie służące realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego;
- 2) popularyzowanie regularnego czytelnictwa wśród uczniów – także w okresie ferii letnich i zimowych;
- 3) współpracę bibliotek szkolnych z bibliotekami publicznymi oraz bibliotekami pedagogicznymi w celu lepszej realizacji zadań tych instytucji, między innymi przez organizowanie wydarzeń czytelniczych;
- 4) zakup książek w celu wzbogacenia zasobów biblioteki pedagogicznej o pozycje będące przedmiotem zainteresowania nauczycieli, w szczególności z zakresu literatury pedagogicznej i metodycznej, wspierającej promocję czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży.

VII. BENEFICJENCI PRIORYTETU 3

Beneficjentami pośrednimi *Priorytetu 3* są organy prowadzące szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, dotychczasowe gimnazja i dotychczasowe szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem przedszkoli, branżowych szkół II stopnia, szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej, oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, a także szkoły polskie (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej), szkoły i zespoły szkół w Polsce oraz przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 8 ust. 5 pkt 1 lit. a i pkt 2 lit. c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, oraz biblioteki pedagogiczne: jednostki samorządu terytorialnego, osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego, osoby fizyczne oraz ministrowie: minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw rolnictwa, minister właściwy do spraw środowiska, Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, minister właściwy do spraw żeglugi śródlądowej, minister właściwy do spraw rybołówstwa, minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej oraz inni ministrowie właściwi do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Beneficjentami końcowymi Programu są:

- 1) publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, dotychczasowe gimnazja i dotychczasowe szkoły ponadgimnazjalne, z wyłączeniem przedszkoli, branżowych szkół II stopnia, szkół dla dorosłych i szkół policealnych prowadzących kształcenie w formie stacjonarnej lub zaocznej, oraz szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne, zwane dalej „szkołami”;
- 2) szkoły polskie (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej), szkoły i zespoły szkół w Polsce oraz przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, o których mowa w art. 8 ust. 5 pkt 1 lit. a i pkt 2 lit. c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r.

- Prawo oświatowe, działające w ramach Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, zwane dalej „szkołami w ORPEG”;
- 3) publiczne i niepubliczne biblioteki pedagogiczne.

VIII. ZAŁOŻENIA PRIORYTETU 3

Priorytetem 3 są objęte szkoły, szkoły w ORPEG oraz biblioteki pedagogiczne, w odniesieniu do których organy prowadzące mogą wystąpić z wnioskiem o udzielenie wsparcia finansowego na zakup książek. Udzielenie wsparcia finansowego ze środków budżetu państwa organom prowadzącym szkoły i biblioteki pedagogiczne (z wyjątkiem: ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej oraz innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, którzy otrzymają środki finansowe na realizację **Priorytetu 3** w formie zwiększenia wydatków części budżetu państwa, której są dysponentem) następuje w formie dotacji celowej.

W związku z otrzymaniem w danym roku budżetowym wsparcia finansowego w ramach **Priorytetu 3** szkoły i biblioteki pedagogiczne będą obowiązane zaplanować zakup książek w sposób najbardziej optymalnie wykorzystujący zasoby biblioteki szkolnej, biblioteki publicznej lub biblioteki pedagogicznej do wspierania rozwoju zainteresowań czytelniczych uczniów. Z tego względu jest wskazana współpraca szkoły z bibliotekami publicznymi lub bibliotekami pedagogicznymi w zakresie planowanych zakupów książek.

Ponadto szkoły powinny:

- 1) nawiązać współpracę z bibliotekami publicznymi lub bibliotekami pedagogicznymi, obejmującą w szczególności wzajemną wymianę informacji o wydarzeniach promujących czytelnictwo, organizowanych w bibliotekach szkolnych, bibliotekach publicznych oraz bibliotekach pedagogicznych;
- 2) zorganizować co najmniej jedno, w czasie roku szkolnego, wydarzenie promujące czytelnictwo, np. spotkanie z twórcami literatury dziecięcej i młodzieżowej, spotkanie z rodzicami na temat wpływu czytania na rozwój dzieci, przeprowadzenie zajęć edukacyjnych metodą projektu z wykorzystaniem księgozbioru biblioteki szkolnej;

- 3) umożliwić wypożyczanie książek również na okres ferii zimowych i letnich.

Zakup książek przez szkołę powinien być poprzedzony zasięgnięciem opinii rady rodziców i samorządu uczniowskiego (warunek ten nie dotyczy szkół, w których nie tworzy się rady rodziców lub samorządu uczniowskiego), a w przypadku szkół w ORPEG – opinii rodziców i uczniów, a także powinien uwzględnić potrzeby uczniów niepełnosprawnych.

Do obowiązków organów prowadzących szkoły będzie należało zapewnienie zrealizowania powyższych działań w odniesieniu do szkół, które uzyskały wsparcie finansowe.

W związku z otrzymaniem dotacji celowej biblioteki pedagogiczne są obowiązane do pomocy szkołom w diagnozowaniu ich potrzeb i wspieraniu szkół w zakresie rozwoju czytelnictwa dzieci i młodzieży.

Organy prowadzące biblioteki pedagogiczne, które uzyskają wsparcie finansowe, są obowiązane zapewnić podjęcie przez biblioteki pedagogiczne współpracy ze szkołami i bibliotekami publicznymi oraz wspomaganie bibliotek szkolnych i nauczycieli w kształtowaniu postaw czytelniczych u dzieci i młodzieży.

IX. KOSZTY REALIZACJI PRIORYTETU 3

Przewidywany koszt realizacji *Priorytetu 3* w latach 2016–2020 wynosi 170 348 060 zł, w tym 136 500 000 zł ma pochodzić z budżetu państwa.

X. PODMIOTY REALIZUJĄCE PRIORYTET 3

Organem koordynującym *Priorytet 3* jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania. Koordynatorem *Priorytetu 3* w szkołach i bibliotekach pedagogicznych na szczeblu wojewódzkim jest wojewoda. W odniesieniu do szkół i bibliotek pedagogicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego i osoby fizyczne, realizatorami *Priorytetu 3* na szczeblu lokalnym są odpowiednio: marszałek województwa, starosta, wójt (burmistrz, prezydent miasta), we współpracy z dyrektorami szkół i dyrektorami bibliotek pedagogicznych. W przypadku szkół w ORPEG realizację *Priorytetu 3* będzie koordynował Ośrodek Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą.

XI. FINANSOWANIE PRIORYTETU 3

Planowany koszt *Priorytetu 3* wynosi 170 348 060 zł, z czego 136 500 000 zł będzie pochodzić z budżetu państwa, a minimum 33 848 060 zł będzie stanowić wkład własny (wkład finansowy)

organów prowadzących szkoły i biblioteki pedagogiczne, przy czym organy prowadzące szkoły i biblioteki pedagogiczne (z wyjątkiem ministrów: ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej oraz innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe) są obowiązane zapewnić wkład finansowy, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Kalkulacja kosztów **Priorytetu 3** jest opracowana w sposób umożliwiający przekazanie w okresie realizacji **Priorytetu 3** wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkolnych i bibliotek pedagogicznych oraz bibliotek szkół w ORPEG wszystkim organom prowadzącym, które mogą wziąć udział w **Programie**. W ramach wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkół w ORPEG są pokrywane także koszty związane z wysyłką zakupionych książek.

Wysokość środków z budżetu państwa w poszczególnych latach kształtuje się następująco: w 2016 r. – 30 000 000 zł; w 2017 r. – 30 000 000 zł; w 2018 r. – 30 000 000 zł; w 2019 r. – 30 000 000 zł; w 2020 r. – 16 500 000 zł.

Środki na realizację **Priorytetu 3** w latach 2016–2020 zostaną wyodrębnione w rezerwie celowej budżetu państwa.

XII. ZASADY UDZIELANIA WSPARCIA FINANSOWEGO

Szkołom, szkołom w ORPEG i bibliotekom pedagogicznym przyznaje się wsparcie finansowe na zakup książek odpowiednio do bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych. Maksymalne kwoty dotacji na zakup książek wynoszą:

- 1) dla szkół i szkół w ORPEG, w których liczba uczniów wynosi do 70, z wyjątkiem szkół polskich (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolnych punktów konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej) – 2480 zł;
- 2) dla szkół i szkół w ORPEG, w których liczba uczniów wynosi od 71 do 170, z wyjątkiem szkół polskich (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolnych punktów

- konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej) – 4000 zł;
- 3) dla szkół i szkół w ORPEG, w których liczba uczniów wynosi więcej niż 170, z wyjątkiem szkół polskich (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolnych punktów konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej) – 12 000 zł;
 - 4) dla bibliotek pedagogicznych – 4600 zł;
 - 5) dla szkół polskich (przed dniem 1 września 2019 r. – szkolnych punktów konsultacyjnych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej), w których liczba uczniów wynosi:
 - a) do 70 – 1600 zł,
 - b) od 71 do 170 – 2500 zł,
 - c) więcej niż 170 – 4500 zł.

Organy prowadzące szkoły i biblioteki pedagogiczne ubiegające się o wsparcie finansowe w ramach **Priorytetu 3** będą obowiązane zapewnić wkład własny. Warunek ten nie dotyczy ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej oraz innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe. Za wkład własny uważa się wkład finansowy w wysokości co najmniej 20% kwoty kosztów realizacji zadania.

Przez wsparcie finansowe należy rozumieć środki budżetu państwa przekazane organowi prowadzącemu na podstawie wniosku tego organu o udzielenie wsparcia finansowego. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania przedstawi propozycję podziału środków budżetu państwa.

W okresie realizacji **Priorytetu 3** organ prowadzący może otrzymać jednokrotnie wsparcie finansowe na zakup książek do bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek

pedagogicznych w odniesieniu do poszczególnych szkół, szkół w ORPEG i bibliotek pedagogicznych objętych wnioskiem o udzielenie wsparcia finansowego.

W terminie określonym w harmonogramie realizacji **Priorytetu 3**, dyrektorzy szkół i dyrektorzy bibliotek pedagogicznych prześlą do organów prowadzących wnioski, w których określą potrzeby szkół i bibliotek pedagogicznych dotyczące zakupu książek do bibliotek szkolnych i bibliotek pedagogicznych.

Wnioski dyrektorów szkół i dyrektorów bibliotek pedagogicznych zostaną zweryfikowane przez organ prowadzący pod względem prawidłowości danych w nich zawartych.

Następnie organ prowadzący będący jednostką samorządu terytorialnego, osobą prawną inną niż jednostka samorządu terytorialnego lub osobą fizyczną sporządza wniosek o udzielenie wsparcia finansowego, który kieruje do wojewody.

Sporządzając wniosek o udzielenie wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkolnych lub bibliotek pedagogicznych, organ prowadzący współpracuje z dyrektorami szkół i dyrektorami bibliotek pedagogicznych w celu właściwego zdiagnozowania potrzeb poszczególnych szkół i bibliotek pedagogicznych w tym zakresie.

W przypadku niezyskania przez organ prowadzący w danym roku wsparcia finansowego w odniesieniu do danej szkoły lub biblioteki pedagogicznej, organ ten może ponownie ubiegać się o udzielenie wsparcia finansowego w odniesieniu do tej szkoły lub biblioteki pedagogicznej. Wojewoda, na podstawie wniosków o udzielenie wsparcia finansowego, przekazuje ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania zbiorczą informację o łącznej wysokości wnioskowanych przez organy prowadzące kwot wsparcia finansowego na zakup książek.

Środki budżetu państwa na wsparcie finansowe zaplanowane na dany rok budżetowy minister właściwy do spraw oświaty i wychowania dzieli między wojewodów oraz właściwych ministrów:

- 1) w 2016 r. – proporcjonalnie do wysokości wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż wnioskowana kwota;
- 2) w latach 2017–2020 – w pierwszej kolejności proporcjonalnie do wysokości ponownie wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż

ponownie wnioskowana kwota, a następnie – jeżeli nie zostały wyczerpane środki budżetu państwa zaplanowane w danym roku budżetowym na realizację **Priorytetu 3** – kolejno proporcjonalnie do wysokości wnioskowanych odpowiednio przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą kwot wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych, jednak w wysokości nie wyższej niż kwota wnioskowana.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania przekazuje wojewodom i właściwym ministrom informację o wysokości środków budżetu państwa przydzielonych na wsparcie finansowe w danym roku budżetowym.

Wojewoda dokonuje oceny wniosków organów prowadzących oraz decyduje o wysokości kwoty wsparcia finansowego dla danego organu prowadzącego w ramach środków przyznanych na województwo. W celu dokonania oceny wniosków organów prowadzących wojewoda powołuje zespół oceniający wnioski i zapewnia warunki pracy zespołu.

Podobnie właściwi ministrowie powołują zespoły oceniające wnioski odpowiednio szkół prowadzonych przez tych ministrów lub dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą, zapewniając im odpowiednie warunki pracy.

Powołany przez wojewodę lub właściwych ministrów zespół dokonuje oceny wniosków, uwzględniając:

- 1) aktualny stan wyposażenia bibliotek szkolnych, bibliotek szkół w ORPEG lub bibliotek pedagogicznych;
- 2) zgodność z celami **Priorytetu 3** planowanych przez szkoły, szkoły w ORPEG lub biblioteki pedagogiczne działań, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 3) zakres planowanych przez szkoły lub biblioteki pedagogiczne działań w obszarze współpracy ze środowiskiem lokalnym, w tym z biblioteką publiczną, a w przypadku szkół w ORPEG – zakres planowanych przez te szkoły działań w obszarze współpracy ze środowiskiem lokalnym.

Powyzsza ocena jest dokonywana odrębnie w odniesieniu do poszczególnych szkół i bibliotek pedagogicznych objętych wnioskiem organu prowadzącego i jest oceną punktową.

Ocenie nie będą podlegały wnioski złożone po terminie lub niezawierające wymaganych danych.

Z przeprowadzonej oceny wniosków zespół sporządza protokół i przedkłada go wojewodzie lub ministrowi.

Przekazanie środków z budżetu wojewody na zakup książek do szkół i bibliotek pedagogicznych następuje w wysokości 100% wnioskowanych przez szkołę lub bibliotekę pedagogiczną kwot wsparcia finansowego w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy między wojewodą a organem prowadzącym szkołę lub bibliotekę pedagogiczną.

Wniosek odpowiednio dyrektora szkoły lub dyrektora biblioteki pedagogicznej do organu prowadzącego określający potrzeby szkoły lub biblioteki pedagogicznej w zakresie zakupu książek powinien zawierać odpowiednio:

- 1) dane dotyczące szkoły lub biblioteki pedagogicznej:
 - a) nazwę i adres szkoły lub biblioteki pedagogicznej,
 - b) numer REGON szkoły lub biblioteki pedagogicznej,
 - c) liczbę uczniów – w przypadku gdy wniosek o udzielenie wsparcia finansowego dotyczy szkoły,
 - d) wnioskowaną kwotę wsparcia finansowego na zakup książek wraz z informacją czy w odniesieniu do danej szkoły lub biblioteki pedagogicznej wniosek jest składany ponownie;
- 2) zwięzły opis dotyczący aktualnego wyposażenia biblioteki szkolnej lub biblioteki pedagogicznej;
- 3) opis planowanych przez szkołę lub bibliotekę pedagogiczną działań, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 4) opis planowanych przez szkołę lub bibliotekę pedagogiczną działań, które wskazują na współdziałanie w środowisku lokalnym, w tym z biblioteką publiczną.

Dyrektorzy szkół i dyrektorzy bibliotek pedagogicznych składają wnioski w terminach określonych w harmonogramie realizacji **Priorytetu 3**.

Organ prowadzący sporządza wniosek o udzielenie wsparcia finansowego na zakup książek do bibliotek szkolnych i bibliotek pedagogicznych na podstawie wniosków dyrektorów szkół i dyrektorów bibliotek pedagogicznych.

Wniosek organu prowadzącego szkołę lub bibliotekę pedagogiczną do wojewody powinien zawierać:

- 1) nazwę i adres organu prowadzącego szkołę lub bibliotekę pedagogiczną;
- 2) liczbę szkół lub bibliotek pedagogicznych wnioskujących o udzielenie wsparcia finansowego;
- 3) numery REGON szkół lub bibliotek pedagogicznych wnioskujących o uzyskanie wsparcia finansowego;

- 4) zwięzły opis aktualnego wyposażenia bibliotek szkolnych lub bibliotek pedagogicznych wnioskujących o udzielenie wsparcia finansowego;
- 5) opis planowanych przez szkoły lub biblioteki pedagogiczne działań, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 6) opis planowanych przez szkoły lub biblioteki pedagogiczne działań, które wskazują na współdziałanie w środowisku lokalnym, w tym z biblioteką publiczną;
- 7) wnioskowaną, łączną kwotę wsparcia finansowego na zakup książek wraz z informacją czy w odniesieniu do danej szkoły lub biblioteki pedagogicznej wniosek jest składany ponownie;
- 8) informację o finansowym wkładzie własnym.

Organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne, będące jednostkami samorządu terytorialnego, osobami prawnymi innymi niż jednostki samorządu terytorialnego lub osobami fizycznymi, składają wnioski o udzielenie wsparcia finansowego w formie dotacji do wojewody. Wojewoda udziela wsparcia finansowego organowi prowadzącemu będącemu jednostką samorządu terytorialnego, osobą prawną inną niż jednostka samorządu terytorialnego lub osobą fizyczną.

Uprawnione do składania wniosków szkoły, dla których organem prowadzącym jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw rolnictwa, minister właściwy do spraw środowiska, Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, minister właściwy do spraw żeglugi śródlądowej, minister właściwy do spraw rybołówstwa, minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej lub inny minister właściwy do spraw zawodu określonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, składają wnioski o udzielenie wsparcia finansowego bezpośrednio do właściwego ministra. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw rolnictwa, minister właściwy do spraw środowiska, Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, minister właściwy do spraw żeglugi śródlądowej, minister właściwy do spraw rybołówstwa, minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej oraz inny minister właściwy do spraw zawodu określonego w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, udzielają wsparcia finansowego prowadzonym przez siebie szkołom.

Wydatkowanie przez szkołę i bibliotekę pedagogiczną środków finansowych przyznanych z budżetu państwa na zakup książek, a w przypadku szkół w ORPEG – na zakup książek, w tym koszty związane z wysyłką książek, będzie się odbywać z uwzględnieniem przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych.

Niewykorzystane lub wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem wsparcie finansowe podlega zwrotowi na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Powyższe zasady stosuje się odpowiednio do udzielenia wsparcia finansowego szkołom w ORPEG.

XIII. ZADANIA DLA MINISTRA WŁAŚCIWEGO DO SPRAW OŚWIATY I WYCHOWANIA

1. Poinformowanie organów prowadzących szkoły i biblioteki pedagogiczne o terminie rozpoczęcia i sposobie realizacji *Priorytetu 3* w każdym roku.
2. Przygotowanie propozycji podziału środków budżetu państwa między wojewodów oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.
3. Wystąpienie do ministra właściwego do spraw finansów publicznych z wnioskiem o uruchomienie środków z rezerwy celowej dla poszczególnych wojewodów oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.
4. Monitorowanie realizacji *Priorytetu 3*.

5. Dokonanie oceny efektów realizacji **Priorytetu 3**.

XIV. MONITOROWANIE I OCENA REALIZACJI PROGRAMU

Organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne, będące jednostkami samorządu terytorialnego, osobami prawnymi innymi niż jednostki samorządu terytorialnego lub osobami fizycznymi, sporządzą i przedłożą wojewodzie sprawozdania, dotyczące realizacji **Priorytetu 3**, zawierające:

- 1) zestawienie ilościowo-wartościowe wydatków dokonanych w ramach realizacji tego **Priorytetu** wraz z informacją o zrealizowanych działaniach, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 2) wnioski z realizacji tego **Priorytetu**.

Wojewoda dokona oceny efektów realizacji **Priorytetu 3** na terenie danego województwa, sporządzi sprawozdanie w tej sprawie oraz przedłoży je ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania. Sprawozdanie powinno zawierać:

- 1) zestawienie ilościowo-wartościowe wydatków dokonanych w danym województwie w ramach tego **Priorytetu**;
- 2) wnioski z realizacji tego **Priorytetu**.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw rolnictwa, minister właściwy do spraw środowiska, Minister Sprawiedliwości, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, minister właściwy do spraw żeglugi śródlądowej, minister właściwy do spraw rybołówstwa, minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej oraz inni ministrowie właściwi do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, dokonają oceny efektów realizacji **Priorytetu 3** w prowadzonych przez siebie szkołach, sporządzą sprawozdanie w tej sprawie oraz przedłożą je ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania.

Sprawozdanie powinno zawierać:

- 1) zestawienie ilościowo-wartościowe wydatków dokonanych w ramach realizacji tego **Priorytetu** wraz z informacją o zrealizowanych działaniach, które promują i wspierają rozwój czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży;
- 2) wnioski z realizacji tego **Priorytetu**.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania dokona oceny efektów realizacji **Priorytetu 3** i przedłoży ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego sprawozdanie w tej sprawie.

Bieżące monitorowanie realizacji **Priorytetu 3** prowadzi minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, za pośrednictwem wojewodów oraz ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania może występować do szkół i bibliotek pedagogicznych uczestniczących w realizacji **Priorytetu 3** i organów prowadzących szkoły lub biblioteki pedagogiczne o wypełnienie i przekazanie drogą elektroniczną ankiet dotyczących realizacji **Priorytetu 3**.

W ankietach dotyczących realizacji **Priorytetu 3** uwzględnia się między innymi:

- 1) liczbę wydarzeń czytelniczych w szkole;
- 2) liczbę wypożyczeń przypadających na jeden tytuł z nowo zakupionych książek;
- 3) ogólną liczbę wypożyczeń z biblioteki szkolnej w danym roku szkolnym;
- 4) ogólną liczbę wypożyczeń z biblioteki szkolnej w analogicznym okresie w poprzednim roku szkolnym.

Monitorowanie i ocena realizacji **Priorytetu 3** będzie dokonywana także w zakresie dotyczącym szkół w ORPEG.

XV. HARMONOGRAM REALIZACJI PROGRAMU

Tabela 36. Harmonogram realizacji Priorytetu 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych

Lp.	Zadanie	Szacunkowy czas
1	Poinformowanie organów prowadzących szkoły lub biblioteki pedagogiczne przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania o rozpoczęciu i sposobie realizacji <i>Priorytetu 3</i>	W terminie 1 tygodnia od dnia przyjęcia <i>Programu</i>
2	Złożenie przez dyrektorów szkół i dyrektorów bibliotek pedagogicznych wniosków do organów prowadzących o udzielenie wsparcia finansowego na zakup książek do biblioteki szkolnej lub biblioteki pedagogicznej. Złożenie przez dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą wniosku o udzielenie wsparcia na zakup książek do bibliotek szkół w ORPEG.	Do dnia 31 października roku poprzedzającego przyznanie wsparcia finansowego, a w: 1) 2015 r. – do dnia 20 listopada; 2) 2019 r. – do dnia 29 listopada
3	Złożenie przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne, będące jednostkami samorządu terytorialnego, osobami prawnymi innymi niż jednostki samorządu terytorialnego lub osobami fizycznymi, wniosków do wojewodów o udzielenie wsparcia finansowego	Do dnia 20 listopada roku poprzedzającego przyznanie wsparcia finansowego, a w: 1) 2015 r. – do dnia 15 grudnia; 2) 2019 r. – do dnia 6 grudnia
4	Przekazanie przez wojewodów, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej oraz innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, ministrowi właściwemu do	Do dnia 15 grudnia roku poprzedzającego przyznanie wsparcia finansowego, a w 2015 r. i 2019 r. – do dnia 31 grudnia

	<p>spraw oświaty i wychowania zbiorczej informacji o wysokości wnioskowanych kwot wsparcia finansowego</p>	
5	<p>Wystąpienie ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do ministra właściwego do spraw finansów publicznych z wnioskiem o uruchomienie środków budżetu państwa zaplanowanych w rezerwie celowej, zawierającym propozycję podziału środków między poszczególne województwa oraz ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe</p>	<p>Niezwłocznie po ogłoszeniu ustawy budżetowej na rok, w którym ma być przyznane wsparcie finansowe</p>
6	<p>Dokonanie oceny wniosków przez wojewodów i ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe</p>	<p>W terminie 30 dni od dnia ogłoszenia ustawy budżetowej na rok, w którym ma być przyznane wsparcie finansowe</p>
7	<p>Przekazanie przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra</p>	<p>W terminach uzgodnionych z dyrektorami szkół lub dyrektorem</p>

	<p>Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, prowadzonym szkołom środków budżetu państwa w ramach wsparcia finansowego na zakup książek.</p> <p>Przekazanie przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania dyrektorowi Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą środków budżetu państwa w ramach wsparcia finansowego na zakup książek, w tym wysyłkę książek</p>	Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą
8	Przekazanie przez wojewodę organom prowadzącym szkoły i biblioteki pedagogiczne, będącym jednostkami samorządu terytorialnego, osobami prawnymi innymi niż jednostki samorządu terytorialnego lub osobami fizycznymi, środków budżetu państwa w ramach wsparcia finansowego na zakup książek	14 dni od dnia podpisania umowy
9	Wykorzystanie wsparcia finansowego przez organy prowadzące oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą	Do dnia 31 grudnia danego roku
10	Przekazanie wojewodzie przez organy prowadzące szkoły lub biblioteki pedagogiczne, będące jednostkami samorządu terytorialnego, osobami prawnymi innymi niż jednostki samorządu terytorialnego lub osobami fizycznymi, sprawozdań dotyczących realizacji Priorytetu 3	Do dnia 15 stycznia roku następującego po otrzymaniu wsparcia finansowego
11	Przekazanie ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania przez wojewodów, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ministra właściwego do spraw rolnictwa, ministra właściwego do spraw środowiska, Ministra Sprawiedliwości, ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, ministra właściwego do spraw żeglugi śródlądowej, ministra właściwego do spraw rybołówstwa, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Obrony	Do dnia 15 lutego roku następującego po otrzymaniu wsparcia finansowego

	Narodowej i innych ministrów właściwych do spraw zawodów określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego, o których mowa w art. 8 ust. 14a ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, oraz dyrektora Ośrodka Rozwoju Polskiej Edukacji za Granicą sprawozdań dotyczących realizacji Priorytetu 3	
12	Analiza i ocena realizacji Priorytetu 3 przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i przekazanie sprawozdania do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	Do dnia 15 marca roku następującego po otrzymaniu wsparcia finansowego

XVI. DZIAŁANIA LEGISLACYJNE

W celu realizacji Priorytetu 3 Programu niezbędne jest wydanie, na podstawie art. 90u ust. 4 pkt 6 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowych warunków, form i trybu realizacji Priorytetu 3 „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa” dotyczącego wspierania w latach 2016–2020 organów prowadzących szkoły oraz biblioteki pedagogiczne w zakresie rozwijania zainteresowań uczniów przez promocję i wspieranie czytelnictwa dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.

PRIORYTET 4:
UDOSTĘPNIENIE PUBLIKACJI
W FORMATACH CYFROWYCH

I. CELE I ZAŁOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 4

Priorytet 4: *Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych* został utworzony w związku z koniecznością zapewnienia w czasie stanu epidemii, za pośrednictwem Internetu, jak najszerszego dostępu do zbiorów bibliotecznych, stanowiących dobro narodowe oraz umożliwiających korzystanie z zasobów nauki i kultury⁵⁵⁾.

W związku z wystąpieniem od dnia 20 marca 2020 r. (por. rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii) na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii wywołanego zakażeniami wirusem SARS-CoV-2 oraz wprowadzonymi restrykcjami (następnie stopniowo znoszonymi) m.in. w zakresie określonego sposobu przemieszczania się, czy też ograniczeń dotyczących funkcjonowania określonych instytucji wg stanu na dzień 20 lipca 2020 r. (por. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii (Dz. U. z 2020 r. poz. 1066, 1161, 1182 i 1292) oraz wcześniejsze rozporządzenia Rady Ministrów z 2020 r. w tym zakresie – Dz. U. poz. 566, z późn. zm.; Dz. U. poz. 658, z późn. zm.; Dz. U. poz. 697, z późn. zm.; Dz. U. poz. 792, z późn. zm.; Dz. U. poz. 878, z późn. zm.; Dz. U. poz. 964, z późn. zm.), przy jednoczesnym zachowaniu wagi i aktualności przewodniej rekomendacji odnośnie do zachowania dystansu społecznego oraz mając na uwadze możliwość wystąpienia drugiej fali epidemii na jesieni 2020 r. za zasadne należy uznać zapewnienie za pośrednictwem Internetu, jak najszerszego dostępu do zbiorów bibliotecznych, stanowiących dobro narodowe oraz umożliwiających korzystanie z zasobów nauki i kultury. Jednocześnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 nakłada na dyrektorów

⁵⁵⁾ W ramach realizacji zadania zostaną rozważone kwestie związane z pomocą publiczną, zgodnie z komunikatem Komisji Europejskiej z dnia 20 marca 2020 Tymczasowe ramy środków pomocy państwa w celu wsparcia gospodarki w kontekście trwającej epidemii COVID-19 (2020/C 91 I/01), w szczególności i w pierwszej kolejności w ramach realizacji zadania zostaną zweryfikowane możliwości wynikające z przepisów UE o wyłączeniach grupowych (Rozporządzenie Komisji (UE) nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne z rynkiem wewnętrznym w zastosowaniu art. 107 i 108 Traktatu (Dz. Urz. UE L 187, 26.06.2014, str. 1–78 z późn. zm.), por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0651>) oraz o pomocy de minimis (Rozporządzenie Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis Tekst mający znaczenie dla EOG (OJ L 352, 24.12.2013, p. 1–8) Por. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32013R1407>).

jednostek systemu oświaty obowiązek organizacji realizacji zadań tej jednostki z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość lub innego sposobu realizacji tych zadań, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 30b ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe.

Należy również zaznaczyć, że wznowienie od dnia 4 maja 2020 r. działalności bibliotek (na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 maja 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii – Dz. U. poz. 792 i 820) nie oznacza ich pełnego otwarcia. Wytyczne dla funkcjonowania bibliotek w nowym reżimie sanitarnym wydała Biblioteka Narodowa, która do czasu odwołania epidemii nie rekomenduje otwarcia czytelni dla użytkowników ani wolnego dostępu do katalogów kartkowych, księgozbioru i czasopism (komunikat jest dostępny na stronie Biblioteki Narodowej, w zakładce: <https://www.bn.org.pl/w-bibliotece/3961-rekomendacje-biblioteki-narodowej-dla-bibliotek-po-zniesieniu-zakazu-prowadzenia-dzialalnosci-bibliotecznej.html>). Skutkiem wejścia w życie wskazanych powyżej rozporządzeń jest przeniesienie dużej części działań związanych z kształceniem i dostępem do zbiorów bibliotecznych do przestrzeni wirtualnej.

W związku z powyższym jako cel główny **Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych** należy wskazać:

Uatrakcyjnienie zasobów cyfrowych dla użytkowników, w tym uczniów i nauczycieli

Zasadniczą funkcją Priorytetu 4 jest zapewnienie dostępu on-line do publikacji niezbędnych⁵⁶⁾ w ramach procesu kształcenia we wszystkich typach szkół.

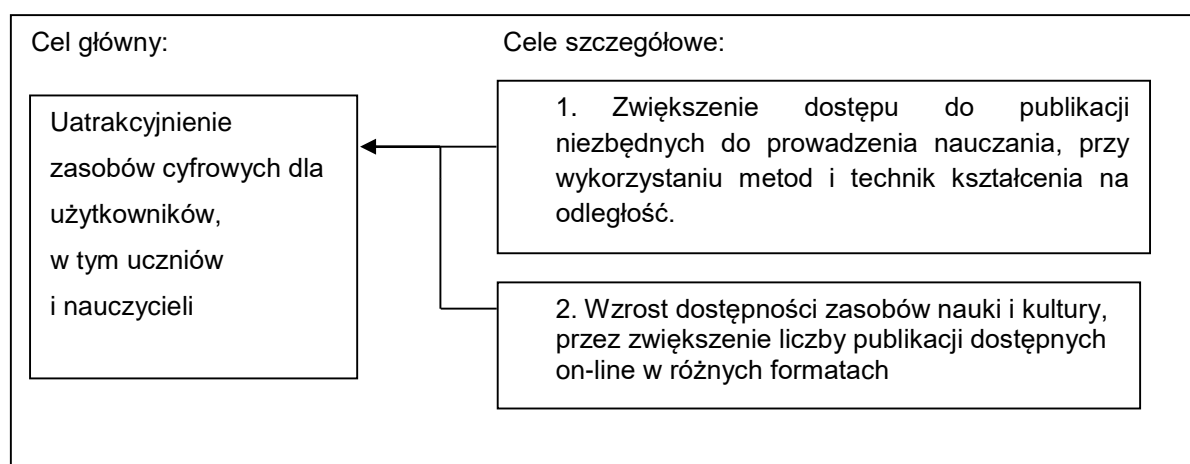
Problemem, który rozwiązać ma Priorytet 4, jest zatem ograniczony dostęp do zbiorów bibliotecznych w związku z zakazem prowadzenia działalności bibliotek w czasie epidemii.

Jako cele szczegółowe Priorytetu określono:

- 1) zwiększenie dostępu do publikacji niezbędnych do prowadzenia nauczania, przy wykorzystaniu metod i technik kształcenia na odległość;
- 2) wzrost dostępności zasobów nauki i kultury, przez zwiększenie liczby publikacji dostępnych on-line w różnych formatach.

⁵⁶⁾ Przez termin „publikacje niezbędne” rozumie się ogół publikacji możliwych do wykorzystania w procesie kształcenia we wszystkich typach szkół.

Schemat 12. Cel główny i cele szczegółowe Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych

Źródło: opracowanie własne.

ZALOŻENIA REALIZACYJNE PRIORYTETU 4

W ramach Priorytetu będą wspierane działania związane z zapewnieniem dostępu on-line do publikacji niezbędnych w ramach procesu kształcenia we wszystkich typach szkół. Instytucją odpowiedzialną za przygotowanie, wdrożenie i realizację Priorytetu 4 jest Biblioteka Narodowa pełniąca rolę Operatora Priorytetu.

Szczegółowy opis zadań

1. Udostępnienie w sieci audiobooków lektur i literatury dla dzieci i młodzieży, w tym zakup licencji.

Biblioteka Narodowa przy udziale podmiotów zewnętrznych dostarczy na potrzeby szkół, uczniów i nauczycieli audiobooki lektur i literatury dla dzieci, młodzieży i nauczycieli. Audiobooki będące obecnie dostępne na rynku zostaną udostępnione na podstawie stosownych licencji. Dla przygotowania audiobooków publikacji, które do tej pory nie zyskały tej formy udostępniania zostanie przygotowana szybka ścieżka produkcji angażująca środowisko

aktorskie, które w związku z odwołaniem wydarzeń artystycznych i widowiskowych ponosi obecnie straty. Audiobooki będą dostępne zarówno z poziomu przeglądarki internetowej komputera jak również urządzeń mobilnych co pozwoli na dotarcie tych treści do jak największego grona odbiorców.

2. Przygotowanie i udostępnienie w sieci kolekcji e-booków publikacji z domeny publicznej.

Na podstawie zdigitalizowanych zbiorów prezentowanych w cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona zostaną przygotowane e-booki w formatach MOBI, EPUB i PDF, co pozwoli na dostęp do publikacji z domeny publicznej na czytnikach książek. Publikacje w tych formatach będzie można pobrać z Polony za darmo bez konieczności logowania i po pobraniu korzystać z nich bez konieczności dostępu do Internetu.

3. Digitalizacja i udostępnienie w cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona w postaci kolekcji tematycznych materiałów pomocniczych dla szkół pozwalających na prowadzenia zajęć on-line.

Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona to obecnie jedna z największych bibliotek cyfrowych w Europie. Przez nią jest zapewniany nieodpłatny, szeroki dostęp do obiektów cyfrowych wysokiej jakości (książek, czasopism, rękopisów, starodruków, map, rysunków, grafik, fotografii, pocztówek, nut i druków ulotnych) z przeznaczeniem do nieograniczonego wykorzystania przez wszystkich w dowolnym celu, w tym komercyjnym. Obecnie w Polonie znajduje się ponad 3 255 000 obiektów cyfrowych. Na podstawie tych zasobów Biblioteka Narodowa przygotuje kolekcje tematyczne zawierające materiały stanowiące pomoc m.in. do prowadzenia zajęć szkolnych on-line. Wszystkie materiały będą dostępne za darmo bez konieczności logowania. Biblioteka Narodowa w trakcie realizacji zadania będzie zasięgała opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej lub wskazanego eksperta w zakresie potrzebnych treści.

4. Digitalizacja i udostępnienie w cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej książek i czasopism naukowych Academica najnowszych publikacji naukowych, jako materiałów dydaktycznych na potrzeby szkolnictwa wyższego.

Cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna Academica jest innowacyjnym narzędziem pozwalającym na udostępnienie w bibliotekach naukowych i publicznych na terenie całego kraju kilkuset tysięcy publikacji naukowych. Dzięki systemowi elektronicznych wypożyczeń międzybibliotecznych użytkownicy bibliotek mają możliwość natychmiastowego dostępu do współczesnych publikacji ze wszystkich dziedzin wiedzy z poszanowaniem przepisów prawa autorskiego. Głównym celem systemu Academica jest zastąpienie tradycyjnej formy

wypożyczeń międzybibliotecznych wypożyczalnią publikacji w postaci cyfrowej. Wysyłka książek drogą pocztową została zastąpiona dostępem do zbiorów Biblioteki Narodowej za pomocą dedykowanych terminali, zlokalizowanych w bibliotekach naukowych, publicznych i innych typów w całej Polsce. W ramach tego zadania będzie możliwe przez opracowanie metadanych i digitalizację udostępnienie instytucjom naukowym, które prowadzą działalność badawczą również w czasie epidemii, cyfrowych kopii najnowszych publikacji naukowych ze szczególnym uwzględnieniem czasopism naukowych wymienionych w Komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 31 lipca 2019 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów.

5. Zakup licencji do publikacji chronionych majątkowymi prawami autorskimi i udostępnienie ich w sieci w formatach pozwalających na ich wykorzystanie on-line.

W ramach tego zadania planowany jest zakup licencji przede wszystkim do:

- 1) publikacji niezbędnych do wykorzystania przez nauczycieli i uczniów do kształcenia na odległość;
- 2) publikacji niebędących obecnie w sprzedaży lub których nakład został wyczerpany, a w związku z ograniczeniami w dostępie do bibliotek i ograniczeniu handlu detalicznego artykułami księgarskimi są trudno dostępne;
- 3) innych najnowszych publikacji, które powinny zostać szeroko udostępnione w sieci.

Publikacje, o których mowa powyżej, zostaną zdigitalizowane i udostępnione za pośrednictwem cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona za darmo również w formatach pozwalających korzystać z nich na czytnikach (EPUB, MOBI, PDF).

6. Prace rozwojowe i utrzymaniowe związane z przygotowaniem cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona do dystrybucji publikacji elektronicznych w różnych formatach.

Ograniczenia w dostępie do bibliotek związane ze stanem epidemii sprawiły, że Cyfrowa Biblioteka Narodowa Polona⁵⁷⁾ stała się jednym z najważniejszych miejsc w polskim

⁵⁷⁾ „POLONA to jedna z najnowocześniejszych bibliotek cyfrowych na świecie i jednocześnie największa tego typu biblioteka w Polsce. Biblioteka Narodowa udostępnia w serwisie nie tylko swoje zbiory, ale też obiekty innych instytucji – zdigitalizowane przy użyciu najnowocześniejszych technologii, pozwalających uzyskać najwyższą jakość. Każdego dnia zbiory POLONY powiększają się średnio o 2000 obiektów: książek, starych druków, rękopisów, grafik, map, nut, fotografii, ulotek, afiszy i pocztówek. Rocznie to ponad 17 milionów skanów. POLONA umożliwia użytkownikom tworzenie własnych kolekcji, pracę z aktywną warstwą tekstową (OCR), dodawanie notatek i zakładek do obiektów. Cyfrowa biblioteka jest wyposażona w zaawansowane

Internecie, w którym bez konieczności logowania i za darmo można korzystać z największej bazy publikacji on-line. W związku z proponowanymi działaniami, o których mowa w pkt 1–5 wykorzystanie tego serwisu będzie rosło i stanie się on jednym z głównych narzędzi do dystrybucji publikacji elektronicznych⁵⁸). W związku z powyższym konieczne jest przeprowadzenie niezbędnych prac rozwojowych, które zapewnią stabilność systemu i jego efektywne wykorzystanie. Utrzymywanie i powiększanie zasobów cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona należy do zadań statutowych Biblioteki Narodowej, dlatego działania realizowane w ramach Priorytetu 4 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016–2020 zostaną czytelnie wyodrębnione z ogółu czynności podejmowanych przez Bibliotekę na rzecz cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona. Dopuszcza się realizację zadań komplementarnych w ramach Priorytetu 4 do zadań statutowych Biblioteki Narodowej, czynności te wymagają jednak rzeczywistego i wyraźnego wyodrębnienia pod względem rzeczowym i finansowym.

II. FORMA WSPARCIA

Dofinansowanie będzie przekazywane Operatorowi Priorytetu w ramach pomocy finansowej budżetu państwa w formie dotacji celowej. Dotacja z budżetu państwa stanowić może 100% kosztów zadania.

Procedura zapewnienia finansowania i związane z nią przepływy finansowe w ramach Priorytetu 4 zakładają następujące etapy:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego informuje Operatora Priorytetu 4 o kwocie przeznaczonej w ramach Programu na realizację Priorytetu w 2020 r., obejmującej wydatki bieżące (nie jest wykluczona jednak realizacja wydatków majątkowych), w tym usługi, wynagrodzenia oraz inne koszty związane z realizacją priorytetu;

wyszukiwanie oraz filtry do przeglądania zbiorów.” źródło: <https://www.bn.org.pl/uslugi/centrum-kompetencji/udostepnianie-zbiorow-cyfrowych/polona> (dostęp z dnia 31.03.20220 r.).

⁵⁸) Dane dotyczące liczby użytkowników biblioteki cyfrowej POLONA są systematycznie monitorowane za pośrednictwem serwisu <https://widok.gov.pl/> (pilotaż projektu pt. Zintegrowana Platforma Analityczna Ministerstwa Cyfryzacji i Instytutu Łączności - Państwowego Instytutu Badawczego). Dane historyczne pokazują systematyczny i istotny wzrost liczby użytkowników POLONY. Bezprecedensowy wzrost liczby użytkowników w marcu 2020 r. widać w statystykach dostępnych w linku: <https://widok.gov.pl/statistics/polona-pl/> (dostęp z dn. 31.03.2020 r.)

- 2) środki budżetu państwa są przyznawane Operatorowi Priorytetu, w wysokości wynikającej z decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego;
- 3) Operator Priorytetu 4 zawiera umowę o dofinansowanie z MKiDN, na podstawie której otrzymuje dofinansowanie⁵⁹⁾;
- 4) rozliczenie dotacji jest regulowane na podstawie postanowień zawartych między MKiDN i Operatorem Priorytetu.

Środki finansowe z dotacji niewykorzystane do terminu zakończenia umowy (nie później niż do dnia 31 grudnia) będą zwracane przez Operatora Priorytetu na rachunki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie później niż do dnia 15 stycznia roku następnego.

Dofinansowywanie zadań w ramach **Priorytetu 4: Udobępnienie publikacji w formatach cyfrowych** będzie realizowane w 2020 r.

Przyznawanie środków w ramach Priorytetu będzie odbywać się zgodnie z postanowieniami niniejszego Programu oraz na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Podstawą uruchomienia środków na realizację zadań Priorytetu 4 jest procedura, o której mowa w art. 154 ust. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Środki na realizację zadań Priorytetu 4 mają pochodzić z oszczędności w Priorytecie 3, którego finansowanie na 2020 r. zostało zabezpieczone w rezerwie celowej budżetu państwa poz. 26 (na Priorytet 3 zarezerwowano środki w wysokości 30 mln zł). W przypadku uzyskania pozytywnej opinii sejmowej komisji właściwej do spraw budżetu, Minister Finansów będzie mógł dokonać zmiany przeznaczenia części ww. rezerwy celowej. Realizacja tych czynności będzie podstawą przepływów finansowych wskazanych w pkt II, ppkt 1–4.

III. PRZEDMIOT DOFINANSOWANIA

W ramach Priorytetu 4: Udobępnienie publikacji w formatach cyfrowych finansowane mogą być działania Operatora Priorytetu mające na celu zapewnienie jak najszerszego dostępu do zbiorów bibliotecznych, stanowiących dobro narodowe oraz umożliwiających korzystanie z zasobów nauki i kultury.

⁵⁹⁾ Podział środków na poszczególne zadania Priorytetu 4 stanowi Integralny element umowy zawieranej z Operatorem Priorytetu 4.

W ramach dotacji Operator Priorytetu może dokonywać zakupu usług i towarów oraz finansować wynagrodzenia oraz inne koszty związane z realizacją Priorytetu związane z realizacją poniższych zadań:

- 1) udostępnienie w sieci audiobooków lektur i literatury dla dzieci i młodzieży, w tym zakup licencji;
- 2) przygotowanie i udostępnienie w sieci kolekcji e-booków, w odniesieniu do publikacji z domeny publicznej;
- 3) digitalizacja i udostępnienie w cyfrowej Bibliotece Narodowej Polona w postaci kolekcji tematycznych materiałów pomocniczych dla szkół pozwalających na prowadzenia zajęć on-line;
- 4) digitalizacja i udostępnienie w cyfrowej wypożyczalni międzybibliotecznej książek i czasopism naukowych *Academica* publikacji naukowych jako materiałów dydaktycznych na potrzeby szkolnictwa wyższego;
- 5) zakup licencji do publikacji chronionych majątkowymi prawami autorskimi, ich digitalizacja i udostępnienie w sieci w formatach pozwalających na ich wykorzystanie on-line;
- 6) prowadzenie prac rozwojowych i utrzymaniowych związanych z przygotowaniem cyfrowej Biblioteki Narodowej Polona do dystrybucji publikacji elektronicznych w różnych formatach.

IV. ZAKRES CZASOWY

Zadanie dofinansowane z *Priorytetu 4* jest realizowane zgodnie z umową o dofinansowanie zawartą między Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego a Operatorem Priorytetu w ciągu roku, to znaczy Operator Priorytetu realizuje zadania określone w Priorytecie w tym samym roku rozliczeniowym, w którym uzyskał on dofinansowanie. Zadanie musi zostać zrealizowane do dnia 31 grudnia 2020 r.

Środki uzyskane w ramach dofinansowania z Priorytetu nie są środkami niewygasającymi i nie przechodzą na kolejny rok. Środki niewykorzystane muszą zostać zwrócone przez Operatora Priorytetu na rachunek Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w terminie do dnia 15 stycznia następnego roku.

Realizacja Priorytetu 4. Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych planowana jest na rok 2020.

V. ADRESACI PRIORYTETU

Adresatami Priorytetu 4. będą zarówno biblioteki publiczne będące samodzielnymi instytucjami kultury lub inne samorządowe instytucje kultury posiadające w swojej strukturze biblioteki publiczne na terenie całego kraju oraz biblioteki szkolne, pedagogiczne i szkoły, które otrzymają od Operatora Priorytetu publikacje w wersji elektronicznej gotowe do wykorzystania zarówno na miejscu jak i do pracy zdalnej. Grupą docelową, a więc końcowym beneficjentem Priorytetu, są użytkownicy bibliotek publicznych, szkolnych i pedagogicznych na terenie całego kraju i poza nim, a zatem – uczniowie, nauczyciele, studenci, wykładowcy akademicy, rodzice i społeczność lokalna.

VI. PROCEDURA PRYZNANIA DOTACJI

Zasady rozdziału środków w ramach realizacji Programu na poszczególne zadania zostaną przygotowane przez Operatora Priorytetu i przedstawione ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego do decyzji.

Zasady rozdziału środków będą realizowane przez Operatora Priorytetu na podstawie i w granicach powszechnie obowiązującego prawa. Obowiązkiem Operatora Priorytetu jest każdorazowa analiza zakresu planowanego zadania, w kontekście właściwego trybu wydatkowania środków publicznych.

VII. ZAŁOŻENIA FINANSOWE PRIORYTETU 4

Wysokość dotacji z budżetu państwa – 13,5 mln zł.

Źródłem sfinansowania utworzonego na 2020 r. Priorytetu 4 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa będą środki rezerwy celowej budżetu państwa w wysokości 13,5 mln zł w części 83 poz. 26 – „Środki na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, zapewnienie uczniom objętym obowiązkiem szkolnym dostępu do bezpłatnych podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych oraz na realizację programu rządowego „Aktywna tablica” i Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa – Priorytet 3, a także programów rządowych z zakresu edukacji patriotycznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży”. Zgodnie z planowanym wydatkowaniem środków przez MEN z kwoty 30 mln zł (przypisanych do Priorytetu 3), kwota 15 811 943 zł zostanie niewydatkowana.

Ze wskazanej rezerwy celowej, z zachowaniem procedury, o której mowa w art. 154 ust. 9 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, 13,5 mln zł zostanie przeznaczone na nowo tworzony Priorytet 4. W przypadku uzyskania pozytywnej opinii sejmowej komisji właściwej do spraw budżetu, Minister Finansów będzie mógł dokonać zmiany przeznaczenia

części ww. rezerwy celowej. Wskazana zmiana przeznaczenia rezerwy z Priorytetu 3 na Priorytet 4 NPRCz będzie oznaczała zwiększenie o 13,5 mln zł wydatków w części 24 – KiODN na podstawie wniosku ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w formie dotacji celowej dla Biblioteki Narodowej, jako Operatora Priorytetu 4 (zgodnie ze szczegółową kalkulacją planowanych wydatków sporządzoną przez BN).

Zmiana nie powoduje powstania roszczeń i skutków finansowych budżetu państwa, w tym również dla części 30. W ramach omawianego zwiększenia wydatków w części 24 – KiODN przewiduje się wydatki bieżące, nie jest wykluczona jednak realizacja wydatków majątkowych.

Prognozy wielkości Priorytetu 4

1. Środki z budżetu państwa pokryją 100% kosztów całości zadania.
2. Założono zaangażowanie środków budżetu państwa w wysokości 13,5 mln zł w 2020 r.
3. Wszystkie podane wartości są kwotami brutto, zawierającymi podatek VAT.

Przepływy finansowe dla Priorytetu 4:

Zakłada się następujące etapy:

1. Na wniosek Operatora Priorytetu 4 minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wystąpi do ministra właściwego do spraw finansów publicznych z wnioskiem o uruchomienie środków rezerwy.
2. Podstawą tego wystąpienia jest przedstawienie przez Operatora propozycji podziału środków między zadania Priorytetu 4, wskazane w *Szczegółowym opisie zadań* w pkt I *Cele i założenia realizacyjne priorytetu 4* (podział uwzględni także ewentualną wysokość planowanych wydatków majątkowych).
3. Po uruchomieniu środków, przeznaczonych na realizację zadań Priorytetu 4, zostanie zawarta umowa między Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego a Operatorem Priorytetu 4, tj. Biblioteką Narodową. Środki przeznaczone w ramach Programu na realizację Priorytetu 4 w 2020 r. obejmą wydatki bieżące, w tym usługi, wynagrodzenia oraz inne koszty związane z realizacją priorytetu, nie jest wykluczona jednak realizacja wydatków majątkowych.
4. Omawiane środki zostaną przekazane Operatorowi w ramach dotacji celowej, a w umowie zostaną określone zapisy dotyczące harmonogramu działań, zasady

przesunięć środków między zadaniami Priorytetu 4 oraz proporcji wydatków bieżących i majątkowych.

VIII. TRWAŁOŚĆ PROJEKTÓW

Operator Priorytetu jest zobowiązany do zapewnienia utrzymania trwałości efektów projektu przez co najmniej 5 pełnych lat kalendarzowych po zakończeniu realizacji zadania.

IX. INFORMACJA O REALIZACJI PRIORYTETU

Za przygotowanie informacji o realizacji Priorytetu będzie odpowiedzialna Biblioteka Narodowa jako Operator Priorytetu.

Operator Priorytetu jest obowiązany do informowania, że zadania zrealizowano ze środków ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w ramach Programu.

X. MONITORING I SPRAWOZDAWCZOŚĆ

W procesie sprawozdawczości i monitoringu Priorytetu uczestniczą: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz Operator Programu – Biblioteka Narodowa.

Biblioteka Narodowa sporządza sprawozdanie z realizacji Priorytetu i przekazuje je Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego (właściwym departamentom odpowiedzialnym za nadzór merytoryczny i finansowy nad realizacją **Priorytetu 4: Udostępnienie publikacji w formatach cyfrowych**) zgodnie z obowiązującymi przepisami, zgodnie z wzorami przygotowanymi przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.